ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 5 (503) ■ Mai 2024 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

CONSTANTIN BACALU - Cancee cu lalele

Primăvara poeților

p. 15-18

Piteştiul, capitala florilor, muzicii şi bucuriei

În perioada 19-21 aprilie 2024, a avut loc ediţia cu nr. 47 a tradiţionalei Expoziţii internaţionale dendro-floricole „Simfonia Lalelelor”, în organizarea Primăriei Municipiului Piteşti, Consiliului Local Piteşti, S.C. „Salpitflor Green” S.A., Filarmonicii Piteşti şi a Centrului Cultural Piteşti. Aşa poate începe ştirea. Dar poate începe şi altfel. Ce este frumosul? Conceptual, e prea greu, prea de tratat filosofic de răspuns. Dar ce este frumosul în starea lui pură, naturală?

Ei bine, nimic nu poate fi mai frumos decât o floare. O lalea îmbujorată, în cazul de faţă. De diverse culori şi soiuri. Dar mai frumos decât o lalea? Sunt 400.000 de lalele plantate încă din noiembrie trecut de către Primăria Piteşti, transformând, pe bună dreptate, oraşul într-un oraş al florilor. Dar şi oamenii sunt frumoşi, emoţia uriaşă creată de 100.000 de participanţi, cu sufletul, la momentele artistice organizate în Parcul Lunca Argeşului şi susţinute de artişti ai Centrului Cultural Piteşti, Filarmonicii Piteşti şi de invitaţi – Irina Rimes, Iana, Distincto, Zdob şi Zdub.

Flori, muzică, bucurie. Dar a existat şi o dimensiune ştiinţifică, prin organizarea, la propunerea „părintelui Simfoniei”, dr. ing. Ilariu Isac, a unui simpozion dedicat diverselor tipuri de lalele şi de flori.

„Piteştiul este în sărbătoare, iar Parcul Lunca Argeşului este inima vibrantă a Simfoniei Lalelelor!”, a spus, cu mândrie şi metaforic primarul Cristian Gentea. Practic, tot oraşul a participat, dacă punem la socoteală şi Parada Florilor, susţinută de copii, de la grădiniţă la facultate, dar şi Palatul Copiilor, Musicando con Adina Sima, şcolile de dans: „Straja hojam”, ACS Athletic Sports Dance & Gymnastics, Dance Flow Academy şi Total Dance. Şi nu doar oraşul. Lista cu cei care au realizat aranjamente florale e impresionantă şi, din păcate, o lăsăm pe dinafară. Acei oameni şi-au pus imaginaţia la bătaie ca să vină „cu altceva”, cât mai atrăgător.

Simfonia Lalelelor de la Piteşti degajă o energie pozitivă fără precedent. Este o invitaţie către tot ce e mai duios în oameni, oameni veniţi din Canada până în Egipt, din ţară, de peste hotare (oameni ce vin special acasă de această sărbătoare a oraşului LOR).

Pe scurt, „Simfonia Lalelelor” dă identitate Piteştiului. Una ce dă o stare de spirit imposibil de exprimat în cuvinte.

Pe drept cuvânt, „Simfonia Lalelelor” este sărbătoarea principală, de minte, inimă şi suflet a piteştenilor. Mai ales când auzi, în dreapta şi în stânga ta, că a fost cea mai reuşită ediţie de până acum. Ceea ce spune totul.

Şi dacă nu ne credeţi pe cuvânt, consultaţi Cartea de Onoare a Simfoniei Lalelelor şi vizionaţi zecile de mii de fotografii postate pe reţele de socializare de către cei care au luat parte.

JEAN DUMITRAŞCU

actualitate

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Fratele câștigat cu pace și întru răbdare ne deschide ușa Raiului

Noi suntem mereu grăbiți, dar este de folos ca în viața noastră să avem grabă aparte, graba de a cunoaște Legea lui Dumnezeu și de a ne întoarce de pe drumurile rătăcite.

Ca să nu ajungem să osândim pe alții, trebuie să începem fiecare, cu osândirea de noi înșine! Adică, fără cruțare, în fața lui Dumnezeu, fără să audă nimeni, să ne judecăm, ca să ne roșească obrazul de rușine și să punem început bun, spovedindu-ne la Duhovnicul din Cer și la cel de pe pământ.

O spunem din obișnuință: „ăia mici”, „ăia bătrâni”... Vorbim despre oameni botezați, care au nume. Nimicim persoana în ce are mai valoros. Nu merge. E sacru. Noi prea doborâm și plesnim așa, ca profanul... Ne întindem palmele și rostirea și gândirea asupra sacrului. Trebuie să fim foarte cuviincioși.

Noi trebuie să recunoaștem orice lucrare, orice faptă bună, oricât de mică, a oricăruia dintre noi, pentru că e lucrarea lui Dumnezeu. Față de isprăvile acestea, e împlinirile acestea din viața lumii văzute, noi trebuie să avem o atitudine sacră, pentru că oamenii din jurul nostru sunt sacralizați prin harul lui Dumnezeu, care-i ajută să aibă împliniri.

Avem sau n-avem, suntem sau nu suntem, mai bine sau mai puțin bine, trebuie să învățăm neapărat arta de a ne bucura. Cea mai mare pedeapsă pentru noi este atunci când ni se ia bucuria în Duhul Sfânt și zburăm fără aripi sau cu aripi false.

A vedea pe Dumnezeu este la îndemâna noastră! Dacă vrem. Îl putem vedea, dacă nu vrem, nu-L putem vedea, doar de noi depinde lucrul acesta.

Săracul tânjește după bogăția trecătoare a pământului. Bogatul ghiftuit cu de toate vrea și el raiul pe pământ. Mai rămâne însă o făptură care nu-și dorește nimic altceva decât pacea inimii, pacea sufletească. Acela este înțeleptul!

Imaginea este pe o secundă, pe trei secunde și așa mai departe. Lumea consumă imagini; e foarte comod. Și atunci ești depozitarul unui fals, pentru că tu, ca imagine, poți să ai chipul acesta, iar după aceea ți se poate schimba chipul tău. Așa că nu! Fără imagini! Să fim cuminți, la locul nostru! Să lucrăm cu răbdare și să creștem, că imaginea este o fracțiune, este un compromis al adevărului în sine.

Când noi zicem: „Împărate Ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, Cel ce pretutindenea ești și toate le plinești, Vistierul bunătăților și Dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea...”, atunci noi ne adresăm direct lui Dumnezeu și supunem, sub dragostea lui Dumnezeu, viața noastră. Și atunci ne dispare stresul.

Calinic Argeșeanul

Gheorghe Grigurcu

„O nouă vedetă”

■ Privesc la fereastră ultimele clipe crepusculare. Deasupra dealului un roșu învins, în locul celui pasional din timpul zilei. Cerând ispășire ori amenințând? Pe bolta de un cenușiu compact nu se zărește încă nici un astru consolator.

■ Aidoma unei opere de artă, Destinul își are propriile subtilități. E nevoie de un anume rafinament spre a le sesiza.

■ În perorația sa, X se apără de un păcat pe care nu l-a săvârșit, nădăjduind că păcatul pe care l-a săvârșit va rămâne necunoscut.

■ „În vremuri de rapide prefaceri sau de radicale răsturnări ai prilejul de a vedea anume oameni care se înghesuie spre întâiul plan al vieții publice. Sunt de obicei aceiași care s-au înghesuit și ieri. Sunt indivizi care se vor văzuți în orice împrejurări și care nu suportă gândul de a sta cel puțin câtva timp în umbră sau măcar în penumbră. Un asemenea individ, când îi este dat să vadă de pildă o înmormântare, este în stare să invidieze pe văduva celui mort, – că ea și nu el – este întâia persoană în coloana ce urmează dricului” (Blaga).

■ Te poți realmente înșela asupra lucrurilor în care crezi. În rest doar simple incidente de parcurs.

■ Tineri voinici, de-o indolență posacă, disprețuitoare în spațiul larg al *mall*-urilor. Neavând pare-se nici un contact cu trecutul sau cu viitorul, absolutizând truismul prezentului. Dau în încrederea lor decorativă o impresie de anorganic. În jur belșug de mărfuri pe rafturi, ei înșiși un gen de mărfuri umane ale clipei de față în comerțul său cu eternitatea.

■ „Un singur milion te încurcă. Trebuie să ai minim 20-25 de milioane” (la un post de radio).

■ Tip negativ din cap până în picioare. Deocamdată nu-l poți ocoli, dar se cuvine să admiți că îți oferă totuși un avantaj în situația dată. Îți pune sub ochi fără nici o tergiversare chipul clar al caracterului său.

■ Vârsta înaintată: o lume în altă lume. Lumea anterioară persistă interferându-se cu cea prezentă, pentru a semnala, fie și discret, dizarmonia universală.

■ „Îndrăznesc să afirm că preocuparea pentru sfârșitul vremurilor este astăzi specifică lumii laice mai degrabă decât celei creștine. Cu alte cuvinte, lumea creștină face din aceasta un subiect de meditație, dar se comportă ca și cum proiectarea sa într-o dimensiune atemporală ar fi îndreptățită; lumea laică se preface că îl ignoră, dar este realmente obsedată de el” (Umberto Eco).

■ Începi lectura unei cărți a unui autor care, din ceea ce ai citit din el anterior, ar fi trebuit să-ți „placă”. Acum, ce să vezi? O seamă de priveliști frumoase la fereastra închisă a unei odăi de multă vreme neaerisite.

■ O minciună mai pură moralmente decât un adevăr, deoarece minciuna cu pricina e caritabilă, iar adevărul de o implacabilă cruzime.

■ A.E.: „Un urcuș ideal ar fi cel care ne îngăduie să uităm treptele parcurse și totodată să nu ne gândim la cele care ne așteaptă”.

■ Să reprezinte riscul o speranță vicioasă? Nu există iubitori de risc?

■ „Moartea arată că trecutul n-a fost eradicat prin mântuire. Finitudinea rămâne destinul nostru comun. Însă, cum moartea nu prevalează prin legea naturală, ea capătă un sens nou și pentru credincios. Ca eveniment comprehensibil, ea poate fi interpretată în două feluri – este bună pentru cei buni și rea pentru cei răi. «Despre cea dintâi moarte, moartea trupului, se poate spune că este bună pentru cei desăvârșiți și rea pentru cei păcătoși» (Sf. Augustin)” (Hannah Arendt).

■ Senectute. Memoria e acum aidoma unui strat de zăpadă pe munți, în zilele primăverii, topindu-se văzând cu ochii. A.E.: „Care primăvară?” Cea a amneziei, desigur.

■ Scriptor. Zi în care ți-ai propus să faci un lucru, de care însă „nu te-a lăsat inima” să te apuci. Dar ai realizat totuși altceva ce ar putea fi mai important decât obiectivul ratat. Într-un fel ai chiulit. Eziți din cuviință față de tine însuți în fața unei concluzii ferme.

■ O nouă vedetă la un post tv., exprimându-și modestia: „Nu vreau să fiu populăroasă”.

■ „O altă direcție a exegezei ebraice interpretează cea de-a șaptea zi ca nefiind ziua odihnei lui Dumnezeu după cele înfăptuite de creator – Dumnezeu nu poate cunoaște starea de oboseală –, ci clipa în care Dumnezeu încetează prin voința Lui să mai intervină asupra lumii, clipa în care El îi transmite omului conducerea și responsabilitatea universului. (...) învestit cu misiunea aceasta de participant la creație, de co-creator, omul se va simți chemat să devină demn de a trăi alături de Dumnezeul său” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant).

■ Semnul crucii pe care, fără să ne dăm seama, și-l fac adierile văzduhului.

■ A.E.: „Gânduri naive. Momentele zilei ca și anotimpurile conțin simbolistica succesiunii vârstelor umane. Dar repetiția zilelor, a anotimpurilor? Să sugereze cumva misterul mundan al decurgerii generațiilor sau pe cel metafizic al metempsihozei? Până unde ar putea merge corelația totuși posibil prezentă între ființă și lumea care i-a dat naștere, care o cuprinde?”.

■ Unii sunt sclavi ai Neantului, alții oameni liberi întrucât nu-l percep.

■ „Poezia nu este frâul liber lăsat emoției, ci e un mod de a evada de sub imperiul ei, nu este expresia personalității, ci un mod de a evada de sub imperiul ei... Dar, desigur, numai cei ce au personalitate și emoții știu ce înseamnă să vrei să te eliberezi de ele” T. S. Eliot).

■ Virtutea egală cu sine aidoma unui reflex sacral, viciul pururi insațiabil de sine din pricina inspirației sale demonice.

■ Fosforescența spontană a unor propoziții, cuvinte, silabe, litere aidoma licuricilor într-o noapte de vară.

■ „Tristețea circulă în lumea noastră asemenea banilor” (dintr-un film).

■ Textul: oglindirea unor flame lăuntrice care nu s-ar putea privi pe ele însele întrucât sunt oarbe. Prin mijlocirea textului devin vizibile privirii publice. A.E.: „Și autorul nu le poate privi?” Doar dacă după un timp uită ce-a scris, devenind un cititor al său precum un Celălalt.

■ „Scroafa Pigcasso adoră să deseneze! Animalul a fost salvat dintr-un abator în 2016, iar de atunci a devenit celebru pentru talentul său la pictură. Porcul s-a bucurat de un real succes în ultimii ani și a vândut operele sale de artă pentru suma de un milion de dolari. Stăpâna scroafei, Joanne Lepson (50 de ani), citată de tabloidul britanic *Mirror,* declară: «Are o pasiune pentru pictură, așa că este grozav să o vezi făcând ceea ce îi place să facă. Fiecare pictură este diferită, deci este un proces extrem de creativ și unic. Îmi place să văd cum un porc de 400 de kg. poate desena atât de grațios». Pigcasso locuiește la Farm Sanctuary SA, din Franschhoek, Africa de Sud” (*Click*, 2023).

■ Scriptor. Afară un peisaj autumnal. Cuvinte risipindu-se în zvâcniri, lentori, căderi rapide, volute repetate asemenea frunzelor uscate din mica pădure apropiată. Și ele un nutriment al țărânii ude.

■ De ce te plângi, dacă nu scrii? De ce te plângi, dacă scrii?

■ Scriptorul trăind într-o dublă partidă, între viață și ficțiunea textului, aidoma unui alcoolic sau drogat.

■ Un spațiu aspru, cu toate că nu cuprinde nimic aspru, întrucât e gol.

■ „Viața literară într-un cerc închis, ca un joc de popice. Cade când un autor, când altul” (dintr-un film).

■ „Nu aș putea nega faptul că, în general, este acceptată ideea că oamenii neinstruiți vorbesc cu mai multă energie; această părere provine, în primul rând, din judecata greșită că tot ce nu este meșteșugit are mai multă forță; după o astfel de opinie e semn de mai mare tărie să spargi decât să deschizi, să rupi în loc să dezlegi, să târăști în loc să conduci. (...) În al doilea rând, există o oarecare apropiere între unele defecte și calități; de aceea unui om i se poate spune «rău de gură» în loc de «liber», «necugetat» în loc de «îndrăzneț», «prolix» în loc de «bogat în posibilități de exprimare»” (Quintilian).

■ Drepturi pe care le onorăm, întinzându-le la picioare obligații.

■ Vis deschizându-se și închizându-se aidoma unui evantai.

■ A te face de râs față de tine însuți.

■ „Spectaculos! Un copac exotic, plantat în urmă cu șase ani în orașul Ștei din județul Bihor, a înflorit pentru prima oară, arată adevărul.ro. Florile lunguiețe, galben-portocalii, au forma lalelelor. Arborele este cunoscut drept Copacul cu lalele sau Copacul Tulipan și poate atinge o vârstă impresionantă: 500 de ani. (...) Copacul Tulipan este declarat monument al naturii în toată Europa, putând ajunge la dimensiuni impresionante, 30 de metri înălțime și un metru diametru” (*Click*, 2023).

■ Ai evitat să faci o greșeală, dar ai o stare apăsătoare ca și cum ai fi săvârșit-o pentru că te-ai aflat în preajma ei.

■ Senectute. Ori vorbești prea mult, ori taci prea mult, preparându-te cu atenție pentru marele eveniment. Dispoziții omagial-emoționale.

■ A.E.: „Dacă ființa ta ar fi cuprinsă de flăcări aidoma unei clădiri incendiate, ce ai dori să salvezi mai întâi?” Suferința.

■ „«Sensul» unui poem, ca și cel al unui obiect – este treaba cititorului. *Quantum potes, tantum aude.* Treaba poetului este de a construi un fel de corp verbal care să aibă soliditatea, dar și ambiguitatea unui obiect. Experiența arată că un poem prea simplu (de exemplu cel abstract) este *insuficient* și se uzează de la prima privire. Nici măcar nu mai este un poem. Puterea de a fi reluat și de a-i suge toată seva depinde de numărul de interpretări compatibile cu textul, iar acest număr rezultă el însuși dintr-o claritate ce impune obligația unei interpretări și a unei indeterminări care respinge această claritate. Exemplu memorabil: bogăția nebună de sensuri (și de contrasensuri) ce se pot scoate din cărțile sfinte. Cel mai mic gest evanghelic (act limpede în sine și fără echivoc) este făcut capabil de o infinitate de sensuri (care nu câștigă nimic dacă sunt explicitate).” (Valéry).

■ Micile valuri ale Gilortului cuviincios împletindu-se în curgerea lor disciplinată deasupra pietrișului vizibil, aidoma unei tricotări acvatice.

■ Tăcerea: o liniște formală.

■ „Fiind aproape de foc, se joacă firește cu focul” (dintr-un film).

■ Epigonismul: un joc al măștilor.

■ „S-a vorbit atât de mult despre lipsa de originalitate a Romei în materie religioasă, despre influențele orientale sau grecești fără de care totuși n-ar fi avut nici măcar o mitologie, ca să nu mai vorbim de Mistere... De fapt, originalitatea geniului religios roman stă în selecționarea și interpretarea elementelor împrumutate de la greci sau din Orient. Creativitatea Romei se epuiza în *alegere*, promovare, exaltare – sau în respingere, cenzură, *persecuție*. Nu e vorba numai de practică. Ce-a acceptat Roma de la alții, a schimbat, a adaptat și, mai ales, a *întărit* uneori, a îngroșat” (Mircea Eliade).

■ Doi nori precum doi cocoși înfoiați care se luptă înverșunat, filmați de natură cu încetinitorul.

■ Nici cea mai ușoară adiere de vânt. Plopul pe care-l privesc acum, asemănător cu un om stânjenit pentru că nu are ce spune.

■ „Întreaga viață e proces material, evoluție și relație între făpturi. Bine, dar de ce e separarea ființelor, conștiința separării pe care o are fiecare ființă? Căci dacă există numai materie, această materie trebuie să fie unitară, indivizibilă. Atunci de ce unele conglomerate ale materiei au conștiința separării lor totale de toate celelalte?” (Tolstoi).

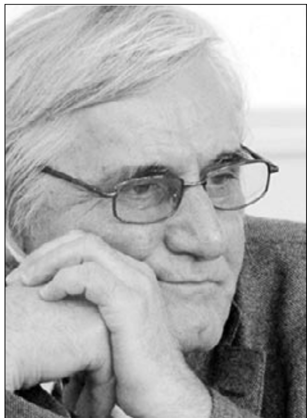
■ Un nume obosit de glorie aidoma unui imn.

■ Răbdarea? O impaciență deghizată. Din acest motiv, o elogiem, o dorim.

Textul: oglindirea unor flame lăuntrice care nu s-ar putea privi pe ele însele întrucât sunt oarbe. Prin mijlocirea textului devin vizibile privirii publice. A.E.: „Și autorul nu le poate privi?” Doar dacă după un timp uită ce-a scris, devenind un cititor al său precum un Celălalt.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Născut în 5 aprilie 1934 în satul Ghirdoveni din judeţul Dâmboviţa (...), profesorul V. Fanache (1934 –2013) va rămâne un punct de referinţă în istoria literaturii române, cel puţin prin cele trei studii monografice despre Ion Luca Caragiale, George Bacovia şi Lucian Blaga.

Rememorări

Profesorul şi lirica blagiană

Criticul şi istoricul literar Vasile Fanache s-a născut în *5 aprilie 1934* în satul Ghirdoveni din judeţul Dâmboviţa. Călător prin provinciile ţării pentru învăţătură, cum se întâmpla în timpul comunismului, a urmat liceul la Buzău şi a absolvit Facultatea de Filologie în 1958 la Cluj-Napoca. Răbdător din fire, şi-a îndeplinit stagiul obligatoriu în învăţământul preuniversitar, revenind pe meleagurile natale, unde a predat la o şcoală dâmboviţeană din comuna Măgura (1952-1954). Înainte să fie promovat în cadrul didactic al facultăţii absolvite (conferenţiar din 1972), a lucrat cercetător la Institutul de Lingvistică, filiala academică din Cluj. Universitar format la temeinica şcoală clujeană tradiţională (cu Ion Breazu, Iosif Pervain ş.a.), V. Fanache (cum a semnat opera) manifesta la începuturi preocupări istorico-literare care vizau reviste şi scriitori din Ardeal. Cum era şi teza de doctorat despre poezia lui Mihai Beniuc. În anii '80 îşi lărgeşte, însă, unghiul de interes exegetic odată cu analiza operei lui I. L. Caragiale, cu prima ediţie din 1984. După studiile fundamentale despre Caragiale şi, ceva mai târziu, despre poezia bacoviană a crepusculului, criticul ardelean îşi focalizează interesul înspre un poet al luminii. Cum mărturiseşte într-un interviu din 2007, tânărul V. Fanache l-a cunoscut pe Lucian Blaga în 1958, pe când lucra la Institutul de Lingvistică din Cluj al Academiei Române: „De atunci mi s-a fixat în memorie unul din atributele valorii sale: tăcerea elocventă care îl definea. Cu vorbe puţine exprima gânduri de o mare profunzime. Şi, totodată, detaşate de cotidian".

Această impresie de tinereţe pare să constituie primul impuls al conceperii exegezei de maturitate *Chipuri tăcute ale veşniciei în lirica lui Blaga* (2003). În textul introductiv al studiului, V. Fanache porneşte de la premisa că Lucian Blaga se dovedeşte un inovator atunci când promovează *estetica tăcerii*: „Opţiunea pentru arta tăcerii este susţinută de Blaga cu o pasiune doctrinară ieşită din comun, din convingerea că drumul poeziei a încetat să mai fie exclusiv drumul cuvântului; mai revelator decât efortul descriptiv sau cel al cunoaşterii pare să fie chipul unor înfăţişări ale universului şi ale fiinţei umane în manifestările lor obiective, imagini în sine, greu explicabile logic, pur poetice. Cunoaşterea mută a existenţei prin reducerea limbajului la un rol secund este cu atât mai incitantă cu cât scapă înţelesurilor clare proiectând emoţia în spaţiul fascinant al necunoscutului, adâncind astfel tăcerea." Suportul teoretic este aflat în cartea lui George Steiner, *Language and silence*, dar şi în seria de teorii despre "poetica tăcerii" - de la Heraclit până la Heidegger - care evoluează în paralel cu teoriile despre criza limbajului. În latura teoretică, întemeind analiza, sunt exploatate, mai ales, opiniile blagiene despre relaţia *cuvânt-tăcere* din *Aforisme*, conform premisei secundare: "Contribuţiile româneşti la definirea unei poetici a tăcerii îşi au începutul în publicistica lui Blaga". După care sunt trecute în revistă, metodic, opiniile curente, fie şi liminare, privitoare la poetica tăcerii ale lui Adrian Marino, Nicolae Balotă, Vera Călin ş.a.

„Aforismele semnate de Blaga – afirmă V. Fanache – abundă în comentarea tăcerii ca realitate metafizică, dar şi a tăcerii umane, ca singură ipostază de a intra în dialog cu misterul cosmic." Iar aforismul blagian care devine principiu ordonator al studiului este *Tăcerea este umbra unui cuvânt*. Dacă metafora-concept pe care se întemeiază filosofia şi estetica lui Blaga, *misterul*, îşi află echivalentul poetic în „tăcere", *metaforele revelatorii* devin *chipuri ale veşniciei*: „Tălmăcite în stihurile poetului, aceste chipuri tăcute ale veşniciei, aceste imagini, depăşesc cuvântul apropiindu-se de transcendenţă." Fără a profesa metodic mito-critica, V. Fanache uzează de o sugestie venită de la Gilbert Durand (din *Figuri mitice şi chipuri ale operei*) spre a-şi ordona materia teoretică şi analitică în jurul "chipurilor" înţelese ca imagini "tăcute ale veşniciei". Mai apoi, o frază sugestivă din opera fundamentală a lui Ernst Robert Curtius despre literatura europeană ("Creaţia întreagă, dar şi omul lui Dumnezeu sunt cărţi ale Domnului") este valorificată spre a pune semnul egalităţii între metafora cărţii transcendentale şi *chipurile tăcute ale veşniciei*: „Cartea cu pagini nesfârşite a naturii are un singur autor, în cazul lui Blaga, pe Marele Anonim, el însuşi o taină apărată de cenzura transcendenţei, în structura cosmică. Expresie a misterului absolut, el oferă omului această carte cu chipurile (imaginile) enigmatice ale lumii, provocându-l s-o «tălmăcească»".

V. Fanache este convins că "opţiunea pentru tăcere" reprezintă, în cazul tuturor poemelor blagiene o viziune estetică asumată: „Imaginea de fundal, tăcerea defineşte cosmosul, lumina, focul, apa, pământul şi cerul, toate componentele universului şi toate ipotezele fiinţei umane (iubirea, suferinţa, tristeţea); de la tăcere plecând se structurează discursul liric al lui Blaga şi tot spre tăcere converg sensurile poetice finale". Prin urmare, criticul ataşează studiului-pilot al cărţii alte zece studii cvasi-independente, cu titluri expresive ce completează tematic teza ordonatoare: *Dialogul "revelaţiilor fără cuvinte"*, *Cântecul focului sau metafizica iubirii*, *Chipurile aerului (cerul albastru, văzduhul, vântul)*, *Chipurile pământului*, *Chipurile apei (lacrima, izvorul, matca)*, *Chipul luminii şi chipul întunericului*, *Somnul, chip al increatului*, *Trecere, petrecere*, *Dublul chip al creaţiei* şi *Orfismul (Cântecul menit să consume materia)*. Sunt reliefate, cu argutie analitică nutrită din concepţia lui Gaston Bachelard, *soluţiile poetice* găsite de Blaga. De pildă, poetul refuză a susţine transcendenţa goală pe urmele lui Nietzsche ("Dumnezeu e mort"), aflând soluţia în descoperirea unui dialog "fără cuvinte" între lumea cerului şi lumea terestră. Sau, privitor la metafizica iubirii: „Soluţia găsită este de a se abandona «arderii» mistuitoare, renunţând la cuvintele sterile pentru a sfârşi «arzând»". Cu aceeaşi fineţe analitică, demonstrată în *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, profesorul clujean uzează în *Chipuri tăcute ale veşniciei în lirica lui Blaga* de o strategie complicată a lecturii care conduce către profunzimile textului blagian. Cu deosebită rigoare analitică, noul exeget al lui Lucian Blaga relevă o altă faţetă a operei în cauză, filtrând toate sugestiile de lectură printr-o metodologie hermeneutică modernă.

Reeditarea acestei cărţi de căpătâi în 2011 reprezintă ultima ieşire în "agora" literară a profesorului clujean care se retrăsese din viaţa culturală a oraşului în ultimul timp, sub presiunea bolilor vârstei. Vasile Fanache a trecut în nefiinţă, când mai avea câteva luni pentru a păşi în familia octogenarilor, în 13 octombrie 2013. Prin hazardul destinului, cu o lună înainte trecuse *Dincolo* fostul său doctorand Petru Poantă (*7 aprilie 1947* – 7 septembrie 2013), primul cronicar literar al revistei *Echinox*. Înscrişi în acelaşi timp la doctorat, îmi amintesc cu strângere sufletească cum ne îndreptam amândoi cuprinşi de bucurie şi elanuri academice, în anii '90, spre biroul bonomului nostru profesor. Petru, promovat în sistemul Culturii post-comuniste, a renunţat după primele referate şi examene, dar şi-a încheiat lucrarea într-un studiu pertinent despre *Cercul Literar de la Sibiu* publicat în 1997. Au rămas în urma lor doar cărţile profunde.

Cel puţin prin cele trei studii monografice despre Ion Luca Caragiale, George Bacovia şi Lucian Blaga, profesorul V. Fanache (1934 – 2013) va rămâne un punct de referinţă în istoria literaturii române.

Biblioraftul cronicarului

Ion Pop, *Ore franceze*, convorbiri literare, vol. I *(1973-1977)*, vol. II *(1981-2001)*, Editura Spandugino, Bucureşti, 2024; 552 pp. şi 638 pp.

Adrian Popescu, *Eu am slujit poezia*, Editura Ştiinţa, Chişinău, 2024, Colecţia Antologia unui autor, 144 pp.

Dan Cristea, *Noile cronici de la Snagov*, cronici literare şi editoriale, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2024, 2164 pp.

Dumitru Chioaru, *Melancoliile unui bătrân cărturar,* poezii, Editura TracusArte, Bucureşti, 2024, 62 pp.

Mircea Meleşteu, *Bisericile cireşelor amare,* roman, Editura TracusArte, Bucureşti, 2024, 220 pp.

Ioan Vintilă Fintiş, *Lacrima templului*, poezii, Editura Limes, Floreşti, 2024, 114 pp.

Stan V. Cristea, *Scriitori în oglinda vremii// Cronici literare: 2019-2024,* Editura Aius, Craiova, 2024, Colecţia Exegesis, 404 pp.

Sonia Elvireanu, *Privirea... un răsărit // Păsări negre pe pajişte, poeme*, prefaţă de Ştefan Ion Ghilimescu, Editura Ars Longa, Iaşi, 2023, 110 pp.

Evelyne Maria Croitoru, versuri, ediţie română-engleză, *Caligrafia destinului // Caligrafhy of destiny*, antologie de autor, Editura Neuma, Apahida, 2021, 372 pp.

Ion Sorin Ivaşcu, *Petale de viaţă// Antologie de poezie*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2023, 336 pp.

cronici

Octavian Soviany

Departele. Atracția pentru astral și căutarea originii

Una dintre caracteristicile esențiale ale poeziei eminesciene - considera Edgar Papu - este „trăirea departelui", care se concretizează în fascinația pentru tot ce se situează la mare distanță în spațiu sau timp. Această trăire este legată de aspirația spre ideal și se manifestă sub două aspecte: atracția pentru astral, legată de tendința eului eminescian de a-și depăși limitele terestre, și de nostalgia „patriei cosmice" (pe care Ioana Em Petrescu o asocia credinței neoplatonice potrivit căreia adevărata patrie a sufletului omenesc este cerul) și căutarea originii, a stării de unitate a ființei, unde se anulează caracterul contradictoriu al naturii umane, care îl torturează pe Eminescu, acesta făcând (așa cum vom vedea) din propria lui contradicție, care ia diverse aspecte, esența condiției umane în general.

Patria cosmică este invocată în amplul poem *Povestea magului călător în stele*, în care eroului i se revelează originea cerească și angelică a sufletelor omenești: *„Când Dumnezeu crează de geniuri o ceată/Să cerce vrea pe-oricare de-i rău ori de e bun,/Căci nu vrea să mai vadă cum a văzut odată/Că cete rele de-îngeri la glas nu se supun,/Că cerul îl răscoală cu mintea tulburată/Pân' ce trăsniți se prăvăl în caosul străbun;/De-aceea-în om ce naște, din îngeri ori și care/Odată-n vecinicia-i coboară spre cercare.//Când sună-n viața lumii a miezenopții oră/Atunci prin ceruri îmblă zâmbind amorul orb,/De îngeri suflete-albe văzându-l se coloră*

Și ochii lor albaștri privirea lui o sorb;/Plecând spre pământ ochii ei timizi se-namoră/În pământești ființe cu fragedul lor corp/Și prin a lumii vamă cobor bolnavi de-amor/În corpurile de - oameni ce-aștept› venirea lor.//Dar pân' ce corpu-n lume un înger îl cuprinde,/Deasupra vămii lumii pe luminoase căi/Imperiul lui cel mare o stea în cer aprinde —/Acolo el domnește, lăsând a lumii văi./Dar de viața-i lumească domnia-n cer depinde:/De-i rău, steaua se-aruncă în noaptea celor răi/Și lumile nestinse pe-a cerului cununi/Imperii sunt întinse a îngerilor buni." Plecând de aici, *Povestea magului călător* e povestea unui fiu de împărat „fără stea", ce se înscrie în categoria ființelor a căror existență constituie, în raport cu ordinea cosmică, un accident, o întâmplare, o eroare a Creatorului: *„Dar în acest cer mare ce-n mii de lumi lucește/Tu nu ai nici un înger, tu nu ai nici o stea,/Când cartea lumii mare Dumnezeu o citește/Se-mpiedică la cifra vieți-ți făr' să vrea./În planu-eternității viața-ți greșală este,/De zilele-ți nu este legat-o lume-a ta./Genii beau vinu-uitării, când se cobor din ceruri;/Deschise-ți-s, nebându-l, a lumilor misteruri."* Deși are acces la „misteruri", eroul rămâne totuși, în felul lui un damnat, căci ființele de soiul lui pot stârni numai dragostea unui singur înger: acela al morții: *"Dar — e un înger palid cu lungi aripi și negre,/În aste firi mărețe în veci e-namorat./Păcat numai c-amoru-i stinge sisteme ‹ntegre,/Întorsu lui omoară pe-oricine l-a-ascultat,/Seducător trimite plăcerile alegre/Și de asculți cântarea-i geniu-ți e sfărmat./A celor trecătoare în mâna lui e soarte,/Frumosu-i ca nealții și numele-i e: Moarte !//De-aceea să n-asculți tu sublima lui cântare/Căci morți-s pe vecie acei ce o ascult,/În fiecare secol un alt amant el are/Și cel care-l iubește rămâne-n veci ocult."* În compensație, protagonistul poemului primește însă capacitatea de cunoaștere a geniului și puterile creatoare ale titanului, care în mitologia romantismului se transformă dintr-un revoltat împotriva ordinii olimpiene într-un creator: *„...Ca grâu/Vei sămăna în ceruri a gândurilor sume/ Și-atunci realizate vor fi, vor sta mereu./Că-n lumea din afară tu nu ai moștenire,/A pus în tine Domnul nemargini de gândire.//În aste mari nemargini unde gândiri ca stele/Lin înfloresc, miriade s-amestecă, contrag;/Zidite-n dome mândre, de cugetări castele/Se darmă la suflarea-ți și-n taină se desfac/Sau la dorința-ți numai se mișcă ca mărgele/Și sun' cântări, ce vibră — se-ntunecă și tac;/Astă nemărginire de gând ce-i pusă-n tine/O lume e în lume și în vecie ține."* Trimis de tatăl său la un mag ce trăiește singuratic în inima munților pentru a deprinde înțelepciunea, fiul de crai pătrunde, cu ajutorul acestuia, în lumea visului și a somnului, ce capătă chipul unei făpturi angelice cu sexul incert, a cărei prezență este încărcată de erotism: *„Și Junele bea și adoarme. De-odată/Pe ochi buze calde și moi a simțit./El brațul și-ntinde și-nlănțue-ndată/A umbrei dulci umeri și netezi... Umflată/El simte aripa că-n sus a pornit.// Pe umerii umbrei el fruntea și-o lasă/Și-aude suflarea-i cea caldă bătând/Și dus el se simte în lumi luminoase,/În corure sfinte, prin stele-auroase/Aude cum sună aripa de-argint.//El ochi-și deschide, deasupra lui vede/Doi ochi mari albaștri, adânci visători./A lui fericire el mai că n-o crede,/El gura și - apasă pe blondele-i plete/Și fața cea pală i-o mângâie-n dor.//E beat de a visului lungă magie,/În brațe-i pe înger mai tare-a cuprins/Și umbra surâde, cu-aripa-l mângâie / Și gura-și apleacă în dulce beție,/I-apasă pe buze-i sărutu-i aprins."* Eroul călătorește în continuare în tovărășia îngerului prin spațiul astral; apoi poemul devine confuz, atenția poetului oprindu-se acum asupra magului, care va călători la rându-i în stele, poposind pe un astru unde trăiește un ascet fascinat, ca și Mureșanu, de imaginea unui misterios chip feminin. Magul îl avertizează asupra lipsei de consistență a acestei viziuni, care nu e decât un miraj, o plăsmuire onirică: *„«Nebun ori ești lunatec — bătrânul murmurează.../E visul tinereții, e sete de amor./Îngerul tău e-o rază și trupul ei un nor.../La cântecul tău eco răspunde plângător/Și tu-mpopulezi marea cu suflete de raze/Și stelele de cântec le împli visător.//«Ia una câte una icoanele pălite,/Ia una câte una o und›, o stea de foc/Și toate sunt nimica... când toate la un loc/Pot în tine visarea și cântul să-l escite,/Mintea să-ți strice poate al razelor blând joc,/Ce se 'mpreună 'n aer, care se sparg în nori,/Care răsfrâng în valuri spumânzi și gemători»."* Dezvălindu-i însă în cele din urmă că apariția care îl obsedează e sufletul unei moarte, pe care îndrăgostitul ar putea-o regăsi aievea într-o altă lume, iar ca mijloc care ar putea satisface aspirația spre ideal este propusă magia: *„Magul își răsgândește-a călugărului soarte!/ «E-aevea acea ființă, visele-ți nu te mint/Dar nu-i aci în lume... E sufletu-unei moarte/Pe care-nsă eu însumi pot ca să-l reaprind./Pot s-o topesc în forma de lut care s-o poarte/Și idealu - eteric în lut eu pot să-l prind,/Dar nu aici.— Aicea de viață n'are parte;/Vom merge în lumea unde trăește mai departe»"*. Creație eminesciană timpurie, cu multe neglijențe formale, dar presărat din abundență cu numeroase imagini mai mult decât remarcabile, poemul, rămas neterminat, este una dintre expresiile cele mai semnificative ale acelui vizionarism „sans rivage" care se manifestă în paginile postumelor, ignorând formele echilibrate și riguroase ale aticismului. Pe parcursul lui apar, alături de fascinația astralului, tema iubirii dintre oameni și entitățile ce aparțin unor zone superioare, ca și aceea a geniului „fără stea", condamnat prin urmare la nefericire, motivul călătoriei prin spațiul stelar. Și se anticipează astfel *Luceafărul*.

(continuare în numărul viitor)

Eroul călătorește în continuare în tovărășia îngerului prin spațiul astral; apoi poemul devine confuz, atenția poetului oprindu-se acum asupra magului, care va călători la rându-i în stele, poposind pe un astru unde trăiește un ascet fascinat, ca și Mureșanu, de imaginea unui misterios chip feminin.

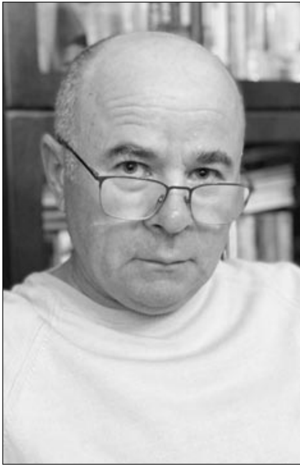

studii

Leonid Dragomir

Cateheze pentru progresiști

Împotriva reducționismelor biologist-ecologiste, cu fundal ateist, pentru care diferențele dintre om și celelalte regnuri ale naturii, dacă mai există, sunt numai de grad, creștinismul afirmă diferența ontologică dintre om și restul creaturilor terestre, abisul care ne separă de ele.

"Planeta Pipera", sintagmă pe care Răzvan Bucuroiu, jurnalist, realizator TV și scriitor, o consideră intrată în uzul comun al limbii, cel puțin la București, dar care are totuși un autor – Teodor Baconski -, desemnează o lume aparte, a lucrătorilor în corporațiile multinaționale. Aici par să funcționeze alte reguli decât cele din lumea obișnuită și mai ales timpul dobândește alte dimensiuni, măsurându-se după alți parametrii decât cei folosiți de omenire timp de milenii. Este o lume populată de tineri ce-și pun inteligența în slujba inteligenței artificiale sperând să-și împlinească astfel visele, să-și rostuiască viața și carierele. *Cu Dumnezeu pe planeta Pipera. O secvență de duhovnicie citadină* (Ed. Doxologia, Iași, 2022) este o carte ce-și propune un scop catehetic: împărtășirea credinței în mediile corporatiste. Bineînțeles, o asemenea întreprindere presupune o anumită familiarizare cu regulile scrise și nescrise ce funcționează acolo, o cunoaștere din interior a tentațiilor, bucuriilor sau frustrărilor ce-i încearcă pe "locuitorii" unei lumi care datorită hipertehnologizării pare a se suprapune și adesea opune lumii noastre obișnuite.

Cartea lui Răzvan Bucuroiu este alcătuită din eseuri ce îmbină coerent discuțiile teoretice, de principiu, cu mărturisiri și relatări ale unor experiențe personale, anecdote și citate revelatoare. Întrebarea centrală, prin care "se amorsează tensiunea cărții", este una pe cât de simplă, pe atât de esențială: ce suntem noi ca oameni? Punându-și o astfel de întrebare, autorul nu-și propune să construiască o antropologie filosofică, ci să le reamintească celor orbiți de puterile extraordinare ale tehnologiei de condiția umană, oferind nu o disertație abstractă despre esența omului, ci o meditație cât se poate de concretă despre: "ce avem al nostru, pe ce ne putem bizui ca valoare personală, punctuală?"

Pentru a răspunde, Răzvan Bucuroiu trebuie să demonteze o seamă de iluzii prin care noua etapă a tehnologiei, numită de Neil Postman *Tehnopolis*, caută să înlocuiască valorile reale, atât ale creștinismului, cât și ale tradiției umaniste occidentale. Fiecare eseu focalizează pe această luptă între vechile valori și cele noi, apărute prin distorsionarea celor dintâi, care depășește "planeta Pipera", extinzându-se la întreaga societate și cuprinzând sufletul oamenilor siliți să se adapteze realităților vieții contemporane. Iluzia fundamentală este aceea că putem, întrucât l-am subiectivizat, să stăpânim timpul, să-l luăm în posesie, așa cum suntem îndemnați pe atâtea canale de socializare și media. "Iar eu vă spun, declară tranșant autorul, că nu este nimic mai fals, nimic mai naiv decât a crede că poți fi stăpânul timpului. Adică al tău". Cu această ultimă precizare ni se dă și orizontul răspunsurilor oferite de autor celor care, adaptați sau neadaptați la noua paradigmă tehnologică, nu și-au pierdut încă întrebările.

Așadar nu putem fi stăpânii noștri, nu putem fi, așa cum i-a ispitit șarpele în Paradis pe protopărinți, „ca Dumnezeu". Putem în schimb, crezându-ne astfel - iar noile viziuni transumaniste în direcția această indică - să ne dezumanizăm din ce în ce mai mult, rezultatele „progreselor" noastre văzându-se în frecvența depresiilor, în distrugerile ireversibile ale naturii și în pericolul, cât se poate de real al distrugerii planetei (Pământ, nu Pipera). Inexistența progresului la nivelul ființei umane este iarăși o convingere afirmată ferm de Răzvan Bucuroiu împotriva ideologiilor progresiste care, precum se știe, guvernează mediul multinaționalelor, fiind tot mai promovate și de mijloacele media. Putem pune pe două coloane vechea tablă de valori, ale tradiției umaniste și creștine și noile valori progresiste. De prima ține conservarea memoriei, atât de importantă în creștinismul ortodox, pe când progresismul revoluționar (aici este de fapt un pleonasm) face tot ce poate ca să distrugă tot ce ține de trecut (istorie, cultură, tradiții), orientat fiind spre un viitor nebulos și preocupat doar de timpul prezent, redus la dimeniunea consumului. Există apoi o raportare diferită la limbă, la cuvinte, purtătoare ale unor energii teribile, care "atrag realul" (Nichita Stănescu), modelându-l tocmai datorită legăturii lor cu Cuvântul (Iisus Hristos) creator al Universului. Or, noile limbaje tehniciste par a le vida de orice conținut, așa cum se întâmplă cu cuvântul cultură, dar și cu suflet, spirit, sens etc. Împotriva reducționismelor biologist-ecologiste, cu fundal ateist, pentru care diferențele dintre om și celelalte regnuri ale naturii, dacă mai există, sunt numai de grad, creștinismul afirmă diferența ontologică dintre om și restul creaturilor terestre, abisul care ne separă de ele. Cu multă convingere și siguranța conferită de credință, Răzvan Bucuroiu argumentează în favoarea familiei, atât de necesară dezvoltării normale a fiecărui om, a prieteniei, a întâlnirii decisive cu un maestru (în cazul său acesta a fost Sorin Dumitrescu), a necesitățiii proprietății pentru a nu-ți pierde rădăcinile sau a rolului crucial al feminității în economia lumii și a mântuirii. Scopul suprem al existenței omenești nu este asigurarea unei fericiri, oricum trecătoare, aici, în această lume, ci căutarea și aflarea mântuirii, adică, definește autorul, "a trăi evacuat din timp, din timpul acela care uzează, care obosește, care îmbătrânește, care dezamăgește, iar în final omoară nemilos, și a locui în eternitatea luminoasă a lui *acum*" (s.a). Este ceea ce ne-a promis și ne-a oferit Iisus Hristos, Dumnezeul întrupat, prin răstignirea și învierea Sa, eliberându-ne astfel și de multitudinea de frici și angoase ce ne asaltează din toate părțile. Multe eseuri cuprinse în această carte au fost scrise în perioada pandemiei, când frica a fost instrumentalizată, ajungându-se până la ceea ce unii au numit "o religie a fricii". Tot atunci am văzut și cât de fragilă este libertatea pe care o credeam garantată de regimurile democratice occidentale. Cât privește valorile de care am amintit anterior: familia, prietenia, mentoratul spiritual, proprietatea, feminitatea, libertatea, impresia mea și cred a oricărui om de bună-credință este că ele sunt ținta predilectă a noilor ideologii progresist-tehniciste, care vor să le desființeze sau să le deturneze, falsificându-le. În spatele acestora sunt ca întotdeauna niște *ei*, de această dată scamatorii lumii virtuale, care au creat marile rețele așa-zis de socializare, "o pânză de păianjen care nu numai că leagă oamenii între ei dar le provoacă și adicția șederii laolaltă. Fără ca măcar să se cunoască... Comunitate fără comuniune, potir fără comunicare, beție fără băutură, dans fără muzică".

Demersul catehetic, care este dublat și de unul apologetic, de apărare a credinței creștine într-o lume ostilă (și nu e vorba doar de "planeta Pipera"), al lui Răzvan Bucuroiu aparține unui laic care vrea să transmită "experiența directă a unui om care și-a trăit propria viață la turație maximă", precizând totodată că "eu am reușit să privesc câteodată lumea ca prin ochii lui Dumnezeu". Și într-adevăr, mărturisește că au fost momente în viața lui când a avut parte de o experiere a lui Dumnezeu, precum intrarea în Biserica Sfântului Mormânt de la Ierusalim, "singurul loc de pe pământ în care îți poți simți sufletul" (o altă "entitate" negată de psihologiile tehniciste contemporane) și mai ales "lecția de înviere" când fetița lui a fost readusă la viață de aparatura medicală din secția de reanimare a unui spital. "Vuietul acela de ATI care prevestea viața și alunga moartea, ca o exorcizare a ei pe cale mecanică este chiar glasul Domnului care ne vorbește direct", scrie el marcat evident de acel eveniment cumplit când era să își piardă fiica. Ar merita citate în întregime ultimele paragrafe consacrate credinței cu toată ființa ta în situații-limită, care de fapt se confundă cu viața. Aceasta, ca și celelalte valori autentice despre care am discutat, nu ne aparține, fiind darul lui Dumnezeu Creatorul.

Eseurile lui Răzvan Bucuroiu sunt în esență pledoarii pentru viață în fața atâtor ideologii ale morții ce ne împresoară ademenindu-ne cu iluziile lor deșarte. Sunt multe pagini în care el probează un cert talent scriitoricesc, iar stilul îl situează, cred eu, în descendența părintelui Nicolae Steinhardt: un ton cald și o scriitură perfect pliată limbii române contemporane, bogată în metafore, epitete, comparații, dar în același timp precisă, neabătându-se de la ideea pe care vrea să o transmită. Cu astfel de calități catehezele din *Cu Dumnezeu pe planeta Pipera. O secvență de duhovnicie citadină* pot ajunge atât la mințile, cât și la inimile cititorilor; chiar și ale celor de pe "planeta Pipera".

1 Epilogul cărții este un citat din *Dăruind vei dobândi* despre necesitatea asumării crucii proprii pentru a-L urma pe Iisus Hristos.

cronici

Daniel Cristea-Enache

Cronica literară

Poeții între ei
In Memoriam Dan Cristea

Un cititor foarte bun de literatură, fie ea modernă și modernistă ori clasică și clasicistă, autohtonă sau străină, se arată Dan Cristea în *Caii lui Ahile și alte eseuri*. Autorul are aici facilitatea asociativă a eseistului (mai cu seamă în primele contribuții din carte, dedicate unor episoade din *Iliada*, Greciei văzute de Henry Miller și celei privite din unghiul experienței personale), dublată însă de aplicația pe text și de raportarea acestuia la un întreg al unei creații literare: competențe ale criticului și istoricului literar. Mai mult decât atât, se observă interesul pentru biografia unui scriitor sau a altuia, chemată, aceasta, să refacă raportul cu opera, în ambele sensuri. Nu numai că paginile ficționale pot prelua elemente și aspecte biografice, experiențe existențiale înainte de a fi devenit literare; dar și, invers, viața unui artist poate fi impregnată de poezia pe care o scrie (cazul lui M. Ivănescu).

Nu-i mai puțin adevărat că sumarul este „amestecat" și prin aceea că eseuri propriu-zise, scrise încântător, sunt urmate de studii mai vechi, reluate din volumul *Poezia vie* (2008). Laolaltă, acestea din urmă (despre poezia lui Dimov, a lui Petre Stoica, a lui M. Ivănescu) dau peste o treime din paginile volumului, ceea ce ar pretinde o reformulare a titlului: *Caii lui Ahile și alte eseuri și trei studii republicate*.

Dacă e să căutăm numitorul comun, acesta ar putea fi tocmai plăcerea relecturii pe care un cunoscător de literatură și de poezie o încearcă în avans și în act. Cristea se adresează unor autori — de la T.S. Eliot la cei, români, deja menționați — care pretind o lectură plurală și avizată, în primul rând prin conștiința poetică evoluată. Versurile lor se pot citi „în sine", dar mai ales în contexte poetice și culturale largi, în filiații, descendențe, „interculturalitate stilistică", într-un continuum de expresie literară în care granițele și distanțele temporale contează mai puțin decât apetența artistului pentru experiențe lirice anterioare. La Eliot, în *Tărâmul pustiit*, criticul subliniază „întreaga panoramă citațională", operată modernist; și tot în contribuția cu *Fragmente critice despre T.S. Eliot*, Cristea citează dintr-un eseu (datat 1920) unde ni se explică felul în care poeții valoroși *fură*: „Unul dintre cele mai sigure teste e felul în care un poet împrumută. Poeții imaturi imită; poeții maturi fură; poeții slabi strică ceea ce iau, în vreme ce poeții buni transformă ceea ce iau în ceva mai bun ori, cel puțin, în ceva diferit. Poetul bun omogenizează «furtul» într-un tot de simțire care e unic, complet altfel de ceea ce exprimase înainte de a fi însușit; poetul slab îl aruncă de-a valma în ceva care n-are nici o coeziune. Un poet bun va împrumuta, de regulă, de la autori îndepărtați în timp, de la autori scriind într-o limbă străină ori de la unii diferiți de el în ce privește preocupările." (pp. 45-46).

Dacă poeții non-înseriabili „vampirizează" poeți diferiți pentru a-și spori, paradoxal, originalitatea, tot ei, cel mai adesea, resimt nevoia unei rupturi, a unei fracturi pe orizontala lirică a unei epoci și a unui curent dominant în aceasta. Ei se simt afini cu poeți „vechi", pe care îi percep ca „noi"; și, dimpotrivă, se văd la o anumită distanță, dacă nu chiar la antipod, față de poeți contemporani ce exprimă întru totul o paradigmă. Și la Dimov, și la Petre Stoica, și la M. Ivănescu, exegetul punctează disidența față de (neo)modernismul din *mainstream*, din anii '60 și '70. Dimov recurge la „ingrediente" și modalități „considerate a fi străine de corpul pur liric al poeticii serioase", iar opțiunea lui pentru „narațiune și descriere, modulate de umor și ironie" e convergentă cu o „pledoarie antilirică și antiesențialistă" făcută de M. Ivănescu. Un poet atipic, în epoca de dominație a lirismului abstract, a fost neîndoielnic și Petre Stoica, bine fixat de critic în marginalitatea sa asumată creativ: „În anii '60 și '70, când mulți autori lirici din peisajul nostru poetic fac din limbaj obiectul exclusiv al poeziei, Petre Stoica, dimpotrivă, face din obiecte și lucruri uitate limbajul predilect al acesteia. Poetul desacralizează și demitizează «poezia pură», afirmând întotdeauna prezența, și nu absența omului." (p. 138).

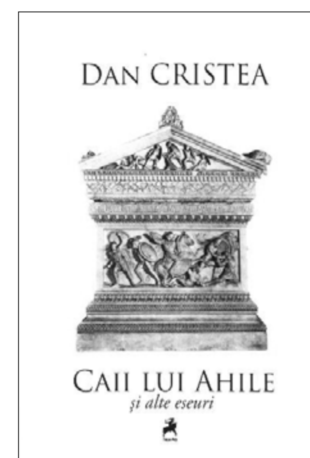
Exemple de ruptură cu „epoca" (literară, nu socială) pot fi adăugate; și e interesant că inclusiv reprezentanții curentului dominant o vor opera, la un moment dat. Nichita Stănescu cu *În dulcele stil clasic* face o grefă de modernism într-un corpus liric de la începuturile poeziei românești, iar Sorescu în ciclul *La Lilieci* își schimbă pur și simplul discursul „sorescian", transparent-parabolic, general-uman, cu unul plin de oralități și specificități. Ca să conchid, poet mare nu este doar cel care „fură" și știe de unde s-o facă; ci și acela capabil să marcheze o diferență în raport cu prezentul literar și cu propriul model deja constituit și impus.

Criticul urmărește, cu atenție și aplicație, modul în care poezia câștigă din asimilarea, de către ea, a ceea ce *nu* este considerat poetic. Ruptura devine o adevărată revoluție, categoriile criticii și ale publicului schimbându-se sub presiunea modificărilor structurale din interiorul genului poetic. La Eminescu, în *Scrisori*, Cristea remarcă „estetica avansată prioritar"; cu pătrundere, el disociază între „dezolarea romantică" și „dezgustul" din care iau naștere *Scrisorile*, cu următorul corolar: „din lehamite, din mânie, din oboseală, din imprecație, din indignare sau din sarcasm" (p. 71). Fără s-o spună în clar, criticul îl citește pe Eminescu ca pe un poet modern, nu ca pe un romantic: „*Scrisorile* sunt operele eminesciene care se deschid cel mai generos cotidianului, prezentului imediat, peisajului mediocru sau trivial, scenelor de viață mondenă, burgheză (...) ori scenelor de banală «proză amară» a existenței." (pp. 73-74). Cu Eliot, „poezia își poate extinde cuprinderea spre zone atât de străine ei, la prima vedere" (p. 55); iar cu Dimov, veșnicia însăși va fi „desimbolizată", „atrasă adică din sfera neînțelesului și a marilor întrebări spre zonele desfășurării vieții curente" (pp. 131-132). În fine, cu Petre Stoica, poezia atinge „un mod superlativ al minusculului, umilului și neînsemnatului" (p. 144), pe o linie în care eu îi văd de asemenea pe Arghezi (anterior) și pe Dinescu (ulterior).

În felul acesta experiențele poetice sunt mai ample și mai adânci decât cele lirice, modificând încontinuu sfera liricului și reîmprospătând expresia artistică. Confruntați, în fond, cu aceleași probleme, dificultăți și limite, poeții adevărați fac parte dintr-o confrerie ce nu ține cont de distanțele geografice și temporale. Perspectiva din care criticul îi recitește și îi grupează este așadar adecvată.

Altfel scrise sunt eseurile propriu-zise din carte, cărora Nicolae Manolescu le-a dedicat, în „România literară", cea mai mare parte a cronicii sale. Pe bună dreptate: ele amintesc de cei mai buni eseiști ai noștri și pun în valoare finețea analitică a autorului, erudiția și familiarizarea sa cu capodopere devenite atemporale. Prin ce anume *Iliada*, de pildă, se recitește și astăzi cu aceeași încântare, cu toate că distanța față de materia (devenită) literară e atât de mare? Cristea scoate în relief câteva secvențe din această epopee „aspră" și își încheie primul eseu, cel ce intră și în titlul volumului, cu acest alineat remarcabil: „În poemul homeric, lacrimile creează o lume a lor, aparte. Cel care plânge uită de ceea ce se află în jurul său, se izolează, într-un fel, de treburile obișnuite ale zilei. Paralizați de durere, caii lui Ahile, Xanthe și Balios, au uitat parcă să mai meargă. E nevoie de intervenția lui Zeus, care suflă putere în genunchii și în inima lor, pentru ca frumoasele animale să se urnească din loc și să poată ajunge astfel la corăbiile grecilor." (p. 9). Excelente sunt și paginile cu *Fărâme din Grecia mea*, unde cititorul *Iliadei* se confruntă cu Grecia „lui", nu a lui Homer, căutând și găsind cu „ochii minții" brețe mitologico-poetice în realitatea contemporană.

Fără a fi cu totul nouă, cartea de față e a unui critic literar aflat — până la finele vieții lui — într-o bună și nobilă formă intelectuală.

DAN CRISTEA, ***Caii lui Ahile și alte eseuri***, Editura *Tracus Arte*, București, 224 pag.

cronici

Dumitru Ungureanu

Chibiţoteca

Adevărul, dreptatea și talentul

Cu un articol nu poţi rezolva problemele stringente ale lumii în care trăiești. Uneori ţi se pare că degeaba te zbaţi să înţelegi, să explici, să îndrumi spre calea adevărului oameni cu neclarităţi de percepţie (a îndrepta, a educa mi se par verbe pretenţioase în context). Nu ești medic oftalmolog, să înlocuiești cristalinul opacizat din ochii câte unui nevoiaș cu mintea. Şi nici preot cu har duhovnicesc, să absorbi durerile altora ca și cum l-ai spăla, creștinește, de păcate. Şi atunci pentru ce (să) mai scrii? Te întrebi – și ești întrebat de cineva care îţi citește proza cu tot mai neascunsă plictiseală. Ce să-ţi – și să-i – răspunzi? Pentru validare publică? Într-o lume virtual dezlănţuită de părerologi care mai de care mai știutori și mai pisălogi (câteodată aceiași), o părere în plus nu contează. Pentru bani? La ce-ţi trebuiesc, dacă nu cumperi nimic? Te distrează să „combaţi" idei preconcepute și unele afirmaţii gratuite (sau de-a binelea false) cu care se împăunează diverși proprietari de-o uimitoare notorietate? Nu vei rezolva nimic. Indivizii au opinii ferme, adunate și sudate de-a lungul vreunei „cariere" neapărat universale (cu sens de „bună la orice"), au adepţi și prieteni de tabără (sau de tarabă), care vor sări la gâtul modestei tale contribuţii. Pentru aceștia, cuvintele lui Aristotel, din *Etica nicomahică* – *Mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul* –, funcţionează ca un bloc de instrucţiuni pentru inteligenţa artificială: *Dacă Platon este prietenul meu, atunci el spune adevărul. Dacă Platon nu este prietenul meu, atunci el nu spune adevărul.* De unde se subînţelege: *EU spun adevărul, deci am dreptate mereu!*

Acum, că dreptatea nu-i totuna cu adevărul este o idee prelucrată în toate cărţile bune, cum enunţa un personaj al lui Faulkner. Citești, de pildă, într-o pagină de revistă că un anume critic literar a avut oportunitatea, după 1989, să scrie „fără injoncţiunea unui regim totalitar, cu instrumentele sale de presiune, constrângere, coerciţie". Respectivul critic, oportun(ist) scăpat la libertate, ce să vezi? – a ajuns „elită" și „intelectual public", cu suficientă influenţă asupra cititorilor de ocazie ca să le modeleze ideile și opţiunile. Talent pentru asta, incontestabil, va fi dovedit. Dar în ce direcţie i-a îndreptat el pe cititorii de bună credinţă, neinformaţi asupra trecutului? Nu ești tu cel îndreptăţit să judece. Însă știi foarte bine că respectivul a fost redactor-șef de publicaţie comunistă, a beneficiat de avantajele acelui regim, pe care l-a lăudat în texte „uitate", s-a pliat instrumentelor de presiune pe când era aspirant la un loc situat cât mai sus pe scara nomenklaturii (în rândurile căreia ostenise îndelung să intre). Apoi, în cele scrise ulterior (cu talent, desigur!), a minţit atribuindu-și merite și fapte improbabile, greu de verificat. Nu l-a dat cineva de gol; el însuși, scriind cărămidal, a scăpat cioara vopsită în diferite culori, după interesul de moment. N-a recunoscut niciodată că a slujit regimul comunist, pe care *l-a combătut după ce i s-a dat voie*. L-a blamat vârtos pe Paul Goma, când i s-a cerut. Goma, considerat fără talent literar, din ordinul Securităţii, s-a opus comunismului în scris și-n faptă, dar n-a beneficiat de recunoaștere ca „intelectual public" nici când societatea (civilă, se înţelege!) reclama, cu ipocrizie perversă, lipsa modelelor. Când „un mare critic literar" care își povestește viaţa minte cu atâta ușurinţă (și, desigur, cu talent!) despre unele episoade neplăcute, te întrebi ce valoare poate avea proza lui facilă, scrisă pe placul publicului lipsit de pretenţii?

N-a recunoscut niciodată că a slujit regimul comunist, pe *care l-a combătut după ce i s-a dat voie.* L-a blamat vârtos pe Paul Goma, când i s-a cerut. Goma, considerat fără talent literar, din ordinul Securităţii, s-a opus comunismului în scris și-n faptă, dar n-a beneficiat de recunoaștere ca „intelectual public" nici când societatea (civilă, se înţelege!) reclama, cu ipocrizie perversă, lipsa modelelor.

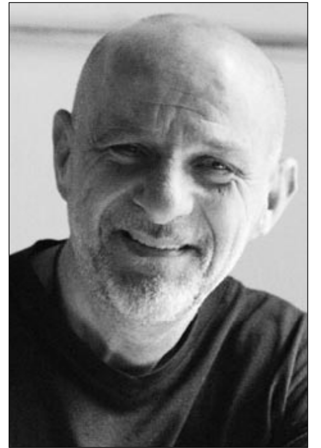
Omul a murit. Cărţile îi sunt lăudate de prieteni aidoma la talent și caracter. Cititorii, tot mai puţini, vor uita literatura făcută să învelească realitatea într-o draperie de fum uleios. N-ai cum – sau ce – opune mersului implacabil. Implicat de la distanţă în furnicarul lumii, te doare însă când citești fraze (scrise cu talent, desigur!) anume compuse ca să ascundă adevărul. Ştii, firește, că prietenia este ceva (poate o valoare, poate o scuză pentru slăbiciunile proprii) greu de găsit, dar și mai greu de păstrat. Să aperi sau să lauzi o minciună e anormal, chiar dacă minciuna aparţine prietenului tău. Când acesta se vrea „intelectual public", a-i admite minciuna te face părtaș la ea. A i-o și lăuda, te împinge în rândul complicilor, cu vinovăţia neștearsă de niciun ocean de talent. Talentul e capabil să îmbrobodească dreptatea (fie și pe cea trasă de păr, după indicaţii), însă niciodată n-a reușit să astupe gura adevărului. Care ţipă mut și din mormânt, până când va fi auzită.

Folosește cuiva ce-ai scris aici? Scrisul e o boală. „Ești scriitor așa cum ești evreu sau negru", spunea Marquez. Nu toţi scriitorii sunt negri sau evrei, dar sigur unii sunt bolnavi. Ce este de făcut atunci când aceștia răspândesc viruși în jur și infectează societatea? Iată o întrebare căreia nu i-am chibiţat răspunsul.

polemos

Radu Aldulescu

Vremuri tulburi în literatură

Centenarul nașterii unuia dintre cei mai mari scriitori români – l-am numit pe Eugen Barbu – a fost sărbătorit, mai ales, prin desfiinţări, vehemente sau piezișe, care se străduie să facă dintr-un romancier de excepţie al acestei ţări triste și pline de humor, un inamic public al sărmanei noastre literaturi. Foarte sugestiv, în acest sens, este articolul domnului Mircea Mihăieș din *România literară*, criticul literar M. Mihăieș a surclasat, de astă dată, anglistul, universitarul și funcţionarul cultural de rang înalt afiliat grupului intelelectualilor securistului Băsescu. Mi se pare inoportun să dau citate. Articolul domnului Mihăieș trebuie citit și recitit cu creionul în mână, eventual, decupat pentru a fi lipit pe pereţii cabineteleor de lucru ale activiștilor culturali care și-au dat obolul la distrugerea literaturii române.

Umorile domnului Mihăieș, altminteri, își trag sevele din niște antecedente, cum ar fi abordările critice docte ale marelui romancier (revin asupra superlativului, voi reveni ori de câte ori voi socoti necesar). Să mai amintim și felul în care a fost desfiinţată capodopera *Groapa*, la apariţie, în 1957, de critica proletcultistă, de unde s-ar putea trage concluzia că, din 1957, până în prezent, critica de la noi n-a făcut prea mulţi pași înainte, făcând, în schimb, o sumedenie de pași laterali și piruete împleticite, prin care au ameţit canonul valoric, făcându-l de nerecunoscut. Astfel, am ajuns să avem un canon valoric de un tip special, de ordine interioară, care își pierde valabilitatea în afara graniţelor. Avem, adică, niște așa-zise valori literare omologate de critica noastră care n-au niciun impact în străinătate.

Aplombul domnului Mihăieș a fost incitat, se pare, de numărul revistei *Dilema* dedicat centenarului nașterii lui Eugen Barbu. Câţiva critici analizează opera lui Barbu, în paginile *Dilemei,* din perspective mai mult sau mai puţin polemice, ceva mai blânde, însă, decât cea a domnului Mihăieș, ceea ce se pare că l-a motivat pe acesta.

Criticii din *Dilema,* altminteri, s-au luptat corp la corp cu opera lui Eugen Barbu, până le-a ieșit os prin os. Marius Chivu, bunăoară, iniţiatorul acestei mascarade, găsește prilejul de a reveni la meseria lui de bază, care i-a dat o pâine bună de mâncat în sistem, de a monitoriza și pedepsi pe denigratorii lui Mircea Cărtărescu, chiar dacă denigratorul este, de astă dată, oale și ulcele, de douăzeci și ceva de ani. Așadar, Eugen Barbu imundul, oportunistul, carieristul, comunistul, securistul, plagiatorul; aștept momentul când va fi pus pe două coloane alături de textul din care a furat, cum a fost pus cel pe care l-a denigrat în *Săptămâna*, cândva, Cărtărescu, da, desfiinţat la pachet cu ceilalţi optzeciști lunediști... Cosmin Ciotloș confimă, în articolul său: Eugen Barbu a dat în sublimul Cenaclu de Luni, care a făcut istorie, până l-a desfiinţat.

Le-aș spune lui Marius Chivu și Ciotloș un secret pe care, dacă n-au reușit să-l descopere până acum pe cont propriu: nu vor sări vreodată peste propriile umbre de profesori de limba română: Eugen Barbu este mai scriitor decât toţi optzeciștii lunediști la un loc. Oricum, marele merit critic al lui Ciotloș este acela de a-l fi prins pe Eugen Barbu cu cioara vopsită, în romanul *Săptămâna nebunilor*, unde apare un monument arhitectonic din Bucureștii de altă dată care nu există, în fapt, în realitate... Incredibil, așa arată una din pârghiile cu care Eugen Barbu ar putea fi răsturnat, dat cu roatele în sus, după cum merită. Ciotloș s-a format excelent pentru critică, la *România literară,* sub ochiul mentorului său Nicolae Manolescu. Ca și Angelo Mitchievici, de altfel, nu mă pot abţine să nu citez ultima frază care dă sens magistralei sale dizertaţii despre opera lui Barbu: „Există, aici, poate, o secretă soteriologie la confiniile cu sensibilitate decadentă, și anume credinţa că, printr-o înălţare estetică deasupra oricărei etici contingente, chiar prin transgresiunea ei, ai putea atinge acea nobleţe transcendentă rezervată marilor creatori." Extraordinar! Pur și simplu, îţi vine să-ţi iei câmpii.

Cei trei sărmani de mai sus dau, în mod firesc, tonul altor doi: Iulian Bocai și Oana Soare, care-l apucă, de unde le vine mai la îndemână, prin diverse proceduri, pe Barbu, pentru a da cu el de pământ. Nu reușesc, nu le iese, pentru că nu-l pot ridica. Literatura lui Eugen Barbu are o greutate anume, cu care nu te poţi confrunta decât urmărind cu un ochi și o privire amplu deschisă-concentrată-avizată, firul și împletitura romanelor și povestirilor sale. Asta fac alţi doi cronicari din echipa de comando a *Dilemei,* care trag în altă direcţie, a unei evaluări critice oneste. Este vorba despre Bogdan Creţu și Alexandru Dumitriu. Ei sunt urma care scapă turma criticilor lipsiţi de organ pentru literatură care, dacă l-ar fi avut cândva, șefii revistelor literare unde au ucenicit cred că i-au constrâns să renunţe la el.

Esenţializând, vreau să spun despre Eugen Barbu că este autorul a cel puţin trei capodopere: *Groapa, Principele* și *Săptămâna nebunilor*, și alte romane și povestiri foarte bune, plus jurnale și o vastă operă publicistică. Este puţin? Este mult? În ce mă privește, și cred că s-ar găsi literaţi care să confirme, cred că este,

(continuare din p. 25)

Lucian Sârbu

Căderea Occidentului și amurgul creștinismului-zombie

Istoricul francez Emmanuel Todd a devenit prima oară cunoscut publicului occidental la vârsta de 25 de ani, în 1976, când, într-o carte intitulată *La chute finale* („Căderea finală") prezicea căderea URSS-ului, care la acel moment era o mare putere, unul dintre pilonii ordinii mondiale. Todd argumenta această viitoare cădere prin numărul tot mai mare de probleme economice care se acumulau în URSS și care se traduceau prin statistici din ce în ce mai proaste în ceea ce privește speranța de viață, mortalitatea infantilă etc.

Dăm un pic pe *fast-forward* și iată-ne ajunși în 2024, când același Todd, ajuns la venerabila vârstă de 73 de ani, a publicat un nou bestseller în Franța intitulat *La défaite de l'Occident* („Înfrângerea Occidentului", Gallimard, Paris 2024). Să o spunem deschis: e vorba de înfrângerea Occidentului în războiul din Ucraina și în războaiele care or mai fi să vină împotriva lumii non-occidentale. Bineînțeles, deși cartea a ajuns rapid – și staționar – printre cele mai vândute din Franța la categoria non-ficțiune, ea a fost extrem de prost primită în mediile oficiale, pentru că Todd nu face altceva decât să-și aplice metoda de cercetare asupra lumii occidentale – și să ajungă la concluziile triste la care ajunsese în urmă cu 50 de ani cu privire la URSS.

Nu vreau să comentez și nu mă interesează implicațiile politice ale acestei cărți. La drept vorbind trebuie să fii debil mintal să o acuzi de „putinism" sau cine știe ce năzbâtie doar fiindcă nu susține propaganda de război. Dimpotrivă, Todd are un capitol întreg în care analizează sever problemele Rusiei contemporane (în primul rând problema demografică) și în care arată de ce Rusia însăși suferă și va suferi în continuare, nefiind departe de destinul Occidentului indiferent dacă va învinge sau nu în Ucraina. Singura deosebire e că Rusia mai poate mobiliza niște energii pe care le vom explica mai jos, și pe care Occidentul le-a pierdut de mult.

Todd realizează o „analiză spectrală" (în sensul lui Keyserling) a Occidentului contemporan, dar din perspectiva relației pe care societățile occidentale o au cu organizarea de familie și cu ceea ce numim „valorile tradiționale". Todd e de părere că în Occident „statul-națiune a încetat să mai existe" și că ne aflăm astăzi într-o lume geopolitică „post-euclidiană", în care, deși continuăm să operăm mental cu actori statali teoretic independenți, dispariția statului-națiune poate sta ca bază de explicație pentru comportamentul politicienilor occidentali. La baza dispariției statului-națiune istoricul francez pune dispariția tot mai accentuată a clasei mijlocii, care avea rol de liant economic și cultural. Fără o clasă mijlocie puternică (și degradarea și subțierea continuă din ultimii cca. 50 de ani a clasei mijlocii occidentale e un fapt indenegabil, constatat de toți statisticienii) nu poate exista coeziune deoarece lipsește „aspiratorul" social care să asigure ascensiunea claselor de jos. Iar fără coeziune, lipsește însăși cultura națională, adică liantul care face ca o națiune să fie națiune. „[În America] Implozia etapizată a culturii WASP – albă, anglo-saxonă și protestantă – începută în anii 1960 a dus la crearea unui imperiu fără centru și fără un proiect anume, un organism esențialmente militar dirijat de un grup fără cultură (în sens antropologic) care nu mai are drept valori fundamentale decât puterea și violența" (*La Defaite de l'Occident*, 229-230, Kindle Edition).

Totuși, ce a dus la această moarte culturală a Occidentului? Pentru Todd răspunsul este foarte clar: dacă ne gândim, pe urmele lui Max Weber, că societățile capitaliste moderne, implicit hegemonia occidentală, au fost făcute posibile de ascensiunea creștinismului protestant, atunci dispariția spiritului protestant, adică moartea creștinismului, este cea care a dus inevitabil la societățile atomizate și anomice de azi, care nu mai sunt capabile nu doar să instrumenteze un răspuns coerent și eficient împotriva unui actor suveranist și puternic cum e Rusia, dar nu mai sunt capabile nici măcar să-și încetinească declinul.

Secretul impotenței Occidentului trebuie căutat, așadar, în *secularizare*, sau mai bine zis în de-creștinarea totală din zilele noastre. Creștinismul occidental a avut, explică Todd, trei faze importante: prima dintre ele e cea a creștinismului (catolicism, ulterior protestantism) activ, militant, înțeles ca practică și transmitere de valori. Comunitățile participau din plin la viața religioasă și își transmiteau din generație în generație etica și valorile creștine, inclusiv tabùurile. Creștinismul a fost matricea formativă a tuturor religiilor „seculariste" politice care au format Occidentul modern: socialismul, conservatorismul, creștin-democrația, inclusiv fenomenele extreme (comunismul, nazismul) care sunt, toate, o pretenție de salvare a sufletelor. Toate doctrinele majore preiau de fapt idealurile creștine și le transcriu politic. Dar în secolul XIX creștinismul devine „zombie": comunitățile încetează să mai frecventeze biserica (slujba duminicală), deși continuă să practice tainele importante, ritualurile de trecere: botez, nuntă, înmormântare. Acest lucru face ca moravurile și valorile creștine să subziste totuși la nivelul inconștientului colectiv, chiar dacă practica propriu-zisă, fervoarea religioasă, a dispărut. Dumnezeu e substituit în general de statul-națiune, statul-providență care, tocmai fiindcă l-a înlocuit pe Dumnezeu, continuă să-i exercite atribuțiile și să mobilizeze și să canalizeze energiile populației. În sfârșit, odată cu secolul XXI creștinismul nici măcar „zombie" nu mai este. Emmanuel Todd ia ca reper al morții definitive a creștinismului-zombie

(continuare în p. 25)

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Distorsiuni

Starea de spirit pe care o am în zilele mele bune, cele în care mă trezesc odihnit și afară-i frumos: un amestec de fascinație și scârbă. Fascinație că sunt în viață și scârbă că... sunt în viață. La sfârșitul zilei rămâne doar scârba, dar încerc să mă remontez și, ca să reușesc asta, mizez cu prea puțin succes pe somn.

Pavel e un gânditor existențial, trăsătură pe care încă Augustin o păstrează, dar pe care scolasticii o pierd. Tot ce e frumos și profund în creștinism ține de această dimensiune existențială: viețile și discursurile sfinților și ale călugărilor. Felul în care o biografie e mutată din loc prin nebunia crucii.

Un roman îi spune la un moment dat lui Pavel: „Pavele, ești nebun din cauza cărților pe care le-ai citit!" El, însă, tocmai pe această nebunie miza. Nebunia învierii, ceva cu totul improbabil, ceva imposibil, care se împlinește. Care e dorința cea mai mare a omului? Să fie nemuritor. Astăzi, biotehnologiile încearcă să ne facă nemuritori. Pavel nu avea la dispoziție tehnologia de azi, așa că propunea o soluție religioasă: ca să fii nemuritor trebuie să crezi că ești nemuritor. E suficient. Dacă vei crede în asta, vei deveni stăpân pe viață. Unii vor spune că ești nebun, dar ce mai contează ce spun ei?

Dacă citești în paralel scrisorile lui Pavel și pe cele ale lui Seneca, către Luciliu, îți dai seama de ce creștinismul a zdrobit totul în cale. Seneca, sofisticat, arogant, elegant, distant față de mulțime, scria scrisori private moderate. Pavel, umil, având probleme existențiale grele, frust, scria scrisori deschise, scrisori publice violente. Seneca, un liberal; Pavel, un fanatic cu totul special. În fața lui Pavel, Seneca nu avea nici o șansă și am putea utiliza scrisorile sale ca pe un fel de propedeutică la creștinism. Era, fără să știe, un instrument al creștinismului.

Seneca a fost consilier și copywriter al lui Nero; apostolul Pavel, în schimb, unul dintre liderii sectelor din imperiu. Amândoi au murit, cel mai probabil, din ordinul lui Nero: Seneca, obligat să-și taie venele; Pavel, într-o acțiune de persecuție a sectei sale. Aceasta e o dovadă a asemănării dintre copywriter și activist: chiar dacă unul se află la putere, iar celălalt în opoziție, amândoi își riscă viața. A sta în jurul puterii e, în sine, un pericol.

Noua generație nu e indiferentă la rock, ci e anti-rock dea dreptul. Ea vede în rock sublimarea mentalității „toxice" a tupeiștilor, misoginilor, boomerilor și părinților. Rockul clasic, hard rockul și heavy metalul, pare chiar rasist și militarist, un curent prea decis, fără nimic fusion, desprins din rock and roll. Rockul este opusul sensibilității actuale a tinerilor. E și motivul pentru care sunt atât de înverșunați împotriva lui.

Rockul clasic, hard rockul și heavy metalul, pare chiar rasist și militarist, un curent prea decis, fără nimic fusion, desprins din rock and roll. Rockul este opusul sensibilității actuale a tinerilor. E și motivul pentru care sunt atât de înverșunați împotriva lui.

Muzica simfonică are o impersonalitate tămăduitoare, pe când cea electrică e bolnăvicios de subiectivă. Prima îți limpezește mintea; ultima, te bagă în angoase din care nu mai poți ieși, te silește să treci prin stări care sunt sub nivelul tău psihologic sau spiritual. Mișcările avangardiste sau contraculturale provin dintr-un dat al subiectivului, dintr-o încredere în autenticitate, în intuiție, în sine. Le lipsește voința de obiectivitate. De aceea, aceste mișcări nici nu durează, iar uneori sunt lipsite de orice valoare. La ce ajută să urmărești fluxul unei conștiinței de doi bani?

Se spune adesea că epoca actuală e o întoarcere la oralitate, de unde și pierderile iremediabile ale tiparului și, în primul rând, ale cărții. Se citează adesea din Platon, care era un adept al oralității sau, cel puțin, așa pare. Oralitatea de azi e însă foarte diferită de oralitatea din vremea lui Platon. Cred că e exagerat, poate chiar greșit să spunem că avem de-a face cu o „întoarcere" la oralitate. Pentru oameni ca Platon, oralitatea era indisolubil legată de suflet, de existența și de misiunea lui. Astăzi, sufletul nu mai există; tocmai de aceea Derrida insista pe importanța scrisului ca loc al unei mai mari stabilități discursive. În plus, nu mai există nici o grijă specială față de memoria personală sau de grup câtă vreme avem o hiper-arhivă numită Internet. Cred că nu e vorba despre o întoarcere la oralitate, ci despre uitare. Am intrat într-o epocă a uitării. A uitării ființei, a uitării scrisului, dar și a uitării oricărui reper stabil. Uitarea ca *progres*. O eră a anti-memoriei, care nu e nici orală, nici scrisă, este doar temporară, este „pentru moment", o epocă a provizoriului și a fugii, a uitării. Tindem spre onomatopeic.

Sunt adeptul modelului politico-social al tribului de vânători-culegători. Masă eco, mult sport, aventură, autoritate cu puteri limitate, mult timp de stat atârnat pe o creangă pentru a contempla viața. Față de acest model, toată istoria umană e o imensă decădere.

Dan Ciachir

S-a difuzat în seara aceasta la TVR 2 o montare strălucită, din 1970, cu *Năpasta,* avându-i în distribuție pe Emil Botta în rolul lui Ion, pe Toma Dimitriu în cel al lui Dragomir și pe Irina Răchițeanu-Șirianu în Anca. Un lucru copleșitor. Și un decor simplu, sobru, propriu satului de altădată.

Jurnal 2017

27 mai

Noaptea trecută, ieșind cu pisica pe terasă, am simțit mirosul florilor de oțetar, care îmi place atât de mult; miros de București, dar și de Dobrogea, de Constantinopol, miros de Orient...

31 mai

Nu mai fusesem la Cernica de 10-11 ani, iar pe părintele Ignatie Grecu, pe care îl cunosc de 33 de ani, nu-l mai văzusem din 2005. Nu mai este secretarul mânăstirii, funcție în care l-am găsit în 1984, pe când era doar frate (s-a călugărit în 1992). Un om de mare cinste sufletească și un poet autentic. Este de o seamă cu mine, însă arată mai tânăr. Am aflat că în prezent nu mai sunt la Cernica decât 35 de călugări și frați; oamenii nu prea doresc să intre în monahism.

Înainte să ajungem – eram cu profesorul Filipoiu – la chilia părintelui Ignatie, am intrat în Biserica Sf. Gheorghe, unde am găsit o curățenie desăvârșită și câțiva credincioși. Ne-am închinat la icoane și la moaștele Sfântului Calinic. Părintele Ignatie ne-a condus la mormântul Părintelui Dumitru Stăniloae și al soției sale, prezvitera Maria, ca și la acela al fiicei lor, Lidia; am mers apoi la locul de veci al Părintelui Ioan Bria. Foarte îngrijit, ca întotdeauna, mormântul lui Daniel Turcea, pe care am dorit să-l revăd, ca și pe acela al lui Virgil Mazilescu. M-am recules, la sfârșit, la locul de veci al profesorului Virgil Cândea.

Când ne-am întors, am urcat în pridvorul cu chilia Părintelui Ignatie, unde vecinul său tocmai hrănea o pisică și pe cei doi pui ai săi, fiecare având castronașul său de inox. Înainte să plecăm am primit ultimele trei volume de versuri ale Părintelui Ignatie.

2 iunie

La TV 5, un scurt și admirabil documentar despre Citroënul 2 CV, pe care am avut prilejul să-l conduc, fabricat în Franța între anii 1948 și 1990. Primul 2 CV, spuneau autorii filmului, era tare urât, dar foarte apreciat de... țărani. Apoi, în anii 1950, s-a ajuns la designul care l-a consacrat. A avut o răspândire asemănătoare cu a Volkswagenului 1200 și a Fiatului 600. Toate trei au fost mașinile generației mele.

Mircea Eliade: „Dacă «omul diurn» e desacralizat, cel «nocturn» se află încă în legătură cu zonele misterului."

11 iunie

Astăzi înainte de prânz, aflându-mă la un parastas slujit în Cimitirul Bellu, am avut prilejul să văd mormântul lui Nae Ionescu și să aprind acolo o lumânare. Mormântul are o cruce de piatră înaltă de peste trei metri, evocând crucile medievale, proiectată de arhitectul Anghel Marcu, pe care l-am cunoscut cu mulți ani în urmă. La temelia ei am văzut flori și candele din plastic.

12 iunie

Am urcat astăzi în clădirea de lângă Kretzulescu, unde pe toată suprafața etajului al doilea, lung de 50-60 de metri, se desfășoară expoziția de pictură Luchian/Independenții; o expoziție excepțională. O jumătate din spațiu este rezervată lucrărilor lui Ștefan Luchian – peste 100 –, cealaltă jumătate a etajului având, de asemeni, pânze de Luchian, care interferează cu tablouri de pictori „independenți", între ei Nicolae Vermont, a cărui tematică oriental-dobrogeană mi-a plăcut mult. Erau și lucrări de Grigorescu. Peste 20 de pictori.

În latura rezervată lui Luchian fuseseră adunate într-o încăpere cinci capodopere: celebrele „Anemone" (în mijloc), o vază cu „trandafiri albi", urmate de „albăstrele" și de alte două pânze cu flori de câmp pe latura dreaptă. M-am așezat pe jos, rezemându-mă de perete, privind în liniște – poate un sfert de oră – cele cinci tablouri.

14 iunie

Merită reținută observația Arhimandritului Roman Braga care spune că influența lui Nae Ionescu în epoca interbelică este comparabilă cu aceea a lui Pascal în Franța, în vremea sa.

29 iunie

Pe la 3 dimineața am ascultat la radio niște versuri frumoase, scrise într-o limbă impecabilă, citite superb... La sfârșit am aflat că erau poeme de Radu Gyr, recitate de Răzvan Ionescu, pe care m-am grăbit să-l felicit printr-un SMS.

18 iulie

Am luat ieri un volum elegant tipărit despre arhitectul Gheorghe Simotta (1891-1979), macedonean la origine, pe care l-am cunoscut în 1976, pe când făceam la televiziune documentarele despre București. Acum îmi dau seama că avea 85 de ani, pe care îi purta foarte bine. Am intrat atunci în eleganta sa vilă cu două niveluri de pe Aleea Patriarhiei, redată în volum printr-o excelentă reproducere. Îmi amintesc că ne-a oferit o gustare și un pahar de vin negru foarte bun. Pe atunci nu știam că predase la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu", unde era un profesor apreciat și iubit. El a restaurat, în strânsă legătură cu tradiția proprie, paraclisul și clădirile Patriarhiei, la sfârșitul anilor 1920 ai secolului trecut, adăugând corpul de clădire în care se găsește biroul Patriarhului. Tot arhitectul Simotta a salvat Dealul Mitropoliei de un kitsch solicitat de Miron Cristea: o copie a campanillei din Florența înaltă de câteva zeci de metri.

24 iulie

S-a difuzat în seara aceasta la TVR 2 o montare strălucită, din 1970, cu *Năpasta,* avându-i în distribuție pe Emil Botta în rolul lui Ion, pe Toma Dimitriu în cel al lui Dragomir și pe Irina Răchițeanu-Șirianu în Anca. Un lucru copleșitor. Și un decor simplu, sobru, propriu satului de altădată. Numele regizorului, Miron Niculescu, îmi este necunoscut. Probabil că a părăsit de mult România.

31 iulie

A murit, la 89 de ani, marea actriță Jeanne Moreau. Mi-o amintesc într-un film de la mijlocul sau sfârșitul anilor '50, *Ascensor pentru eșafod* – exista încă în Franța pedeapsa cu moartea – avându-l ca partener pe Maurice Ronet. Un rol secundar în filmul acela îl deținea Lino Ventura, interpretând un tânăr comisar de poliție.

25 august

Iată ce spune Părintele Gabriel Bunge, fost preot catolic trecut la Biserica Ortodoxă (născut 1940), sihastru în Elveția: „În penultima călătorie în România am trăit sentimentul că este o țară profund creștin-ortodoxă, nu pentru că toți locuitorii sunt botezați ortodocși, ci pentru că foarte mulți merg la biserică și aceștia sunt într-adevăr creștini evlavioși... Eu sunt călugăr bătrân, mă duc pe stradă, vine lumea, se înclină până la pământ și cere binecuvântare. Nu toți, dar mulți. Asta este sarea pământului. Asta este important. Această sare dă gust țării dumneavoastră. Apoi acele multe mânăstiri. Când am fost ultima oară în Moldova, Mitropolitul Teofan avea în eparhia lui peste o sută de mânăstiri."

28 august

Măsura decăderii și plebeizării presei apusene mi-o dă faptul că ziarele italiene cele mai importante, „Corriere", „La Stampa" și „La Repubblica", își informează cititorii că a murit... șoferul lui Enrico Berlinguer (fost președinte al Partidului Comunist italian). Rămâne de aflat dacă îi mai trăiește portarul sau frizerul.

În numărul pe august din „Tabor", Boris Buzilă scrie despre amintirile episcopului rus Justinian de Elista, venit la studii în România anului 1988 și care spune: „În capitală, în alte orașe, practic nu era stradă să nu găsești pe ea o biserică. Și nici sat fără biserică."

31 august

De dimineață am intrat în Cișmigiu ca să revăd în liniște, pe răcoare, cele cinci automobile de epocă expuse în extremitatea de răsărit a parcului. Cel mai mult mi-a plăcut un Ford cu două locuri din 1912 cu claxon cu pară ce propagă sunetul prin trei mici goarne aurii superbe. Mașina, care avea și manivelă, mi-a reamintit lădița cu scule a unui Austin model 1921, aflat în parcarea hotelului „Palace" din Constanța, automobil lângă care m-a fotografiat Aurora acum doi ani. Mi-au plăcut, de asemeni, un Triumph decapotabil din 1955 cu volan pe dreapta și un Auburn – marcă despre care nu auzisem – tip 1936, cu două portiere și siluetă aerodinamică.

14 septembrie (Înălțarea Sfintei Cruci)

M-am culcat la 5 dimineața, gustând îndelung răcoarea și frumusețea nopții, după ce citisem, în Proloagele de la Neamț, Cuvântul despre suflet al Mitropolituui Dimitrie al Rostovului. La 9.30 m-a trezit Aurora, astfel încât am ajuns la Biserica Dintr-o Zi la începutul Liturghiei. Era foarte multă lume, îndeosebi femei.

După-amiază am continuat să citesc cu atenție sporită cartea Contelui de Saint-Aulaire; carte strălucită. În afară de măgulitoarele aprecieri despre țara noastră, despre Regina Maria și Regele Ferdinand I, observații pertinente privind declinul Occidentului, despre Revoluția Franceză – asemănătoare cu ale lui Iorga –, despre Revoluția bolșevică...

28 septembrie

În „România literară", un articol foarte frumos al lui Mihai Zamfir despre un poet (Fiul Agapiei) care nu a scris și nu scrie decât poezie mistică.

Astăzi după prânz, cu puțin înainte să ies în oraș, m-am bucurat să aud, după câțiva ani, vocea Părintelui profesor Mircea Păcurariu la telefon. Mă căuta ca să-mi mulțumească pentru că îl pomenisem în emisiunea de la Antena 3. Voia să-mi trimită ediția a treia din *Dicționarul Teologilor Români*. I-am răspuns că o aveam, bucuros că l-a trecut în paginile sale pe străbunicul meu; ca și în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* de altfel.

30 septembrie

Am găsit în „La Stampa" un articol despre sumele de bani date de Proust unor recenzenți pentru a publica comentarii elogioase la apariția primului volum, *Swann* (în versiunea italiană: *La strada di Swann*) din *În căutarea timpului pierdut*. Un cronicar literar fusese plătit cu 300 de franci, alți doi cu 660. Comentariile erau scrise chiar de Proust și recopiate la mașină de secretarul Editurii Grasset, ca să nu rămână vreo urmă.

3 noiembrie

În „România literară" de azi, un fermecător articol al Marinei Vazaca despre traducerile lui Șerban Foarță din poeți francezi prerenascentiști și un interviu foarte interesant cu scriitorul Aurel Rău.

Idei și zile

Sorin Antohi

Privilighenția și lumpenul, judecători ai comunismului. Am repetat de cîteva ori (obținînd în general reacții indignate, unele prompte și publice, în special de la cei care se simțeau vizați personal; sînt sigur că o majoritate tăcută vorbește mult în spatele meu – și nu de bine) că procesul comunismului în România a fost făcut (și, prin urmare, cîștigat) de alianța "obiectivă" a celor două mari categorii de profitori ai comunismului și de descendenții lor: privilighenția și lumpenul. (Cred că sînt primul care a utilizat termenul *privilighenția* în limba română. Nu l-am explicat, socotind că această combinație între *privilegii/privilegiați* și *intelighenția* era imediat inteligibilă. În orice caz, Andrei Cornea, care a citit articolul meu din *22* în care termenul apărea și s-a simțit direct vizat, a reacționat prompt în aceeași revistă, desigur pentru a se detașa de el și pentru a sugera oarecum oblic, dar pornind de la exemplul său, că în mai multe cazuri era vorba de o *meritocrație*. Dar apartenența la privilighenție nu exclude posibilitatea apartenenței la meritocrație, deși o limitează la cei care, eventual (mai mult sau mai puțin) merituoși, se bucură de privilegii acordate de Partidul-stat după criterii de fidelitate și utilitate. Lor, aparținătorilor și descendenților familiei extinse. (Ștafeta a fost preluată de regimul postcomunist, mai spectaculos sub Iliescu, dar foarte viguros și pentru tot mai mulți pînă azi. Nu cunosc exemple de persoane care să fi refuzat ori abandonat voluntar, pe criteriile etico-moral-ideologice pe care altminteri le proclamă, privilegiile acordate de autorități înainte sau după 1990, de la case la suplimentele la pensie și indemnizațiile de merit ale uniunilor de creație. Din nou spun, o prosopografie a elitelor românești de azi ar fi extrem de grăitoare. Nu o face nimeni, fiindcă ar implica prea mult spirit autocritic și ar genera pierderi pe multiple planuri.) Prima categorie obținea astfel un *catharsis* istoric și psihologic (terapeutic, chiar din punct de vedere psihanalitic – pentru cei ce cred în psihananaliză), revirginîndu-se moral și revenind (ei înșiși ori, mai des, copiii și nepoții lor) la rolul de arbitri ai istoriei și comisari ai vieții publice. În cîteva cazuri, între care cel al lui Vladimir Tismăneanu e paradigmatic, descendenții obțin, fie și temporar, cu prețul unui lichelism ubicuu și logoreic (discursul lor fiind identic, din perspectivă retorică și performativă, cu limba de lemn a părinților, folosită adesea și de ei – dacă și cînd au avut ocazia – înainte de 1989) prin care încearcă să-și creeze și o preistorie (s-o numesc *ucronică*, pentru a fi elegant fără a fi mai puțin categoric) de opoziție sau măcar de rezistență pînă aproape de sacrificiul eroic, privilegii comparabile cu cele ale părinților, dacă nu mai mari și mai lucrative (în economia de piață, deși onorurile nu sînt mai puțin importante, privilegiile materiale asociate lor au fost mărite exponențial). Avînd în plus și o justificare morală, fiindcă arivismul oportunist, chiar asumat cinic în forul interior și în grupul de egali, folosește discursul moralist pentru a proiecta o falsă legitimitate. Descendenții lumpenului, care se rușinează cu originile lor umile, deși ar putea să le valorizeze printr-o autobiografie de *self-made men* (fiindcă, în societățile moderne, libere sau nu, mobilitatea socială verticală, onestă sau nu, este un dat, iar asta nu exclude meritul personal), țin isonul descendenților foștilor dușmani de clasă, care de regulă le sînt și astăzi superiori economic și social, continuînd să-i folosească drept tovarăși de drum și idioți utili. Deci, cu un plus de patetism generat de complexul inferiorității trecute și de oportunismul prezentului, reprezintă și ei comunismul ca pe o distopie, ca pe un regim al Pactului cu Diavolul, preferînd analizei istorice o gnoză dualistă, un zoroastrism propagandistic al luptei dintre Bine și Rău. Iar alianța celor două tabere a fost pecetluită de adeziunea comună la o formă provincială de *neocon*, în care moștenirea legionară și fundamentalismul neo-ortodoxist, în versiune frustă ori *dandy*, întîlnesc *cursul scurt* de istorie a democrației, lupta din ce în ce mai ascuțită împotriva unui adversar tot mai îndepărtat, ignorarea problemelor apărute după 1989 ori explicarea lor exclusivă prin "greaua moștenire" (așa, ne amintim, își justificau și comuniștii eșecurile). 15.03.2016

*

Intelighenția, privilighenția, ininteligheția... *Prima* a fantasmat utopii și a făcut ori a însoțit revoluții din care s-au născut invariabil distopii. *A doua* a profitat cinic de tiraniile moderne, le-a furnizat mijloacele hegemoniei simbolice, eventual a "rezistat prin cultură". A avut uneori iluzia că-și poate controla controlorii, s-a lăsat distribuită în roluri de apologeți ai (meta)stazei naționale și de figuranți ai unor reforme și revoluții înscenate. *A treia* descinde în mare măsură din cea de-a doua și este mai sofisticată. În același timp, e mai perplexă, mai sectară, mai (lup-)moralistă, mai clasistă, mai hedonistă, mai *dandy*, mai narcisică, mai inautentică, mai virulentă. Are alibiul democrației, pe care a învățat s-o simuleze, iar dacă poate cuvînta se justifică etic, estetic, cultural, teologic, filozofic – de pildă, tiranofilia minoră devine luptă pentru Adevăr, Bine și Frumos — sau cel puțin ideologic, patriotic și geopolitic. Și, sperînd să iasă din confuzie, aderă mimetic și năuc la dogmele Occidentului, parcurgîndu-le cu flexibilitate tot spectrul, chiar creînd hibrizi contraintuitivi (e singura lor creativitate). Fără convingere, dar nu fără ocazionale accese exhibiționiste care amintesc de cele ale convertiților ratați, ale celor care nu pot crede în nimic.

De la aceste gînduri începe dialogul meu și al publicului cu Dorin Tudoran, una din rarele figuri care nu intră în tabloul de mai sus. 2.08.2017

(Am reprodus mai sus textul meu introductiv apărut în pliantul ediției a III-a a întîlnirilor Idei în Agora, desfășurată la Casa Filipescu-Cesianu pe 9 august 2017 și intitulată *Ininteligheția. Intelectuali și politică în România*. Dorin Tudoran, invitatul meu, a scris și el atunci un text introductiv. Ambele se găsesc online în arhiva seriei, pe pagina web a Muzeului Municipiului București. Abia acest termen îmi aparține: *ininteligheția*. Și el mi se pare imediat... inteligibil. Categoriile social-istorice schițate mai sus sînt desigur instabile și eterogene, intră în combinații fluide, uneori neașteptate, sînt mereu remodelate de contexte, determinații, cauzaliăți, oportunități, posibilități. Lor li se asociază altele, în parte suprapuse parțial, totdeauna complice, în primul rînd *nomenclatura* și *nomenclaturica* – termenul din urmă a fost inventat de Dorin Tudoran, cu celebra sa vocație secundă a hazului de necaz.)

*

Ruptură și continuitate. Am abordat tema raportului ruptură-continuitate în istoria regimurilor politice din România în mai multe dialoguri publice, cel mai recent la al VI-lea Colocviu Regal, *Constituții și regimuri politice în România, 1923-2023* (26-27 octombrie 2023), pe care l-am organizat împreună cu Daniel Șandru și Sorin Bocancea. Spuneam și scriam (în preambulul programului) cu acel prilej că punctul nevralgic al înțelegerii României de după 1989-1990 este raportul dintre ruptură și continuitate. Și adăugam, pentru a lega discuția teoretică de actualitate: "decizia finală a ÎCCJ în cazul Gheorghe Ursu a demonstrat ce consecințe are lipsa unei rupturi clare, pe plan constituțional și legislativ, nu doar etic, moral și memorial – în special cînd totul rămîne în registrul discursiv, mai mult sau mai puțin sincer —, dintre regimuri succesive (mai ales dacă acestea devin tacit succesoare)."

În această seară, Gabriel Andreescu și cu mine vom prezenta un aspect central al raportului ruptură/continuitate și vom propune abordarea sa printr-un program colectiv de cercetare. Apoi ne vom schița niște studii de caz. În corespondență, la telefon și față către față, am discutat mult despre nevoia unor instrumente de bază pentru a înțelege istoria recentă și prezentul României, pentru a ne putea imagina viitorurile ei posibile. Eu am repetat mereu necesitatea stringentă a unei prosopografii a elitelor politice și economice de după 1989, pentru a putea vedea *Who's Who* și a analiza raportul ruptură/continuitate într-o lume care se legitimează prin ruptură și funcționează prin continuitate. Abordarea prosopografică trebuie desigur completată cu tot ce s-a inventat în studiul elitelor, pînă la ultimele versiuni de analiză a rețelelor. Pentru a da un singur exemplu, relevant: Marius Oprea, care a studiat în detaliu fenomenul, a dat între altele un cuprinzător și edificator studiu de caz în *Moștenitorii Securității*. Trebuie mers și mai departe, în toate direcțiile. Ironia istoriei face ca înșiși acei moștenitori să-și reclame deschis statutul de continuatori, pe care-l asumă ca blazon, nu ca stigmat... 21.11.2023

(Am reprodus mai sus, pentru a completa cu un fragment complementar celelalte două însemnări, preambulul pliantului pentru ediția LXXXVI a întîlnirilor Idei în Agora, *Ruptură și continuitate. România înainte și după 1989 (I)*, care a avut loc pe 28 noiembrie 2023. Invitatul meu de atunci era Gabriel Andreescu, împreună cu care am schițat într-adevăr un ambițios program de cercetare, am căutat cercetători interesați, am discutat cu unii parteneri potențiali într-un eventual proiect finanțat cu fonduri publice europene și cu stipendii private de la institute și fundații. Prima oportunitate individuală a fost o generoasă ofertă postdoctorală finanțată de o fundație. În mai multe întîlniri private și publice, proiectul și cercetătorii păreau că se conturează, dar pînă la data cînd scriu aceste rînduri nu am ajuns la rezultate concrete. S-ar putea ca elitele de azi să nu vrea să-și amintească propria descendență. 28.04.2024)

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

Nu cunosc exemple de persoane care să fi refuzat ori abandonat voluntar, pe criteriile etico-moral-ideologice pe care altminteri le proclamă, privilegiile acordate de autorități înainte sau după 1990, de la case la suplimentele la pensie și indemnizațiile de merit ale uniunilor de creație.

eseu

Din poezia lumii

Katri VALA (1901 – 1944), Finlanda

În traducerea lui LEO BUTNARU

S-a născut în familia unui pădurar. În 1919 absolvă Institutul Pedagogic. Primele versuri le publică în revista „Nuori Voima" (Forța tânără, 1921). În perioada 1922-1937 este învățătoare la clasele primare. A fost printre protagoniștii grupului literar „Tulenkantänie" (Făclierul). În 1924 îi apare cartea de debut „Grădina îndepărtată", iar în 1934 publică un alt volum de poeme, „Revenire".

Este considerată modernizatoare poeziei finlandeze, de unde şi asemănarea ei cu Edith Södergran. În 1928 se îmbolnăveşte de tuberculoză. În anii 1930-35 publică în reviste, folosind pseudonumele *Pecka* şi *Ilmarinen*.

În 1944 Katri Vala moare în Suedia, în sanatoriul Eksjö.

Te ascunzi după orizontul mării

iar aici, pe țărmul îndepărtat

rămân eu mică şi însingurată...

Soare arzând cu sacră frumuseţe

astrule rece-n lucire purpurie

mi se învinețește inima:

de ce mă părăsești, nemilosule?

La pieptul pământului

Ce bine e să te lipeşti de tine, Pământule,
afundându-te în tălăzuirea verdelui tău!
Prin iarbă răzbate gingaşul violet al brânduşei
precum un ochi deschis a uimire.
Iar de sus, prin murmurul frunzişului musteşte
lumina verzuie-portocalie.

Te iubesc, Pământule,
negru sau brun
verde sau cenuşiu de arşiţe!
Te iubesc, Pământule,
ce parcă iată-iată te stingi
pentru ca îndată să renaşti triumfător...
Pieptul tău e un verde altar pe care
viaţa aduce-n jertfă trupul meu
ce absoarbe aromele tămâierilor.
Pământule!
Fă-mă asemănătoare ţie
să pot mereu a mă reînnoi, creând şi recreându-mă
cu nestăvilitele forţe ale eternei inspiraţii!

Dacă vederile îmi vor deveni crepusculare
dacă inima mi se va domoli până la nemişcare –
atotputernica ta chemare, strigătul tău sălbatic, înflăcărat
îmi va injecta stropi de aur topit
lumea solară, strălucitoare, înfloritoare
trezind-o din nou în mine.

Ultima seară de aprilie

Seară liniştită.
Streşinile deja nu mai suspină în vânt
şi soarele s-a ascuns.
Păduri şi stânci s-au afundat
în amurgul siniliu.

Din fumegarea tămâioasă a sumbrelor hăţişuri
apare luna
şi încremeneşte pe cer
asemeni unei uriaşe flori uimite
ce miroase-a prospeţime nocturnă.
Lumină palidă, unduitoare
şi negre umbre nemişcate...
Unde aţi fi voi, cântări ale eternelor ape,
unde vă e glasul plin de viaţă
asemeni chemărilor de păsări călătoare?
Unde eşti tu, timpule,
când sângele verde al ierbii
roşu se pare?

Apus

Respiri adânc, înfundat şi obosit,
rece soare de purpur.
Odinioară străbăteai înflăcărat înălţimile
strălucitor până la orbire
dând ocol pământului.

Te ascunzi după orizontul mării
iar aici, pe ţărmul îndepărtat
rămân eu mică şi însingurată...
Soare arzând cu sacră frumuseţe
astrule rece-n lucire purpurie
mi se învineţeşte inima:
de ce mă părăseşti, nemilosule?
Priveşte, priveşte cum tremur înfrigurată
cum întind braţele spre tine
când îţi retragi razele
încetând să-mi mai luminezi sufletul!

Sfântule soare!
Iată palidele mele braţe:
mă ia şi du-mă peste marea sângerie;
ia-mă în arzătoarea ta inimă.
Voi zbura împreună
în ţări depărtate
în ţări de poveste!

Melodie gri

Aş vrea să cânt o melodie simplă şi duioasă
ţesută parcă din fulgii calzi de fum
o melodie gri.

Prin tăcuta-i melancolie ea ar putea mângâia
alinându-ne cu privirile-i albastre
şi atât de cuminţi;
niciun cuvânt de-al ei n-ar răsuna trâmbiţat
nicio floare de-a ei n-ar putea
să ne frângă, să ne orbească...
Aş vrea
să cânt o astfel de melodie, încât
auzind-o, să coboare solemn
indolentă-n înserarea de iarnă... Pe-acoperişuri – zăpadă...
În vatră – cărbunii încinşi... Şi mâinile
lăsate molatic pe genunchi... Priveşti
în cărbunii încinşi, în propria-ţi visare...
Din depărtare ca odinioară
în inima mea murmură
această melodie somnolentă ca plutirea de vârtelniţă
de pe care se deapănă încontinuu
fire de lână surie – nesfârşita poveste a
şerpuitoarelor fire gri
ca o iremediabilă ploaie ciobănească, toarsă
din suriile gheme ale norilor pufoşi.

Ah, ce chinuitor...

Ah, ce chinuitor treceau anii
pe când noi căutam orbeşte calea.
Flămânzi şi însetaţi
în nopţi nesfârşite, parcă,
studiam cartea vieţii
căutând, dar negăsind răspunsul.
Muta întunecime ne privea de pretutindeni
şi moartea îşi bătea joc de noi...

Extaz

Iubitul meu, ai simţit
cum printre obrajii noştri – atât de-apropiaţi
străfulgeră vântul ce poartă o melodie sonoră?
A creat-o din mare admiraţie!

Iubitule, cântă-mi despre cum marea
respiră profund sub stele mășcate.
Nu-mi mai săruta ochii întruna
mi-i cruţă
nu mi-i arde de tot, iubitule.
Mai bine cântă-mi
ca să văd marea dragostei
iar pe legănările ei – trupurile noastre
şi-n umezeala lor – licărul stelelor.
Şi oare demult plutim împreună?
De-o veşnicie
sau doar de o clipă?

Calmă şi tristă seară...

Întunericul apăsa.
Nimic nu se mişca, nu fremăta.
Undeva plângea o pasăre mică
icnind ca un copil
nereuşind să adoarmă;
ea pierduse pe cineva...

Frunzele cădeau, se risipeau...

M-am uitat la craiul nou:
albă şi subţire îi era secera.

Flautul

Nu, eu nu sunt stegar
înaintea tuturor
nici erou ce cheamă spre ţara zorilor:
nu sunt decât
un simplu flaut tăinuit
prin trestiile şi răchitele
de lângă mal.
Mă înfioară vânturi călătoare
dându-i viaţă cântecului...
Doresc
ca revoltatul duh al luminii
să audă cum îngân şi eu
înţelesul său ghers.
Şi în vocea mea de iubire şi suferinţă
de asemenea poate încăpea furia furtunii
şi întâia rază a aurorei.

Omul

Sub arşiţele amiezii
pe ţărmul fericirii şi voioşiei
printre castele de nisip
se juca un copil – ctitorul
şi legiuitorul lor.
Cu degeţelul contură pe nisip
numele prietenilor, rudelor
celor apropiaţi
iar pe un stei de lângă oglinda apei
a scris zgâriat cel mai important cuvânt: Omul.

Valurile năvăliră peste ţărm, ştergând
numele dragi.
Copilul crescu, deveni bărbat.
Peste inima lui tălăzui o mare de suferinţe
ducându-i în adânc vigoare şi bucurie
lăsând la suprafaţă doar piatra
cu tainicul cuvânt zgâriat pe ea:
Omul.

Cer de noapte

Cerul
albastră câmpie brăzdată
de marile vânturi
semănată cu orzul de argint
al stelelor –
degeratul şi rarul
orz al stelelor...
Cine va cuteza
să-şi zică secerător?
Cine va ridica secera
Craiului Nou?

traduceri

Alexandru Drăgănoaia

Gibril

Femeia ciudată și misterioasă care trăia singură și tot venea acasă cu sacoși doldora n-a mai fost văzută pe uliță de ceva timp. Lumea vorbește că ar putea fi bolnavă. Este încuiată pe dinăuntru, așa că cineva anunță poliția. A doua zi, cu toții smulg porțile din țâțâni și pătrund în curtea plină de mizerie. Printre grămezi de gunoaie a crescut de capul ei o pădurice de salcâmi. În casă, alte grămezi de tot felul de lucruri și multe haine vechi, și un miros îngrozitor. În camera din fund, pe pat, într-adevăr zace moartă stăpâna casei.

Este înmormântată cu toată rânduiala creștinească apoi se trece la curățenie, treabă pentru care cei de la primărie aduc un excavator și o remorcă. Vecinii dau și ei o mână de ajutor. În spate, lângă un colț al casei cineva observă o movilă îmburuienită de pământ, le stârnește bănuieli forma ei lunguiață, așa că încep să sape. În final, aici găsesc îngropat destul de sumar cadavrul unui bărbat tânăr.

Începea să se crape de ziuă când Gibril a aprins televizorul, era chiar emisiunea lui preferată, calupul publicitar cu cel care vindea ceasuri. „Cado! Cado!”, zicea italianul din reclamă și el repeta. Repeta și râdea în hohote, și, dintr-o dată privirea i-a alunecat spre fereastră: doi ochi mari verzui în semi-întuneric.

– O vulpe! a zis tare mai târziu în cârciuma satului, și câțiva s-au întors curioși – erau cu paharele în față de la prima oră.

– Ce mă`? a strigat cineva’ din colțul său, o vulpe se uita la tine, te spiona?

– Și-și-și se uita pe geam, că țăpșanul coboară și vine până în dreptul ferestrei mele, se uita pe geam, de afară se uita la televizor, lighioana.

– Măi, se știe că bâlbâitul ăsta e cam tra-la-la, a șoptit o voce într-o parte. Vulpea se uita la televizor... Prostii!

– Haha, și-și-și nu e prima oară, vine demult la geamul meu. Nu mă credeți? Nu mă credeți, ai? Strângea-v-ar mama între picioare să vă iasă ochii ca la broscoi.

L-au lăsat în pace cu povestea lui cu vulpi. Gibril, la rându-i le-a rânjit larg apoi a ieșit în aerul dimineții închizând încet ușa. „Până una-alta o să mă duc să fac o baie la gârlă”, s-a gândit și a dat s-o ia pe drumeagul lăturalnic ce cobora spre zăvoi. Pe șoseaua principală venea o femeie cărând un bagaj voluminos. Femeia a mai făcut câțiva pași, apoi s-a oprit să-și îndrepte spatele. Tânărul s-a apropiat de ea, i-a smuls sarsanaua din mână și, dintr-un scurt avânt a aburcat-o. Femeia l-a prins repede de încheietura cotului:

– Alo, alo, stai dracu` la un loc că acum îți cârpesc vreo două!

– Și-și-și, mămăiță... că doar ți-o duc până acasă, după aia mă duc la o bălăceală.

– Bine, bine. Vezi să nu-mi mai zici „mămăiță”, mamaie e mă-ta.

Au pornit către casa ei care nu era departe – Gibril călcând larg, îndoit de greutate, ea pășind grăbit în urma lui, târșâindu-și cizmele de cauciuc prea mari. Poarta a împins-o tot el cu piciorul și au intrat.

– Ooo, ce de mai astea! Din tomberoanele de pe drum le iei, mămăiță? Și-și-și dacă vrei îți mai aduc eu ca să nu-ți mai rupi tălică mijlocul.

S-au așezat pe pragul casei, au stat de vorbă, într-un târziu bărbatul s-a ridicat.

– Hai că așa facem, o să îți mai car ca să umplem toată curtea. Umplem toată curtea, atunci să vezi! Gata, că am plecat. Hai, încet-încet! Săr’na! Spor la treabă! Noapte bună!

Era săptămâna Rusaliilor. Ceata de călușari de Vlașca bătea ulițele satului în muzică de lăutari. Au tras și la casa pădurarului. Porțile au fost deschise și duiumul de lume care îi însoțea a pătruns în ogradă. În mijlocul curții largi jucătorii au format un cerc și, pe note vijelioase de vioară, au pornit-o în dans furtunos. Înfierbântați, strigau și băteau pământul cu tălpile, se azvârleau în aer în sunet de pinteni metalici și de clopoței, și iar băteau pământul și ridicau deasupra capetelor ciomege gătite cu ciucuri roșii. Alături, la umbră doi bărbați plănuiau ceva:

– După iureșul ăsta o să urmeze mascarada aia de scenetă, a șoptit pădurarul, apoi mișcarea de final. Atunci o s-o bag în mijlocul lor pe a bătrână că e bolnavă cu capul și mereu fuge de acasă, ultima oară am găsit-o tocmai în gară la Titu. Cică, pe cei luați din căluș e bine să-i așezi în centrul horei să se învârtă de câteva ori călușarii în jurul lor și se fac bine, se vindecă. Mai încerc și în felul ăsta, ce să fac.

– Prin doctori ai umblat cu ea?

– Am umblat, dar degeaba!

– Dacă-i așa, hai să-l împingem în joc și pe Gibril că și el e dus cu pluta, săracu`. Uite-l cum se mai holbează la dansatori și râde ca un copil. Îl bag în horă, dacă nu vrea îl iau forțat, intru și eu și îl țin, poate îl vindecăm.

Luat pe nepregătite, Gibril s-a pomenit dintr-o dată lângă mama pădurarului. Un timp a continuat să se bucure de spectacol, dar curând a înțeles singur sau a citit în ochii celorlalți că, totuși, ceva era-n neregulă, așa că s-a ridicat și a dat să plece. Cel care se oferise să-l țină i-a prins iute mâna, i-a sucit-o la spate și l-a așezat înapoi pe scăunel.

– Dă-mi drumu`, băăă!

Scrâșnind din dinți, cu ochii bulbucați s-a opintit, a tras, a împins, celălalt nici gând să-l slăbească, până la urmă, gemând s-a făcut covrig jos în țărână.

– Gataaa, la anu` să vă găsim mult mai sănătoși, s-a auzit în final vocea starostelui călușarilor.

– Nu mă mai găsiți voi pe mine aici la anu`! a mormăit mama pădurarului.

– Mi-o făcurăți, fi-r-ați ai dracu`, a zis și Gibril ridicându-se ca vai de el, m-ați pus în rând cu nebunii satului?! Vă arăt eu vouă! Vă arăt eu vouă! a repetat ieșind în drum.

Luat pe nepregătite, Gibril s-a pomenit dintr-o dată lângă mama pădurarului. Un timp a continuat să se bucure de spectacol, dar curând a înțeles singur sau a citit în ochii celorlalți că, totuși, ceva era-n neregulă, așa că s-a ridicat și a dat să plece. Cel care se oferise să-l țină i-a prins iute mâna, i-a sucit-o la spate și l-a așezat înapoi pe scăunel.

A luat-o val-vârtej în susul șoselei răsturnând tomberoanele de gunoi întâlnite și împrăștiind conținutul. Când a ajuns în dreptul bisericii s-a uitat în urmă, a ridicat pumnul și a mai urlat un „Vă arăt eu vouă!”, apoi a mers și a intrat în clopotniță. Baricadând bine ușa, a urcat și a început să tragă clopotul. S-au adunat oameni, au strigat de jos la el să se potolească, l-au luat și cu binișorul – degeaba, n-aveai cu cine te înțelege. Când s-au strâns destui a lăsat-o mai moale cu frânghia clopotului și a început să cuvânte. „Eu sunt nebun, așa credeți? Dar voi?! Să vă spun eu cine sunteți voi cu adevărat”... Nu puteau ajunge la el ca să-l oprească, ușa clopotniței era zăvorâtă bine... „Băăă, a ridicat vocea mai abitir, sub malul gârlii... sub malul gârlii unde sunt cuiburile de ploieri, ce credeți... cutărică îi da la buci nevestei lui cutare. Da`, ce-i mai tragea... Repede, repede...”. Au urmat alte și alte grozăvii, cu nume și prenume. Și din nou o repriză de clopotăreală. Era ca la circ, unii râdeau, hăhăiau, alții, nu prea – se întâmpla ca în poezia recitată să fie vorba chiar despre ei... De la o vreme interpretul și-a mai pierdut din avânt și gură-cască s-au cam cărat. Când s-a lăsat înserarea de-a binelea nu mai era nimeni. Sus, Gibril adormise într-un colț. Când s-a trezit era amorțit și îl luase cu frig. A coborât cam împiedicat scările, a desfăcut ușa, a ieșit sub cerul înstelat și a pornit spre casă. Deodată, din întuneric, o umbră, o matahală de om i-a apărut în față.

– Gibrile, de la tribună te luași de viața mea, nemernicule, a zis și i-a și repezit în coaste cu toată forța un pumn ca o măciucă.

Coastele au pârâit și au trosnit, iar umbra s-a depărtat grăbit. Gibril a căzut grămadă în șanț gemând stins – coastele rupte îi împungeau plămânii și nu putea trage în piept măcar un firicel de aer. Apoi a simțit gust de sânge în gură.

Tocmai venea pe drum femeia cu sacoșile. S-a aplecat deasupra lui și l-a recunoscut. Gibril a scâncit ca un cățel.

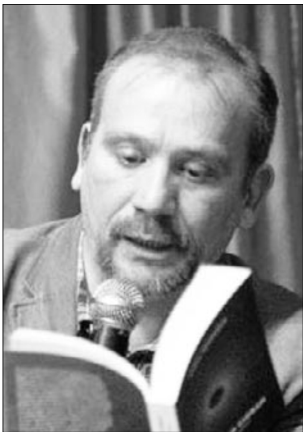
– Mămăiță, tu ești? M-a omorât, mămăiță, m-a omorât!

L-a apucat de subsuori, l-a ridicat și au pornit șontâc-șontâc. Acasă la ea a aprins lampa, a izgonit pisicile din pat și l-a ajutat să se întindă pe-o parte. A doua zi coșul pieptului i se înnegrise și i se umflase. Fața îi era buhăită și sta tot timpul căzut într-un somn rău. O singură dată a ridicat capul:

– Cheamă pe mama, cheam-o să mă ducă la spital că mor.

Femeia și-a strâns bine baticul sub bărbie, s-a apropiat cu castronul și, fără un cuvânt i-a împins lingura cu mâncare spre gură.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Falsificarea în judecata morală

În contra lui Sartre, cred că majoritatea victimelor dintr-un război sunt inocente, că soldații nu intră de bunăvoie în conflicte armate, că mulți ar fi dispuși să renunțe la bunuri și chiar la valori importante pentru ei doar pentru a evita conflictul. Că o fac din frică, din lașitate mai curând decât din dorința de a nu face rău altuia - e mai puțin important.

În eseul său „Frumusețea va salva lumea" din volumul *Așteptând o altă omenire*, Humanitas, 2018, Gabriel Liiceanu susține că binele și oamenii buni sunt excepția, iar răul și oamenii răi sunt regula societății umane. Autorul recurge la exemple de inumanitate, de care sunt pline manualele de istorie: războaie, cruciade, sacrificii umane, delațiuni etc. Manualele de istorie sunt, într-adevăr, doldora de războaie și sânge, de „eroi" și criminali notorii – noțiuni ale căror sfere se intersectează! Dar asta e treaba unui manual de istorie, câtă vreme istoria s-a constituit de așa manieră încât caracterul istoric al unui fapt este dat de *beligeranța* lui, criteriul de selecție fiind confruntarea războinică. Cum se spune: pentru un chirurg toate bolile se tratează cu bisturiul. Pentru un istoric istoria se face cu tunul! În realitatea temporală însă, în timpul... anistoric, în „paginile albe din cărțile de istorie" trec mii și zeci de mii de ani de liniște absolută, milioane și sute de milioane de oameni care nu au pus vreodată mâna pe cuțit, sabie sau pistol și nici nu ai suferit vreo tăietură din partea congenerilor.

E neîndoielnic că, la intervale mari de timp, se produc, asemenea calamităților geologice, și catastrofe istorice: mari bătălii, războaie de treizeci de ani, de o sută de ani, războaie mondiale. E firesc și ca aceste evenimente să aibă pentru naratorul istoric și pentru amatorul de narațiuni istorice cel mai mare răsunet, căci narațiunea se întemeiază pe *conflict*. Câtă vreme istoria va fi o povestire – istoricul va căuta conflictele ca un... romancier. În realitate, la scara timpului omului, catastrofele istorice sunt la fel de rare ca și calamitățile geologice. Dacă scriem o *istorie* a erelor pământului vom avea, desigur, impresia că pământul este o planetă nefericită, bântuită de glaciațiuni, lovită de meteoriți, acoperită de erupțiile vulcanilor, de pe care sunt rase periodic mari specii, precum cea a dinozaurilor. În realitate – cel puțin deocamdată, în această *eră a vieții*, lucrurile nu se produc așa, dovada cea mai elocventă fiind aceea că pământul pare să-și fi păstrat rotundul, ba chiar - departe de a fi ajuns o fărâmă de materie bântuită de vânturi, furtuni și trăznete (nu că acesta nu se va întâmpla la un moment dat), pare să prospere.

Un raționament simplu e suficient: te uiți la cum se prezintă pacientul pentru a trage niște concluzii generale privitoare la trecutul lui. Or, omenirea atinge astăzi un număr de care ea însăși începe să se rușineze (7 miliarde de locuitori!), iar asta în ciuda *tuturor* atrocităților și calamităților din trecut. Acest fapt ar fi fost pur și simplu imposibil dacă umanitatea, omul ar fi fost un „lup pentru om" (cu expresia nefericită a lui Hobbes, nefericită pentru că nici lupul nu este „lup" pentru lup, în sensul de bestialitate neînfrânată, așa cum o dovedește chiar Konrad Lorenz). Dacă oamenii (și lupii) ar fi găsit o plăcere de sine stătătoare în a-și strivi semenii, populația actuală a Terrei ar fi fost decimată în scurt timp, așa cum se întâmplă cu uneori cu unele grupuri de animale cuprinse de un inexplicabil furor al autoextincției.

În ciuda numărului de victime din aceste confruntări sângeroase, răul este un act la fel de *excepțional*, de ieșit din comun ca și binele făcut de personaje cu profil biblic, mesianic, precum Iisus, Mîșkin ș.a. Cei care au provocat, comandat, produs și beneficiat de masivele vărsările de sânge sunt *câțiva* indivizi, personalități accentuate care au ajuns la un moment dat în poziții de putere. Ceilalți, *majoritatea absolută*, au fost atrași într-un vârtej din care, cel mai probabil, erau disperați să scape cât mai repede (cu viață!). Statistic vorbind, numărul criminalilor - mari sau mici - este infim față de numărul celor care nu au omorât pe nimeni, ba chiar față de numărul celor care nu sunt în stare să omoare „nici măcar o muscă".

În contra lui Sartre, cred că majoritatea victimelor dintr-un război sunt inocente, că soldații nu intră de bunăvoie în conflicte armate, că mulți ar fi dispuși să renunțe la bunuri și chiar la valori importante pentru ei doar pentru a evita conflictul. Că o fac din frică, din lașitate mai curând decât din dorința de a nu face rău altuia - e mai puțin important. Căci dacă oamenii ar fi înnebuniți după vărsarea de sânge, atunci ar fi dispuși să-și pericliteze propria lor viață și pe cea a celor dragi lor, așa cum se întâmplă în cazul psihopaților.

Excepții sunt și oamenii răi (pe care-i putem număra pe degete), și oamenii exemplar de buni (mântuitorii, inventatorii, marii creatori)! Poate că există - așa cum am încercat să o dovedesc într-un alt text - o rădăcină comună a acestor două tipuri de comportament, a binelui și răului. Impulsul comun ar fi dorința de libertate pe care, spre deosebire de Gabriel Liiceanu care o vede doar ca temei al faptelor bune, eu o înțeleg și ca temei a ceea ce numim - în contexte si cu sensuri diferite - *rău*. Agresivitatea ființei umane izvorăște din dorința de libertate, dar aceasta este neutră din punct de vedere moral, nu este în sine nici bună nici rea, căci poate duce la fapte care să fie considerate de unii *bune*, de alții *rele*, *când* bune, *când* rele. În definitiv, nu în numele libertății au fost comise cele mai cumplite atrocități? Dacă ne gândim la actele Revolutiei Franceze vom tremura la auzul cuvântului libertate. Ce să mai vorbim despre fraternitate și egalitate?!

Mai mult, e lipsit binele de orice urmă de agresivitate? „Am venit să aduc sabia", spune Mântuitorul, iar exemplele de „violență" sau de incitare la violență prezente în *Evanghelii* mi s-au părut la un moment dat atât de numeroase încât am vrut să scriu despre ele un text cu titlul „Mielul neîndurător". Din nefericire, „mărimea" binelui se poate determina și prin dimensiunile pustiirii pe care o produce în jur, iar limba română are o expresie formidabilă care surprinde această efectivitate colaterală a sa: *pustiul binelui*.

Chiar exemplul bătăliei de la Salamina cu care ilustrează Gabriel Liiceanu apărarea libertății Europei de către greci pledează în sensul legăturii dintre violență / agresivitate și libertate, iar dacă vom concede că există o agresivitate bună și una rea intrăm pe teritoriul unor distincții sofistice și iezuite de care se pot servi - au și făcut-o! - și cei mai mari criminali și teroriști ai planetei. Ca filosofi însă trebuie să constatăm faptele în nuditatea lor, anume că omul este cea mai „cumplită" ființă de pe pământ (termenul lui Sofocle poate fi tradus însă și cu „minunat", așa cum o face traducătorul român, spre desebire de Heidegger care preferă din rațiuni speculative traducerea printr-un termen negativ) tocmai pentru că este ființa care vrea în cel mai înalt grad să se elibereze de condiționările naturii, de condiționările societății, la limită de condiționările propriului său sine. Spre deosebire de Gabriel Liiceanu, eu văd în această dorință de libertate, de eliberare *originea comună* a binelui și răului, nu doar a binelui. Cât rău a făcut omul naturii din jur, celorlalte animale, generațiilor viitoare încercând să se *elibereze* de sub determinismul naturii?!

Ce se întâmplă cu restul, cu majoritatea oamenilor? Nu împărtășesc viziunea pesimistă potrivit căreia oamenii sunt în marea lor majoritate rezervoare de bestialitate. Dar nu sunt nici optimist. E mult mai rezonabil să presupunem că, în marea lor majoritate, oamenii sunt circumspecți cu privire la imboldurile și elanurile revoluționare, de eliberare – ale lor sau ale altora. Că sunt învățați de mici să fie precauți sau că „specia" însăși se protejează de la dispariție specializând un grup restrâns de „încercători", de experimentatori și aventurieri, de pionieri – nu are prea mare importanță. Important este că ipoteza precauției explică atât întârzierile, obstacolele din cale progresului tehnic, științific și cognitiv, cât și *stabilitatea* societății umane. Instinctul conservator – majoritar – contrabalanseaza imboldul revoluționar – minoritar, dar puternic. Tensiunea care ține în echilibru societatea uman se formează între dorința de libertate și dorinta de securitate. (Securitatea era - tristă si sugestivă coincidență! - numele instituției de *reprimare a libertății* în epoca comunistă.)

În *Apocalipsa* întâlnim această categorie majoritară - în termenii unei condamnări, cred, nedrepte - sub titulatura „căldicelului", a celui care nu este nici rece nici fierbinte și care va fi lepădat din gura Judecătorului absolut care operează doar cu concepte *tari*, precum binele și răul. Lepădații de gura ce „gustă" doar indivizi la temperaturi extreme, fie fiebinți, fie foarte reci, vor fi însă, dacă privim în jur, nenumărați. Pe câmpiile Libertății vor ajunge să se plimbe Pol Pot și Buddha, Bruno și sfântul Bellarmino (cel care l-a ars pe rug), Gandhi și... Hitler.

De ce totuși, atunci când cântărim inima omului – o singură faptă rea cântărește mai mult decât o mie de fapte bune? Un singur război mai mult decât o mie de ani de pace?

Explicație. Rațiunile biologice ale resentimentului și ale pesimismului

Pare că un sentiment al răului, o hipersensibilitate la rău domină în judecata morală. Legea judecății morale este următoarea: o singură faptă rea dă „regula", în ciuda unui șir de fapte bune de până la ea și de la ea încolo. Cu alte cuvinte dacă cineva mi-a făcut un rău o singură dată - reabilitarea lui este extrem de dificilă, parțială, artificială și permanent amenințată de revenirea resentimentului. Pe cântarul moralității o singură faptă rea cântărește mai mult decât o mie de fapte bune. În epistemologie, acest procedeu de infirmare, printr-un singur caz contrar, a regulei susținute de o serie întreagă de dovezi experimentale se numește *falsificare* și a fost introdus de Karl Popper. Teoria nu poate fi verificată cu certitudine, dar poate fi infirmată, falsificată cu certitudine.

Acest tip de judecată este perfect îndreptățită din punct de vedere evoluționar. Suntem predeterminați să *condamnăm* definitiv și irevocabil răul pentru că un rău - chiar dacă e săvârșit o singură dată - are / poate avea consecințe fatale, ireversibile asupra celui care-l suportă. E *suficient* ca o singură dată cineva să mă otrăvească pentru ca niciuna din faptele bune săvârșite până atunci să nu mai însemne nimic în economia vieții mele. De aceea suntem atât de precauți și natural ne-iertători cu răul sau cu ceea ce ne pare a fi rău.

De aceea și perspectiva noastră asupra „omenirii", asupra lumii în genere, asupra istoriei este mult mai pesimistă decât ar fi justificat dacă ne uităm la realitatea sau la numărul faptelor bune. Vom spune că istoria este plină de crime, războaie, genocide și nenorociri - în ciuda zecilor și sutelor de ani și zecilor de mii de kilometri de liniște absolută. Suntem predispuși să spunem că în fiecare secundă mor nu știu câți oameni și să trecem sub tăcere câți se nasc în aceeași secundă.

Pesimismul este mai natural, deși optimismul pare să aibă mai multe argumente de ordin numeric. Ne temem de moarte toată viața - de murit murim o singură dată. (Există în biografia unui individ nenumărate fapte de viață și un singur „fapt de moarte"). Da, dar acea dată este ultima dată, este ireversibilă și fatală.

Așadar suntem născuți (programați) să fim nu doar neiertători, dar să nu uităm niciodată răul pe care ni l-a făcut cineva și ca acel rău să șteargă toate dovezile lui de bunătate față de noi. În fața unei singure răutăți - tot binele făcut de un om pare fals, ipocrit, inautentic, ba chiar un mijloc / instrument de a ne face răul. Când un om ne face ceva rău spunem că „și-a dat arama pe față", cu alte cuvinte că moneda de aur a faptelor bune anterioare era *de fapt* contrafăcută.

După o despărțire - urâtul prezent va prevala asupra trecutului - oricât de sublim va fi fost acesta la „vremea lui". Ba chiar va fi reinterpretat în lumina răului prezent, astfel încât tot ce ni se părea mai înainte bun și frumos își va dezvălui, în antecedent, urâțenia.... de acum.

Primăvara poeților

George Vulturescu

LITANIE CU MIGDALUL LUI ANGHELOS SIKELIANOS

Poemul nu înflorește precum migdalul
când îi vorbești despre Dumnezeu
dar el înțelege întrebarea greșită, ghiftuită cu anafure,
o aude, o pricepe dintr-o dată în limba tuturor Barzilor.
N-ai reținut de la Valery că sunt
„cuvinte nedeterminate care îți permit să scrii
ceea ce nu ai putut gândi"?

Nu pune întrebări care nu sunt ale tale:
duhoarea lor de ouă clocite, de culcuș de lupoaică în
călduri, firele de păr căzute, totul,
păstrează întrebarea greșită, murdară de frica
viiturilor nămoloase care-ți acoperă respirația:
un regat se îneacă în vâltorile ei nămoloase,
devastate de vânturi - unde realitatea și irealitatea
așteaptă în cavouri din piramide
ca și păianjenul în colțul pânzei sale.

Poemul nu înflorește și nici nu face migdale
cum se aștepta Anghelos Sikelianos când bătea-n lung
și-n lat Muntele Athos. Probabil acolo, Kazantzakis
îi va fi spus: „Când rostești un cuvânt,
trebuie să intri în cuvânt cu tot trupul..." [1]

Asta îmi dă cel mai mult de gândit la Marii Barzi:
frica de întrebarea greșită - creștinească, până la
urmă -, pentru că unora nu le plac migdalele, nici
smochinele, nici perele mălăiețe.
În satul meu de sub Codrii Sălajului, nucii care nu dau rod
sunt amenințați cu lovituri de secure în Noaptea de Ajun.
Poemului trebuie să-i lași doar evlavia
de-a aprinde lampa lângă care te așteaptă o măicuță
care grăiește singură:
„- Dacă ar înflori toate cuvintele din poemele fiului meu
când vorbește despre Dumnezeu, oare ar fi
și el atunci în Grădina Lui...?"

Asta mă deprind să fac:
nu-i aduc nimic poemului, nici o întrebare hâtră, nici o
tabletă cu fasconal, nici un bol de cireșe.
Mă retrag doar, răbdător, să văd cum cuvintele lui se
adâncesc, când își sapă, singur, Iliada lui de morminte.
Atunci cobor și eu printre ele și mă îngrop
cu întrebarea despre Dumnezeu, printre oasele tăcerii lui Dumnezeu,
și-l pândesc, ca un copil lângă gardul grădinii
așteptând să se coacă migdalele...

„DESPRINDE-TE", MI-A STRIGAT DOMNUL...

La asta lucrez când îmi este teamă:
privesc un fir de colb...
Îi vedeți și voi pantele abrupte?
La 70 de ani sunt lămurit: nu am aripi, nu am știut
să-mi cioplesc tălpici de schiuri.
Pentru că nu poți ieși teafăr dintr-un poem...
" Îngroapă-te-n el, în colbul lui,
m-am gândit, fiindu-mi frică de lumea din jur..."

Domnului i-a plăcut epifania asta cu firul de colb
în care am îngenuncheat
și mi-a strigat din mijlocul vântoaselor:
„ _ Toate versurile pe care le-ai scris sunt tălpici de schiuri:
dă-ți drumul, dacă știi unde vrei să ajungi...
Ocolește bisericile, mi-a mai spus, unde oamenii doar
se roagă în loc să-și dea drumul
cum le-am dat și eu stelelor de pe cer...!"

N-am vrut să fiu un fals poet, Doamne,
să mă cred mai mare decât cuvintele poemului -
nici literele cu care scriu nu le cred diamante,
ci, mai degrabă, corbi - cărora le strig,
cum m-a învățat Matei Călinescu:
„- Nu vă înfigeți ciocul în mine, trăiesc încă,
mă mai pot zvârcoli..."

Și firul de colb se mai poate zvârcoli în vânt,
și puful păpădiei, și nisipul cetăților - toate se destramă
în fața ochilor Tăi, Doamne, când își retrag lumina
din ele..."

„- Desprinde-te, a mai zis Domnul, cum am lăsat și eu
să se desprindă stelele pe cer...!"

La asta lucrez când îmi este teamă
că nu mai pot ieși teafăr dintr-un poem:
privesc un fir de colb, așezat lângă alt fir de colb,
în deșertul ochilor Tăi, Doamne,
care nu ne micșorează, nu ne risipesc în vânt,
ci ne cuprind, cum cerul cuprinde toate stelele...

ÎN CĂUTAREA ZIDURILOR DE PROPILEE...

Motto: *„Teme-te de privirea care te iscodește din orbul zid..."* (Gerard de Nerval)

...Mi-a fost dat să aud Marii Barzi cum caută
să-și închipuie mănăstiri de sunete printre vechi ruine:
încă amestecă apa și varul și vanul istoriei,
încă mai dau sfoară-n țară după calfe și meșteri zidari...

În satul meu de sub Codrii Sălajului
nu erau nici coloane, nici propilee printre care să vină zeii...
Aprinde-te, lămpaș al meu, de la licuricii pe care-i vedeam
printre frunzele și iarba pădurii; aprinde-te, de la stelele de
deasupra Homorodului pe unde rătăceam căutând zidul
năruit și neisprăvit...

Nu e ceva blestemat aici:
trebuie săpat după piatră în munte; trebuie cărate și urcate
în zid. Pe pagina de scris ești Vodă cel Negru care poruncește
să se ridice mănăstire pentru pomenire,
ești Meșterul-Mare și calfele și zidarii
și ești spaima, cutremurul care năruie pereții
dacă Domnul nu va auzi rugăciunea ta dintre pietrele-cuvinte...

Coala de hârtie este flămândă după mierea literelor:
tot ce-am scris azi-noapte s-a risipit
ca și praful pietrei din capul unghiului
la care câini se reped și latră-a pustiu și urlă-a morțiu...

Nu sunt coloane de piatră și nici propilee pe coala
unde scriu
dar pagina ei ne păstrează literele precum colbul din
satul meu ne păstrează urmele...
Cine nu s-a înfiorat vreodată când a pășit cu talpa goală
prin praful drumului
și a văzut cum vin vânturile și le spulberă
și cum cad picăturile de ploaie și le descompun?

Dar dacă Iisus, însuși, înaintea patimilor
și-ar fi văzut trupul omenesc descompunându-i-se în pământ
- precum în tabloul lui Holbein cel Tânăr -

oare s-ar mai fi urcat pe cruce pentru noi?

LOCUL BOCANCILOR DE LA INTRARE

De la o vreme ei nu mai citesc poemul tău:
ei vin după tine, caraulii...
Lectura este ca și ghicitul viitorului în măruntaiele păsării:
scotocesc, intră după tine în casă, în odaie - unde iei, repede,
un pumn de medicamente. Respiri greu, poetule.
Tragi plapuma peste tine - cum furtuna trage scoarțele cerului.
Ei șovăiesc printre silabele textului tău:
alegorii, mlaștini peste care se lasă cețuri - sau leziuni
ale creierului? Și trestii prin care vântul se lichefiază în
sunete, într-o crustă de sunete, cum spaima se stratifică
în scorbura copacului.

La ușă îți găsesc încălțările-potcoave căzute de pe
copitele înaripatului cal, pe care nu l-au văzut,
dar îi aud tropotul cu care ai „jefuit lumea de magia ei" [2]
N-ai adus nimic cu tine: n-ai polen pe degetele picioarelor
precum are albina întoarsă în stup. Genunchiul ți s-a umflat,
ruptura de menisc te chinuie. Ei cotrobăie mai departe -
lectura îngăduie totul ca la o autopsie.
N-ați găsit încă nici paloșul cu care a despicat
vizibilul uscatului de invizibilul translucid al apelor?

Ieșiți afară! Lăsați-l pe poet să meargă la baie:
prostata îl cocârjește, trebuie să scuipe cleiul tutunului,
să vomeze „stihia interiorității absolute" [3]
Nu veți avea sufletul lui! Și scuipatul și tusea se zdrobesc
printre pepitele zgrunțuroase din mineralele cuvintelor:
unele atrag fulgerele, altele grația ierbii.

N-am cerut să fiu poet
nici să am un Ochi Teafăr și un Ochi Orb. Am mai scris despre
această conjungere: nu e nici metaforă - sunt ochii mei,
am fost cu ei printre voi, cu viul și mortul din ei privind
din peșteră, doar înainte, spre zidul pe care umbrele
se desenează doar „ad speculum", nu „facie ad facie" [4]
Nici cârtița, prizonieră și ea în pielea ei
n-a cerut să-i crape un ochi în carne; nici piatra nu a
împrăștiat nisipul de sub coaja ei; nici nămolului nu-i pasă
de luciul lacului deasupra căruia își ridică floare de nufăr.

Când scriu nu mă puteți urma:
doar Ochiul meu Teafăr îl poate urma pe cel Orb,
deversându-se unul în altul, precum vizibilul în invizibil,
precum râul își lasă aluviunile printre pietrele malurilor.
Tu ești, nu-i așa, Doamne, cel care citești cu Ochiul meu
teafăr de viață și cu Ochiul meu Orb cu pupilele morții?

Locul bocancilor de la intrare pot să vi-l las:
sunt jerpeliți de bulgării drumului, pielea lor miroase
a bătături purulente de pe talpa mea, a nămol jilav
de sub unghii.
Nu cu ei am ieșit din poem,
nici pasărea nu umblă pe pământ cu aripile,
nici visele nu calcă cu copitele coșmarelor:
nu-i de umblat pe urmele poemului...

Din patul meu sărăcăcios de poet
privesc prin geam și strig uimit: slavă fulgilor de nea!
Ei sunt fisurile pe unde vin spre noi, îngerii
„sicunt in caelor, et tera" [5]
precum miros bocancii mei...
Fie ca cititorii care au ajuns aici
să nu- mi cotrobăie cu sulița prin coastele poemului...

Note

1 Nikos Kazantzakis, *Ascensiunea*, Humanitas fiction, p.86, 2021.
2 Vers din poemul „Sonet către viață!", de E.A. Poe
3 Expresie a lui G.W. F. Hegel
4 în latină: "față către față"
5 lat. „precum în cer, așa și pe pământ"

Cine nu s-a înfiorat vreodată când a pășit cu talpa goală prin praful drumului și a văzut cum vin vânturile și le spulberă și cum cad picăturile de ploaie și le descompun?

primăvara poeților

Costel Stancu

Eliberează-te de tot ce știi. Memoria e un submarin din carton, nu o floare de nufăr. Încă nu părăsiseși pîntecul mamei și veneau la tine să te întrebe despre viețile lor.

primăvara poeților

* * *

În fereastra mea, luna. Nufăr insomniac.
Creionul îndărătnic. Ascuțitoarea cu mai
multe guri. De un ban apă, de doi bani sare.
Poezia. O luptă cu pudoarea victoriană a paginilor
albe. Ce scrii cînd nu scrii, aceasta este întrebarea!
Cititori deghizați în fluturi de noapte îmi pîndesc
fiecare cuvînt. Adăugat, șters. Fidelitatea lor mă
înduioșează. M-am săturat să tot pun capcane
pentru șoarecele acela mic - gîndul morții.
Nu l-am văzut niciodată, dar îl aud cum roade.
Neobosit, ritmic. Întotdeauna m-a scos din minți
neutralitatea ceasurilor elvețiene! În curînd, luna
va răsturna leagănul ferestrei. Unii nuferi dorm ziua.
Pagina, tot goală. O să capitulez din nou. Voi preda
ciotul creionului obișnuitului meu învingător. Timpul.

* * *

Sînt un animal fără noroc. Locuiesc la grădina
zoologică, într-o cușcă veche. Azi-dimineață,
a venit administratorul, a deschis ușa și mi-a spus:
„Ieși! Ești liber, pleacă unde vezi cu ochii. Te hrănim
degeaba, ai îmbătrînit, nu mai atragi vizitatorii.”
A înnebunit? Unde să mă duc? Eu aici m-am născut,
aici am sfîșiat mîna întîiului nefericit cînd a încercat
să mă mîngîie. (Cred că era nebun, cum să atingi
un rege?) Acesta este regatul meu, nu voi abdica
pur și simplu. Sigur vor să aducă alt leu. Tînăr,
strălucitor. Îl voi înfrunta, voi pieri în luptă, nu fugar.
Singurele ființe de care mă tem sînt oamenii. Pînă acum
m-au protejat gratiile. Cum aș putea trăi hăituit de ei?

* * *

Pleci din viața mea, pe nesimțite, cum se retrage mușcătura
din măr. Atunci, de ce nu redevin, asemenea lui, întreg?
Sufletul - un camion cu nisip ce umblă din poartă în poartă
și nimeni nu vrea să îl descarce. Pînă la urmă, îl va împrăștia
vîntul. Încă un deșert! Ești pregătit să îl străbați, călare pe
cămila cu două cocoașe a lui a fi sau a nu fi? Aceea care nu
supraviețuiește nici măcar o zi fără să bea apă. Pleci din viața
mea, ca umbra cînd se lasă întunericul. Unde vei înnopta,
cine îți va mîngîia conturul, să nu se destrame? Cine te va
scoate, dimineața, din mirajul viselor, de unde nu ai reușit
niciodată să ieși singură? Tu taci. Toate se întîmplă
atît de repede, încît centrul cercului poate fi oriunde.

* * *

Revăd, în vis, casa noastră ridicată peste
șiretenia șarpelui. Copacul inimă-de-bou
sub care te așteptam. Da, sînt tot acolo!
Scriu fără oprire, nu știu cum altcumva m-aș
putea risipi. Am ajuns să cred că omul e un
proiect abandonat de Dumnezeu în a opta zi
a Facerii. Tu unde ești, buruiana mea de soi,
ceaiul meu amar de vindecare? După ce s-au
oprit ploile, nu te-am mai găsit pe corabie.
Eram singurul fără pereche, inutil ca un retuș
adus perfecțiunii. Uneori, e prea tîrziu să te
întorci chiar și la tine însuți: șarpele a fugit,
copacul e în flăcări, călimara uscată. Spune-mi,
cît cîntărește sufletul după ce ți-l vinzi?

* * *

Eliberează-te de tot ce știi. Memoria e un submarin
din carton, nu o floare de nufăr. Încă nu părăsiseși pîntecul
mamei și veneau la tine să te întrebe despre viețile lor.
Nu coborî podul peste șanțul de apărare. Vor înota pînă
în mijlocul apei, apoi se vor întoarce speriați. Fiecare va
povesti altceva. Prefă-te că îi asculți, îi va liniști. Spune-le
că doar ceea ce nu știu le poate fi de folos. Sînt păsări
care dorm în zbor, amintirile împiedicîndu-le să coboare
pe pămînt. Te vor crede nebun, nu-ți fie teamă. Se apropie
vremea cînd cel ce uită o să fie mai căutat decît cel ce
își aduce aminte. Cui folosesc firimiturile aruncate
într-o curte păzită de cîinii slobozi ai minții? Trăiește și uită!
Abia atunci te vei putea despărți de tine, Celălalt, ca de
un străin căruia i-ai cărat, o parte a drumului, crucea.

* * *

Ai grijă ce scrii! te amenință, din umbră, Celălalt.
Nu degeaba ți s-a ridicat, în palmă,
o spînzurătoare. Nu risca, păstrează foile imaculate.
Fii grăjdarul ce țesală, în fiecare dimineață, calul alb
al împăratului; însă nu-l încalecă niciodată, de teamă
să nu fie decapitat. Cine să-l asculte? Tu? Nici vorbă.
Dimpotrivă. Scrii cu sînge pe ziduri, pentru cei ce nu
și-au pierdut mirosul. Cu degetul pe nisip, pentru cei
care nu uită. În limba orbilor și a surzilor scrii.
În limba inimii tale hăituite. A trecut timpul morții,
alte griji ai acum. Încă nu ai reușit să înduplеci paznicul
cerului să îți înapoieze mingea șutată acolo, demult,
în copilărie. Cînd iubești, toate pot fi îmblînzite.
Uite cu cîtă ușurință ai făcut din spînzurătoare
o pasăre mică ce îți ciugulește din palmă!

* * *

Sînteți nebuni? Ce război să port
cînd calul meu e moale ca noroiul,
iar mintea lîngă cușca trupului stă legată?
Despre ce victorii vorbiți, nu vedeți că
flamurile au ajuns zdrențe, tobele surde?
Dușmanul a îmbătrînit și el. Putem fi, cel mult,
doi caraghioși la bîlciul istoriei, să ne cîștige copiii
drept premii la standul de tras cu puștile cu ventuze.
Viața e plină de povești cu învingători
și învinși, cu regi nebuni ce și-au închipuit
că pot dirija marea orchestră a deșertăciunii.
Bieții de ei, au pierit la primul sunet,
nici nu au apucat să clatine aerul cu bagheta!
Așa că lăsați-mă în liniștea mea seniorială. E tîrziu.
Două lucruri mai aștept: moartea și pe barbari.

* * *

Port în buzunarul de la piept fotografia cu noi doi,
din care te-am decupat. Cînd mi se face dor
de tine, o apropii de buze și sărut acel loc fierbinte.
Tu tresari, te înfiorezi, nu înțelegi nimic. Mă tot
implori să pun ceva în spațiul gol. O colivie,
o lampă, o fantomă fugită din castel, foarfeca,
pe însăși iubita fotografului. Oriceee!
Parcă aș fi coasta smulsă lui Adam, îmi spui.
Eu nu mă las înduplecat. Chiar dacă, la rîndul meu,
sînt decupat din fotografiile altor femei.
Timpul trece, rîzînd de cei ce se laudă că îl pot măsura.
Gaura din fotografie îmi este din ce în ce mai dragă.
Nu aș putea trăi fără ea acolo, lîngă inimă.
Taci, femeie! Ai răbdare. După ce voi muri,
se va umple din nou cu chipul tău.

* * *

Te ia de mînă și te duce pe malul mării.
Învață să vezi, în tăcere, cu inima!
Cuvintele sînt strălucitoare, dar goale.
Ca fuduliile unui sultan, dimineața.
Ascultă-ți sufletul, rămîi acolo!
Orb, surd și nebun în uitarea de sine.
Îți desenează, pe nisip, o formă oarecare.
Vei fi liber atîta vreme cît nu îți vei
conștientiza nici centrul, nici marginile.
O mie de savanți își vor smulge bărbile
chinuindu-se să te cuprindă în formulele lor
reci. Viața e acum și aici: în femeia ce
și-a pierdut mințile așteptînd o corabie
să-i aducă acasă fiul pe care nu l-a născut
niciodată. În pescarul ce pîndește, cu pușca
la ochi, peștele zburător. În copilul ce
plînge fără să știe că înghite aerul îmbîcsit
al zilei și ni-l înapoiază purificat.
Ei sînt fericiți. Văd, în tăcere, cu inima.

* * *

Nedumeriți, în piața orașului. Limba de nisip a oratorului
a fost împrăștiată de vînt. Feriți-vă, liniștea e un dar
de la greci! strigă nebunul orașului. Nimeni nu îl bagă
în seamă. Ce așteptăm? Ne-am lăsat femeile în grija șerpilor
și am venit aici, împinși de tandra vinovăție de a înțelege.
Ca și cînd jucăria cu care dormim sub pernă ar încerca,
în fiecare noapte, să ne sugrume. Sîntem treziți, mereu, de
același vis pe care dimineața nici măcar nu ni-l amintim.
Omul aude timpul și fuge. Ciudat. Corăbiile lui imaginare
aduc, nu jefuiesc. Cine să-l înțeleagă? Să vină poetul
cu puterea lui de a muri tînăr și să ne lumineze!

Adrian Suciu

CU LITERĂ MICĂ

Nu ştiu să scriu poezii.
N-am fost singur niciodată şi nu voi fi singur vreodată.
Eu şi Dumnezeu convieţuim ca miezii în nucă.
Numai neterminaţii sunt singuri
şi nu văd de ce ar fi cineva interesat
de ratările cuiva. N-am trăit nicio dramă personală,
iar tragedii nici atât! Ele nici nu există decât
în minţile ciobite ale unora.
Să umfli aşa-zisele tale suferinţe ca să le expui pe nişte tarabe
e infinit mai vulgar decât să ţi-o scoţi la oră de vârf în metrou.
Moartea nu are nicio semnificaţie pentru mine.
A mea sau a altora. Să scrii despre moarte
e doar o ipocrizie menită
să impresioneze nişte cucoane bovarice,
de sex feminin sau masculin.

Extazul nu poate fi scris.
Adevărul nu poate fi scris.
Sângele nu poate fi scris.

Vorbe meşteşugite despre fleacuri:
asta e toată poezia lumii. Mai ales despre ditamai iubirea.
Nu cred în istorie, nu cred în cultură,
nu cred în liberul arbitru şi alte marafeturi.
Nu există teme poetice decât în manualele şcolare
şi în tratatele pline de ifose ale unora mai inutili umanităţii
decât şosetele de lână pe picioare de lemn.
Nu frecventez scărmănătorii de hârtie
decât atunci când sunt simpatici
şi merită să bei o sticlă de vin cu ei.
Nu vreau să particip la nicio revoluţie.
Nu mă interesează posteritatea.
Nu vreau să conving pe nimeni de nimic.

Nu ştiu să scriu poezii.
Poezia e de la diavolul. Un mic orgoliu de creator,
cu c mic. Nici de el nu-mi pasă.
Zâmbesc atunci când se-arată şi-mi dă ghes.
Îi spun: "Ştiu că tu eşti, bătrâne!". Dar nici măcar el nu merită
lăsat singur în frig şi întuneric. Şi-atunci scriu,
din compasiune pentru diavol,
poezii mici, neimportante, pe care le alung în lume şi le uit.

STELE CÂT ROATA CARULUI

De ani întregi, n-am privit pe nimeni.
Dacă privesc pe cineva, mă încovoaie mila
şi mă simt ca o femeie după primul ei chiuretaj.
De ani, cu pleoapele trase, sufăr de-o milă care se tot
întinde. Să te cutremuri dacă ţi se pare că mă uit la tine:
eu nu privesc decât morţi şi îngropaţi!

De ani întregi, n-am vorbit nimănui. Cuvintele mele
sunt toate cu litere mari cât piroanele. Dacă ţi se pare
că auzi ceva din ce nu spun, să te uiţi cu grijă la tine,
de sus până jos: eu nu vorbesc
decât răstigniţilor, leproşilor şi lepădaţilor!

Mi-e dor de fratele meu geamăn pe care-l întrebam,
în burta mamei, înainte să-mi scald mâinile
în sângele lui, dacă există viaţă după naştere.

Purtând în suflet semnul lui Cain, rătăcesc
printre oameni orb, tăcut şi flămând.

Ce ne facem cu viaţa asta noi care nu murim vreodată?
Câţi fii şi câte fiice poţi îngropa până se usucă mâinile
şi se întunecă mintea? Ce vom pune pe masă noi
care cerem moartea ca pe o vacanţă la nesfârşit amânată?

Spânzurătoarea e destinul nostru. Numai de-acolo,
de sus, poţi vedea stele cât roata carului
strălucind peste munţi. Aproape vii, sacagiii tristeţii
se-ndreaptă spre însetaţii oraşului. În munţi,
copiii ce râd sunt lepădaţi de mamele lor, iar cei care plâng
sunt încoronaţi cu spini la aniversări.

Spânzuraţii din munţi se pogoară la fiecare
slujbă de duminică şi vorbesc de-ale lor. Dacă-i auzi
şi tot ţi se pare că mâinile tale sunt curate de sângele
fratelui tău, tare eşti mic şi prost...

CUTREMUR DE NOAPTE

Am ajuns la porţile lui Dumnezeu alungat şi flămând.
Şi am bătut. Suav ca la uşa iatacului şi nu s-a deschis.
Şi iar am flămânzit şi-am însetat şi am bătut mai tare.
Ca în geam la mama şi nu s-a deschis. Şi-am dereticat
de urât prin faţa porţii şi-am privegheat praful indiferent
şi iar am bătut. Ca un şcolar întârziat în uşa clasei
şi nu s-a deschis.

Şi-am inventat o poezie ascunsă ca o cruce
cu limba în cerul gurii şi iar am bătut.
Ca în tejgheaua crâşmei şi tot nu s-a deschis.
Şi am visat amintirea vinului în amintirea ulciorului.
Şi am desenat o masă lungă pe uşa lui Dumnezeu
şi-am aşezat prieteni la ea şi m-am aşezat pe mine
rugându-i să bată tare! Şi au bătut ca un trăznet
în vis, ca un cutremur de noapte şi nu s-a deschis.

Dacă era Dumnezeu înlăuntru, s-ar fi deschis negreşit!
Dar nu este sfârşit şi nici început şi nimic între ele.
Şi nu locuieşte Dumnezeu decât
între două bătăi fără răspuns la poarta Lui!

CÂINI ŞI PISICI

Am fost invitat adesea la marile ceaiuri. Unde se dezbat
masive probleme şi cucoanele mângâie pisici egiptene.
Dar nu mă mai duc. Nu mai am nicio problemă
şi pisicile mă îmbătrânesc.

Sunt contemporan cu trezirea oraşului, dar nu locuiesc
decât ţara necunoscută din sufletul meu. Unde sunt
contemporan desculţ cu mine însumi.

Tot ce ştiu e un lanţ cu un câine vesel la un capăt
şi alt câine vesel la celălalt capăt. Dar definiţia
lanţului nu o cunosc şi veselia mi-e străină.
Numai pacea desenează în aburii
aşezaţi pe oglinzi şi iar desenează.

Şi iar desenează.

FIUL VĂDUVEI

Sunt fiul văduvei şi mamei mele,
scuipată în fiecare zi şi împroşcată cu scârnă
şi trimisă desculţă la grajduri şi la seceriş, îi sărut
picioarele şi i le spăl cu vinul meu nou.

Sunt fiul văduvei şi numai cu sărutul ei învelindu-mă pot dormi
iar somnul, ca moartea, e un câmp cu maci de unde
oricare vine cu braţele pline de flori.

Mamă,
în ochii tăi albaştri cât şapte oceane

îmbrâncesc eu toată durerea şi spaima şi mă pierd
în ei ca un prunc durduliu purtând sfoară roşie
la încheieturi! Privirea ta mângâie
sufletul până îl lasă gol şi uscat, cu pielea
târându-se după el de-a buşilea şi neputând
să-l ajungă.

Sunt fiul văduvei şi mamei mele
i-am pus cercei din flori de salcâm, atât de puri
încât spurcăciune se face aurul regilor
şi învelitoare jilavă pentru morţi se fac hainele
din purpură şi mătăsuri. Mamă, eu, fiul tău,
ţi-am ridicat casă pe înălţimi
unde roiesc vulturii şi aerul atât e de tare
încât nimeni nu îmbătrâneşte decât o secundă
la o mie de ani!

Mamă, când o să dormi tu, şi-o să dormi!,
toate obloanele se vor trage şi numai eu, fiul tău,
rătăcind singur şi fără să ştiu prin Miazănoapte,
dacă amintirea focului va trece dincolo,
voi aprinde o flacără atât de subţire
încât Dumnezeu îşi va ţine suflarea să nu o stingă!

primăvara poeţilor

Alexandru Petria

când cerul se apleacă să ne grebleze, nu strică să vorbești aceeași limbă deși ai avut-o bifurcată ca șarpele, două limbi ascunse în una - depinde a cui bunăvoință o căutai...

primăvara poeților

corpul femeii

corpul femeii e lat de nu-l satură ploaia,
zăpada nu-i de ajuns când se întinde,
corpul femeii e un soare cu piele
și i-ar mai trebui piele,
corpul femeii are în orgoliu
puterea de-a da peste cap
numele și sensurile anotimpurilor,
corpul femeii are nevoie de rugăciuni neîntrerupte,
corpul femeii e lung de lățimea pare o mustață lipită pe statuia din parc,
de lângă corpul femeii n-ai cum să fugi în exil,
până la urmă
nimeni n-a reușit să-l înțeleagă

iadul perfect

de ce mai fiecare taximetrist
are veleități de taxidermist
și ar vrea să te împăieze la preț
cu eticheta ”fraier”?

lasă, se afirmă, o să le ia locul
mașinile fără șofer
și-o să ajungem tocmai în cer

progresul la sânge ne salvează
palpită în curentul general;
spus-a sherlock holmes: ”dă-i drumul, watson,
e timpul să plecăm”

raiul promis răsare prin iadul perfect

o altă viață a morții

ai mare grijă la omul care vorbește
mai ales când tace,
atunci spune adevărul rupt de pe oase
și din hălcile de oxigen
ale tremuratului meniu al zilei,
atunci își golește creierul vânat
ca pe-o cană cu apă prăbușitul în sete,
aruncă-l afară din casă
pe cel care vorbește când tace,
ai mare grijă,
vorbitul tăcerii e o altă viață a morții

când încep să fugă câinii din oraș

când încep să fugă câinii din oraș
să nu te miri că vecinul va lătra câinele,
iar apoi o să-l muște
și-o să-i vezi bucăți de blană sură și carne între dinți,
luăm de bune fantasma că baletăm pe roata evoluției,
că trăim atomii cauciucului, pe cei din jantă și ax;
și dacă nu ești ca vecinul, mușcă-l când îți vorbește,
altfel sigur te va mușca,
atunci o să creadă că sunteți
pe aceeași felie,
urmează linșarea celor nealiniați,
prin mușcătură îți amâni condamnarea,
e o disimulare necesară
când au început să fugă câinii din oraș

pentru o viață

aerul are un deficit de fier și este anemic,
inima îi bate
când își amintește să bată,
mai cu resemnare, mai din conformism,
e de făcut nuștiuce,
becurile din felinare
se sting de tristețe,
păsările și avioanele își economisesc zborurile
să nu tulbure aerul,
cauza bolii rămâne neclară pentru specialiști
și un subiect de rugăciuni,
lanuri unduite de rugăciuni,
e un truism că primești un aer pentru o viață

acasă e un timp de jur-împrejur

acasă e un timp de jur-împrejur cu borne clare
acasă îl dizolvi în timpul serviciului,
în timpul cozilor la cumpărături,
lângă mecanicul auto
ce-ți repară mașina,
în timpul sălii de fitness;
apoi îl scoți că a obosit la cină și-l reîmprospătezi.
acasă personalizează instrucțiunile sale de utilizare,
acasă nu-i ferit de împrăștiere precum orice timp,
cere chibzuință, negociere,
acasă ai impresia că te-a adoptat de copil

însoțitorul imprevizibil

dacă ești slab nu înseamnă
că ești anemic, cu sufletul anemic,
dacă greutatea te împiedică să pășești,
să nu crezi că ai un suflet atât de mare
încât să reușești să-l feliezi cui cere.
kilogramele nu-s o oală peste suflet,
cum cerul înfoiat cu nori o scuză
pentru lipsa apei la robinet.
sufletul e ce crește și unde te gândești că nu crește,
o variabilă ca un însoțitor imprevizibil,
sufletul e un fel de câine,
te latră și te rupe când nu te aștepți

o naștere cuprinzătoare

ne scufundăm în felul nostru,
care prin alcool și droguri,
care prin femei-sugativă, doamne fier de călcat,
ca și cum ai arunca piulițe
în tocătorul de carne
ca să-l oprești,
e nevoie de spațiu să ne scufundăm
și niciodată parcă nu ajunge să-l desparți cu brațele,
salvarea-i spațiul care ne hurducă
din camere de hotel lipite de sictir și banalitate,
din apartamentele atârnate doar de ierni,
scufundarea-i o naștere cuprinzătoare,
păcat că dumnezeu îi dă doar oceanului
un ocean să se scufunde

cercuri

când se aude moartea cum clefăie,
tăcerea are resturi între dinți și pe piept,
de fapt pe ea o asculți.
deficitul de omenie,
dintre activități,
împlinește rata fruntașă la profit.
plimbările cu capul
vârât în fund
sunt o regulă,
oamenii seamănă
cu cercurile
și se rostogolesc;
și ce satisfăcuți se rostogolesc!

ruda sărmană

tot aerul are în șir
ceea ce se cere, ceea ce se impune,
rareori dai de-o parte de aer
cu traiectorie necontrolată,
atunci ești cu noroc
sau temeinic determinat,
oricum bucuros,
o bucurie ca o rudă sărmană, printre ultimele.
dacă aerul a devenit al lor,
pe când revolta o să fie a noastră?

propriile animale

este un loc special unde animalele
trag să moară,
îl găsesc negreșit
ca pe-o bucată zgribulită de carne,
ca pe-o câmpie
spânzurată de cer cu iarba.
se vorbește de el pe ocolite,
dintr-o falsă decență
și cine-o face e suspectat de slăbiciune.
spui că ai și tu locul acela,
și eu,
fiecare avem ocazia
să ne trecem sufletul de pe azi pe mâine,
cum fiecare ne aliniem propriile animale

câți mai suntem

când cerul se apleacă să ne grebleze,
nu strică să vorbești aceeași limbă
deși ai avut-o bifurcată ca șarpele,
două limbi
ascunse în una -
depinde a cui bunăvoință o căutai,
măcar acum să fii întregit, cumva spălat,
cu cât ne scufundăm înviem,
cerul e aplecat
ne numără câți mai suntem

pe bandă rulantă

le-am dat câte-o inimă șobolanilor
și ei mănâncă cu ele,
le-am dat câte-o inimă prietenilor
și o folosesc de curpapir,
le-am dat câte-o inimă păsărilor și-mi cântă pe umeri
de la cafea până la afundatul în pernă,
le-am dat câte-o inimă caselor unde am stat,
ca fumul să iasă drept din horn
și tot o să clocească șerpi,
câte-o inimă iubitelor
ca să aibă ce să înfigă pe tocuri.
inimile dusu-s-au pe bandă rulantă.
m-am trezit că mă plimb
în oraș pe creier cu două picioare;
și tălpile dor al naibii,
și ascult păsările, și abia pășesc

lumina ascunsă în lumină

suntem niște degete nespălate ale aerului,
care nu reușesc să înțeleagă
că te arzi când atingi lumina,
că lumina reală nu-i a becului,
a farurilor auto, a focurilor urcate spre cer,
a soarelui și a ecranelor telefoanelor
deschise sub plapumă,
chiar a ochilor îngăduitori ai iubitei,
lumina reală are spatele luminii lor,
lumină ascunsă în lumină, de decojit ca o banană,
suntem niște degete ale aerului și ne ardem

când vacanța e gata

în casele noastre fumăm și ne dăm seama
că visele o iau care încotro
trase de perechile de ochi,
fumăraia parcă le trimite
pe după dealuri, nu mai știu unde departe,
inconștiența are provizii pe ani.
”al meu e mai lung, al meu, ba al meu vis”- la concurs,
n-a ajuns până la uși constatarea - calitatea bate cantitatea;
deja iarna a început să ne-o coacă.
e ca-n copilărie când ne certam
a cui puță e mai mare și nu simțeam
că vacanța e gata

Mircea Bârsilă

Kanaka (volumul II)

Kanaka, volumul II, al doamnei **Ileana Popescu Bâldea**, este structurat în două capitole: „Ira" (21 de subcapitole) şi „Ca o nuanţă palidă". Personajul principal al acestui volum este *Ira*. Spre a evidenţia, sub aspectul continuităţii, raportul dintre *Kanaka* (volumul I) şi *Kanaka* (volumul II), vom rezuma conţinutul primului volum - despre care am scris, la apariţie, în revista „Argeş".

În romanul *Kanaka* (volulul I), „scris" de personajul principal *Ioan (*„autorul fictiv"), toate relaţiile în care se află protagoniştii se degradează treptat şi ireversibil. După câţiva ani de căsnicie, *Davia* – o femeie frivolă, „o fiinţă instabilă emoţional şi extrem de egoistă" – pleacă la Paris, părăsindu-i pe Ioan (soţul ei) şi pe *Andrei* (fiul lor de patru ani), spre a trăi alături de amantul numit Charlie. Andrei a fost traumatizat de divorţul părinţilor, iar respectivul şoc i-a marcat copilăria şi chiar întreaga viaţă. În primul an de liceu, revolta sa împotriva părinţilor se manifestă în ecuaţia unor răzvrătiri ce ţin de, pe de o parte, de îndrăznelile specifice noii vârste, cea a pubertăţii, şi, pe de alta, de un mocnit complex oedipian. La sfârşitul primului an de liceu, el se hotărăşte să plece la mama lui, despărţindu-se fără nicio urmă de afecţiune de tatăl său şi de Miha, colega de şcoală de care era îndrăgostit.

În Franţa, Andrei termină Facultatea de Arhitectură, ca şef de promoţie, dar nu caută de lucru, preferând să-i ceară sume mari de bani, sub diverse pretexte, tatălui său. Din perspectiva lui Andrei, „toţi erau vinovaţi de nefericirea lui". Andrei are probleme psihice – înrădăcinate în nefericita copilărie – şi întâmpină greutăţi în ceea ce priveşte recuperarea, din cauza, „prafurilor" recomandate de Davia. Comportamentul reprobabil al lui Andrei culminează în secvenţa petrecută, la Paris, în mansarda mizerabilă – închiriată pe trei luni – în care trăia împreună cu Miha pe care o obliga să muncească din greu pentru a-l întreţine. Îngrijorat de situaţia în care se afla Miha, dar şi pentru că Andrei era într-o relaţie erotică nouă – cu o „tipă" care lucra la o televiziune „de doi bani" – Ioan o aduce în ţară, cu un curat sentiment de compasiune. Influenţa pe care Davia a exercit-o asupra lui Andrei, în perioada sa de formare, fusese lipsită de necesara principialitate părintească. Din felurite motive – inclusiv faptul că fiul său *Andrei* avusese o scurtă relaţie amoroasă cu Anisia, fata lui Charlie dintr-o altă căsătorie – Davia se desparte şi de soţul din Franţa şi se mărită, doar pentru un timp, cu un alt bărbat. Viaţa ei se desfăşoară sub semnul unor frecvente turbulenţe produse de dependenţa de alcool şi de droguri şi al unui continuu sentiment de culpă faţă de Ioan şi de Andrei. În cele din urmă ajunge la un azil, bolnavă de o agresivă „demenţă mixtă".

Ira este cea de a doua menajeră - tânără, discretă, corectă, generoasă - a lui Ioan. Constatând că ea pictează şi desenează frumos, Ioan are falsa convingere că respectiva pasiune este trăită doar în portativul unui frumos amatorism în domeniu. Tocmai de aceea este mirat, chiar derutat, când o vede şi pe Ira la un vernisaj la *Sala Dalles*. Sincera şi onesta relaţie dintre ei – tot mai bine consolidată – ia calea unor incerte promisiuni erotice defulate în zilele petrecute la munte, în casa unui prieten al lui Ioan. Când au coborât din maşină, ea „a început să se învârtească cu mâinile întinse către cer, iar rochia fină, cusută cu cloţ, în mai multe straturi, vălurea în aer. Părul îl avea despletit şi în mişcarea de rotire îi acoperea faţa".

Urmează mai multe secvenţe al căror lirism concurează cu anumite pagini din romanul *Adela*, de G. Ibrăileanu: atingerea palmelor, în timp ce amândoi îl mângâiau pe unul dintre câinii lui Ioan; fuga spre casă, ţinându-se de mână, după ce ea se împiedicase de un ciot; Ira doarme pe o canapea, iar el o acoperă cu un pled şi îi eliberează faţa de părul care i-o acoperea; urmărirea, seara, împreună, a unui film; discuţia – aluzivă - despre societatea îmbibată de prejudecăţi; gestul Irei care-i trece lui Ioan, pe la nas, buchеţelul de flori culese de ea dintr-o poiană; momentul când, speriată de un anumit zgomot, se cuibăreşte lângă el. După aceste catifelate momente, începe dansul, afară, în jurul focului („te invit la un dans! Nu accept un refuz" – îi spune ea) ale cărui flăcări sunt o transpunere simbolică a înflăcărării lăuntrice trăite, la fel ca într-un vis fericit, de ei. În toiul acelor clipe de vrajă, a sunat Davia, la îndemnul lui Andrei, care ştia unde este tatăl său: „Mi-a spus Andrei că eşti plecat la munte şi m-am gândit să-ţi stric ploile, mai ales că băiatul nostru crede că ai plecat cu menajera. Să-ţi fie ruşine dacă eşti cu ea!" (p. 157). Supărată (jignită) de faptul că Ioan nu s-a putut abţine să le răspundă celor doi „duşmani", Ira pleacă cu un taxi la Bucureşti şi, înainte de a urca în taxi, îi spune lui Ioan: „de mâine nu voi mai veni la dumneavoastră, domnule. Într-o zi vei înţelege asta, sper, spre binele tău" (p. 160). Atât imprevizibilul său extaz erotic, cât şi brutala decizie de a rupe legăturile cu Ioan adâncesc enigmaticul ei statut, înrudit, în această privinţă, până la un punct, cu cel al *Daniei* din romanul *Jocurile Daniei*, de Anton Holban.

Curiozitatea tot mai intensă a lui Ioan în ceea ce priveşte identitatea *ascunsă* a Irei atinge cote maxime când Matei le arată celor aflaţi la sărbătorirea zilei de naştere a mamei sale (Maia Isano), o fotografie din anii când era student la Arte şi în care alături de el se afla şi şefa de promoţie – o fată ce semăna izbitor cu Ira (!). Lucrurile se lămuresc după ce Ioan citeşte, într-o revistă, o cronică la cartea publicată de mama lui Matei – intitulată simplu *Ira*: „O viaţă, un om, un suflet, un pictor desăvârşit care îşi încheie cariera voit, atunci *când soţul şi copilul mor într-un accident stupid pentru care se învinovăţeşte*. O persoană care luptă cu prejudecăţile acestei lumi mărunte, lucrând ca menajeră" (p.198).

În cel de al doilea volum, Ira, studentă la Institutul de Arte Plastice, îl cunoaşte, întâmplător, pe Cosmin Enăchescu, un renumit profesor universitar şi care, aflat într-o acută criză existenţială, se îndrăgosteşte subit de ea. O sună mereu la telefon, convorbind pe teme diverse: insuportabila nelinişte lăuntrică, dragostea (asumată ca salvator „medicament" al vulnerabilului său „trup sufletesc"), munca artistică, frica de ratare, în ambele planuri, cel artistic şi cel erotic, pricinuită de provocările existenţiale nefaste, şi, mai târziu, nefericirea sa într-o căsnicie care a durat doar o lună. Prietenia lor este tulburată de intervenţia fostei lui soţii, Lisa, cu acute probleme psihice trăite pe fondul unei vulgarităţi moştenite de la bogaţii săi părinţi. Ira acceptă să se întâlnească, adesea, cu ea, şi, treptat, începe s-o înţeleagă, fapt care-l contrariază pe Cosmin. De dragul Irei, Cosmin reia legăturile cu Lisa şi se simte uşurat când ea, internată din nou într-un ospiciu, se sinucide.

În apartamentul – „de la mezanin" – al scriitorului Ionescu, Ira îl cunoscuse pe doctorul Mitu, care o ajută când tatăl ei trece, la un spital din Germania, prin câteva intervenţii medicale urgente. Cei doi se căsătoresc şi sunt fericiţi împreună. O scurtă convorbire, după căsătorie, cu „îndrăgostitul" Cosmin rupe definitiv ambigua lor „poveste" de dragoste: – „M-am căsătorit"./ – Cum? Fără să zici nimic? De ce? Şi eu te iubesc, m-am împăcat cu Lisa pentru tine, ţi-am spus. O să te urăsc până la moarte" /.../ - „Nu e vorba de iubire ! Eşti îndrăgostit de dorinţa ta de a fi cu cineva care nu te respinge. Eu te-am considerat întotdeauna prieten" (p. 219).

Totuşi, destinul Irei şi al familiei sale este potrivnic: în urma unui accident de maşină, în drum spre Sinaia, unde pictoriţa Ira voia să vadă spectacolul cromatic al frunzelor „îmbătate" de toamnă, şi Mitu şi fetiţa lor îşi pierd viaţa. Nefericita răsucire a destinului este precedată de citirea unei poezii – cu un mesaj premonitoriu – scrise recent de soţul ei: „Astăzi am dat mâna cu moartea./Avea degetele lungi, transparente./Purta un inel cu diamant de la logodna noastră/şi cerceii din iarbă albastră, zăpăcita!" /(...)/". După înmormântarea lui Mitu, Ira vede în vitrina de la *Dalles* romanul de succes al soţului ei, intitulat *Ultimul capitol*, după ce, mai înainte, asistase la un *coşmaresc* spectacol de teatru al cărui scenariu fusese scris de Mitu.

Kanaka (volumul II, scris de Ira) conţine şi câteva secvenţe cu statut de „anexe" lămuritoare şi care consolidează, structural, întregul, într-o interesantă cheie modernistă. Dacă, în primul volum (scris de Ioan – autor fictiv, ca şi Ira), cuvântul *kanaka* (numele unei specii de păsări, care a dispărut) este utilizat în baza unei ascunse asemănări a actanţilor cu această pasăre („Oricum, noi suntem... precum pasărea Kanaka!" – îi spune Ira, la telefon, lui Ioan), în cel de al doilea volum comparaţia are nuanţe noi: „Destinul fiecăruia are propria kanaka: după cum putem fi kanaka propriului destin..." (p. 246). În scrisoarea lui Mitu către Ira, semnificaţia cuvântului „kanaka" este legată de o străveche zeitate mitologică Durga: „...a existat o zeiţă, Kanaka Durga, care atunci când ameninţarea demonilor a devenit insuportabilă, a locuit pe capul înţeleptului Indrakila, rugată de acesta, pentru a veghea asupra demonilor răi. Ea l-a ucis chiar pe regele demon Mahishasura, eliberând oamenii din Vijayawada de răi..." (p. 237).

Cartea scrisă de Ira completează nuvela cu titlul *Ira*, editată de Maia Isano „atât cât i-am spus despre mine sau cât a crezut că înţelege printre cuvintele şi tăcerile mele; poate prea mult, poate puţin pentru a..." (p. 245, în scrisoarea către Ioan).

Legătura freatică dintre cele două volume constă cel puţin în minuţioasele descrieri ale frământărilor sufleteşti trăite de Ira, în linia unor reverii refulate; în lirismul impresionant al unor secvenţe antologice („Mă simt ca o tablă de şah cu mulţi jucători în jur, fiecare echipă fiind formată din doi. Mă cred de lemn sau de carton bine presat pentru a rezista agresiunilor. Uneori mă îndoi pe la colţuri. Cineva mă îndreaptă, folosindu-se de *scotch* colorat. Alteori, mâna care se întinde după piese este aspră şi-mi răneşte pielea colorată logic. Altcineva mâzgăleşte (doar) albişor cu o pensulă fină. De cele mai multe ori, sunt uitată pe o masă, pe un scaun, un trunchi de copac, treapta unei scări sau pe pământ, pur şi simplu. Vine vântul şi împrăştie piesele, vine ploaia şi..." (p. 135) şi, respectiv, în viziunea despre ostilităţile unui destin ce pare a avea răutatea unei demonice *materii vâscoase* şi care nu poate să fie dominată (domesticită, modelată) de mâna ce tinde, cu o mânie mocnită, să-şi renege zadarnica şi neplăcuta muncă.

În confruntarea cu viaţa, personajele (Ira, Cosmin, Lisa...) îşi asumă înfrângerea în termenii unei neînţelese farse cu valenţe tragice.

În consecinţă, romanul poate să fie receptat (şi) din unghiul unei metafizici de factură existenţialistă.

În consecinţă, suntem îndrituiţi să afirmăm, din nou, că atât *bucuria scrierii*, cât şi valoarea literară a romanelor doamnei Ileana Popescu Bâldea sunt mărcile unei autentice vocaţii în domeniu.

...mai multe secvenţe al căror lirism concurează cu anumite pagini din romanul *Adela*, de G. Ibrăileanu: atingerea palmelor, în timp ce amândoi îl mângâiau pe unul dintre câinii lui Ioan; fuga spre casă, ţinându-se de mână, după ce ea se împiedicase de un ciot; Ira doarme pe o canapea, iar el o acoperă cu un pled şi îi eliberează faţa de părul care i-o acoperea...

Liviu Mățăoanu

Mihai Moșandrei
(29 ianuarie 1896 - 7 martie 1994)

Anul acesta, pe 29 ianuarie, s-au împlinit 128 de ani de la nașterea poetului, prozatorului, eseistului, memorialistului, vânătorului, chinofilului, chinologului și avocatului Mihai Moșandrei, iar în 7 martie s-au împlinit 30 de ani de la trecerea sa în lumea celor drepți.

Câteva date sumare

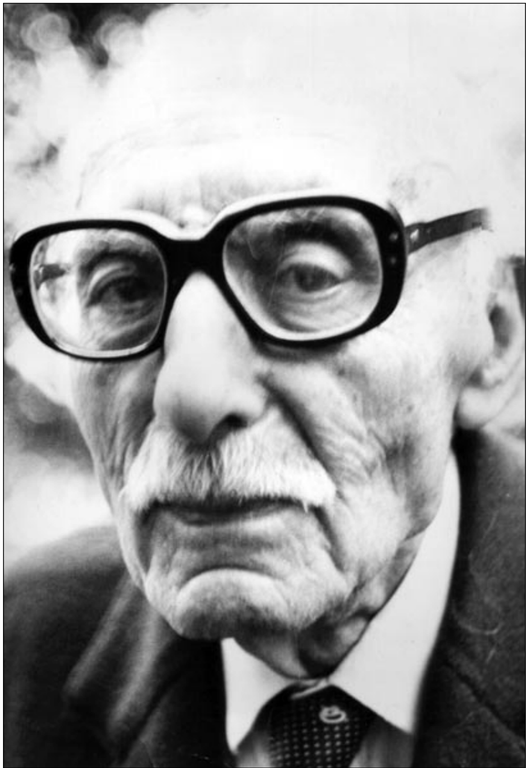
S-a născut la București, într-o familie foarte respectabilă, cu unchi materni, care au înființat clinici, sau scriitori. El însuși a primit premiul Societății Scriitorilor din România (1933). A cunoscut toate regimurile politice din România: regalitatea (toți regii țării), statul național-legionar, regimul provizoriu al lui Parhon, regimul comunist (despre care obișnuia să spună că nu are cum să reziste, întrucât omul european iubește varietatea, nu lucrul comun al ideilor, al hainelor, al vieții în general; regimul comunist a rezistat patru decenii, Moșandrei a trăit o sută!) și, în fine, regimul democratic de după 1989. Regaliștii nu i-au captat atenția, legionarii i-au pus pistolul la tâmplă în mod real, iar comuniștii l-au băgat în închisoare peste doi ani (59-61), unde era să moară.

Toată viața a iubit, cu nume și prenume, doar Marea Poezia și Adevărul Absolut; celelalte au fost pasiuni. Mari, chiar foarte mari!

Toată viața a iubit, cu nume și prenume, doar Marea Poezia și Adevărul Absolut; celelalte au fost pasiuni. Mari, chiar foarte mari!

Încă din timpul studiilor sale pariziene, din anii 20, unde s-a însurat (cu Juliete Salagnac) și unde și-a luat doctoratul la Sorbona (în studii economice și politice), pasiunea pentru vânătoare și câini de rasă a devenit aproape o profesie. A adus în țară câini setteri englezi, din Franța și Anglia, din rasa pe cale de dispariție Llewellin (la el puritatea era de un sfert, ca și la marii crescători europeni, de la care a și cumpărat originea, maximum posibil). A scris constant în anii 30 și 40 despre această pasiune în mai multe reviste de specialitate (evident că a fost prieten și cu Sadoveanu, căruia îi furniza câini).

A avut patru copii: Michaela, Păunica, Cozina și Șerban. Păunica și Cozina au fost gemene, iar cea de-a doua a supraviețuit doar vreo trei ani, murind de difterie. Șerban a decedat în anii 80, la vreo cincizeci de ani. Păunica, medic, locuiește la Salonic, de când s-a căsătorit cu un grec (1968).

A fost membru al *Sburătorului* lui E. Lovinescu. A citit acolo alături de alți musceleni, Ion Barbu și Ion Marin Iovescu.

L-am cunoscut în anii 80, frecventând cenaclul literar care îi purta numele, din casa sa, până când a părăsit această lume. M-a primit deasupra scărilor verandei casei sale, pe niște fotolii de răchită, unde am fost servit cu vișinată. Apoi m-a poftit în casa lui. Ceilalți doi apropiați („literați, asta sunteți!") ai casei au fost Sorin Durdun, cu care mă însoțeam la cenaclu permanent, și Adrian Săvoiu, cel care îi are azi în custodie opera literară (îi pregătim o ediție de poezii, în două volume, treabă care este într-un stadiu avansat).

A fost un om absolut minunat, pur precum poemele sale, precum ideile sale. Mâinile sale, vocea sa, privirea sa exprimau doar blândețe și nimic de altă natură.

Cel mai bun prieten al său, din copilărie, când alergau **după melci**, prin grădina bunicilor materni, numită Casa Nanilor (de la numele lor, Nanu), a fost Ion Barbu „sau, dacă vreți", Dan Barbilian. Și el este legat de luna martie, când este născut și aniversat, cu un an mai devreme decât Moșandrei, în 1895.

Din acest motiv, redăm mai jos o descriere a lui Ion Barbu făcută de Mihai Moșandrei (apărută mai târziu în volumul *Lisimah*, 1944), aproape necunoscută, o scrisoare din corespondența celor doi, mai exact din 26 martie 1936, în care Dan îi răspundea și îl invita în vacanța de vară la el, la București (în cartierul Cotroceni), să își petreacă împreună dubla amintire a copilăriei, care se încheie foarte frumos, aș zice de neuitat, precum și o explicație a lui Adrian Săvoiu, pe care o regăsim într-unul din volumele sale.*

Ion Barbu văzut prin „ochelarii" lui Mihai Moşandrei

Copilul Ion Barbu, căruia i se putea anticipa geniul, avea o ciudată spaimă de lume şi o ursuzenie proverbială. Studiile, făcute la Câmpulung-Muscel şi în mai multe localităţi din ţară, urmându-şi tatăl, „judecător nomad, fără cuscriri literare", ni-l arată – mai ales în ultimii ani de liceu – ca mai apropiat de viaţa boemă decât de carte. Prieteniile care se leagă acum, îndeosebi cu Tudor Vianu şi Mihai Moşandrei, sunt dintre cele mai trainice.

Sorin Durdun, Mihai Moşandrei, Liviu Mățăoanu

După trecerea bacalaureatului, Ion Barbu s-a înscris la secţia de matematică a Facultăţii de Ştiinţe din Bucureşti şi admirându-l foarte mult pe profesorul Gh. Ţiţeica, paradoxal, se simte mai mult atras de literatură. La sfârşitul Primului Război Mondial debutează în poezie şi, oricât ar părea de ciudat, opera sa poetică (amănunt aproape ignorat astăzi) este rodul unui pariu făcut cu Tudor Vianu: tânărul Barbu a vrut să-i demonstreze că poate crea poezie atât de valoroasă, încât criticul „să fie nevoit" să scrie o carte despre el. Marea poezie a lui Ion Barbu pleacă de la acest pariu şi lucrurile vor decurge aşa cum le anticipase. În 1935 Tudor Vianu va publica studiul său cunoscut (devenit azi clasic) despre poezia lui Ion Barbu. „Cariera mea poetică sfârşeşte logic la cartea lui Vianu despre mine. Orice vers mai mult e o pierdere de vreme" – avea să mărturisească într-o corespondenţă poetul.

Întrucât pariul fusese câştigat, Barbu părăseşte poezia pentru matematică. Îşi luase doctoratul în Germania şi venise în ţară ca profesor la acest obiect. Din câte îşi amintea unul din foştii săi elevi de la Liceul „Spiru Haret" din Bucureşti, văzând nepriceperea lor la matematică, Barbu a trecut la poezie şi a convenit cu ei ca până la sfârşitul anului să nu se mai discute decât poezie, urmând ca abia în ultimele ore să se facă ceva filozofie matematică.

Caz unic în cultura noastră, poetul Ion Barbu a fost dublat de un genial matematician. Venit la Universitatea din Bucureşti ca profesor de geometrie şi algebră, ţinând cursuri care uimeau şi intrigau totodată, poetul-matematician poartă aici alt nume: Dan Barbilian. Metamorfoza numelui trimite la o întâmplare din ascendenţa paternă. Cu ani în urmă tatăl său, pe nume Barbu, se înscrisese la Seminarul „Nifon". Dirigintele clasei, profesor de latină, constatând cu uimire că în clasă are mai mulţi elevi cu acelaşi nume – Barbu, mângâindu-şi bărbia („barbilia" în latină) l-a botezat pe loc, spunându-i: „Am să te trec în catalog drept Constantin Barbilian". Acest nume şi l-a păstrat şi la Facultatea de Drept şi în cariera de magistrat, iar când i se va naşte copilul nu va avea curajul să-şi înscrie nou-născutul la oficiul stării civile cu numele Barbu, pe care acum nu i-l mai ştia nimeni. Apelativul Dan Barbilian n-a plăcut însă niciodată autorului *Jocului secund*, fiind considerat ca având ceva „lăutăresc în sunet".

Prietenia lui Ion Barbu cu Mihai Moşandrei a durat o viaţă, până la stingerea celui dintâi în 1961. S-au cunoscut în anii copilăriei la Câmpulung Muscel, în casa Nanilor (clădirea din strada Negru Vodă, la nr. 184), construită în secolul al XIX-lea şi restaurată ulterior de medicul-savant, profesorul Ion Nanu-Muscel. În grădina acestei case doi copii de vreo nouă-zece ani dădeau buzna în grădiniţa cu trandafiri de dulceaţă şi cu fluturi viu coloraţi, unde descopereau un paradis terestru.

Pentru Mihai Moşandrei amintirile din vremea aceea au rămas veşnic proaspete. Cu tenul alb, cu părul bogat, cu profilul de o mare fineţe aristocratică, Ion Barbu, primul său prieten atrăgea întotdeauna atenţia: „Mi-l amintesc bine pe Dan mic – va scrie mai târziu Mihai Moşandrei – era un copil de o rară frumuseţe, având nişte ochi mari, verzi, deasupra unor obraji albi de un regulat oval, dar care contrastau cu un păr întunecat şi abundent. Cu o fire tăcută şi visătoare, mai mult decât să vorbească, îi plăcea, mai ales ca joc, leagănul nostru din ogradă, cu sfori groase şi care era atârnat de ramurile vânjoase ale unui mălin bătrân. Prin imensele grădini de atunci ale oraşului, ne plăcea să hoinărim, să facem pentru cei rămaşi acasă frumoase buchete de flori de câmp sau să herborizăm pentru noi speţele rare..."

Aceşti prieteni din copilărie (pare-se că legăturile făcute în această perioadă a vieţii sunt pentru oricine dintre cele mai trainice şi, adesea, singurele adevărate şi dezinteresate) se vor reîntâlni, graţie hazardului, în anii adolescenţei la Liceul „Gh. Lazăr" din Bucureşti. După aproape două decenii, pe la mijlocul anilor '30, Mihai Moşandrei îi dedică lui Ion Barbu acest portret liric în care îi găseşte un echivalent în zeul indian Varuna:

[...] Iubea naivitatea melcului ascuns sub smalţurile verzi ale grădinilor, asemenea şi corbul, de moarte cobitor. Cunoştea întreaga magie a plantelor, şi chiar pe cea pitită în astrele verzi. Ştia să cheme sufletul salubru al iernelor polare, cu reni suri, şi pitici cât o fragă. Sub pasul de vis al acestui zeu, înviau toate ciupercile pădurilor, iar uneori numai flori de sticlă sau mucava văpsită sub abstracte geometrii şi praf de safire sintetice. Mereu singuratec şi izolat, era plin de un interior mister, din care se hrănea cu multă foame. Fiind copil – trebuie să mărturisesc aici – pe acest zeu nu l-am putut înţelege, şi l-am duşmănit. El totuşi ştia cât de mult îl iubesc, pentru cuvintele lui rare, şi atunci nu mi-a făcut nici un rău. Tocmai târziu am aflat că tot el era acela ce despărţea vârtejele nebuloaselor solare, în pătrate, triunghiuri şi ilustre geometrii.

remember

Vorbele zeului indic aveau uneori lucidităţi crepusculare, ucigătoare de vis, dar totuşi complicate, în taina gândurilor ferite, ce te făceau să-l temi, ca pe unele ape liniştite, dar pline de ascunse vâltori.

L-am întâlnit întotdeauna înconjurat de râuri iradiante de lumină, ce reverberau farmecul marilor altitudini, dar care totuşi uneori mimau o falsă naivitate edenică.

Privirea lui era superbă, rece, distantă, apolinică, totuşi uneori, precum un şoim înflăcărat, îi plăcea să sfâşie cu voluptate prada imaculată.

Duşman al sufletului care geme, capriciul lui era răscumpărat de un adânc simţ al vorbelor muzicale, ceea ce de altfel îl deosebea de micii demoni, nenumăraţi rapsozi ai gliei, care mereu se năşteau ca repede să dispară, şi care din cauza dogoarei flăcărilor lui, nu-l înconjurau decât de foarte departe.

L-aş fi confundat mai repede cu însuşi Varuna, dacă nu i-ar fi lipsit acea fermecătoare intuiţie, secretul uneori al zeităţilor mărunte, şi în care el nu credea.

L-aş fi ghicit uşor, dacă nu mi s-ar fi arătat în odăjdiile măreţe de flăcări albe ale lui Agni.

L-am recunoscut numai, fiindcă nu privea niciodată în lături şi niciodată la cer; mergea adesea distrat cu ochii mereu rostogoliţi înainte, rostind, numai pentru el, cuvinte magice de diamant şlefuit.

Pietrele alergau, sau poate vorbele lui, cristalizând deodată aurore boreale, sau constelaţii bizare de luceferi, adesea neînţelese de foamea noastră pentru imaginile plastice sau de senzualitatea carnală a minţii, de joase mlaştini.

Iradiant în virginitatea lui de piscuri, avea o ură înnăscută a locurilor comune, ceea ce îi dădea o falsă aparenţă de orgoliu superb, dus pe lectica de purpură a unei insolenţe barbare.

Primul poate eu am bănuit în el un zeu din ginta lui Asuras, şi aceasta nu numai din cauza firii lui răzbunătoare, până la violenţă şi nimicire, dar mai ales pentru sarcasmul rece şi care îl nimba în tot locul, precum o diademă regească.

Pentru mulţi pretenţioşi, ce întruchipau prostia până la gigantismul munţilor duri, simţea uneori pentru ei o înduioşare sinceră, până la lacrimi.

Se ştie, Varuna e cel întruchipat numai pentru fala zeilor printre oameni, castelul lui însă se ridică eterat, în splendorile strălucitoare ale cerului.

Din când în când, divinitatea trece pe carul ei de foc, de la un punct cardinal la altul.

În copilărie, acestui zeu i-am strâns mâna, l-am apropiat fără voie pe băncile vechilor amfiteatre, şi fără voia lui i-am surprins sub vorba dificilă şi căutată cu trudă un scepticism adânc şi amar. [...]

Portretul liric al lui Ion Barbu (reprodus aici fragmentar), necunoscut astăzi, va fi cuprins ulterior, cu titlul *Zeul Varuna*, în volumul de poeme în proză *Lisimah* apărut la Editura „Casa Şcoalelor" în 1944. Însuşi autorul va mărturisi mai târziu în capitolul intitulat *Casa amintirilor* din volumul *Evocări literare* (1989): „Pe acest atât de ciudat şi original poet al copilăriei mele am căutat să-l pictez alegoric în zeul indic Varuna, din culegerea mea de poeme în proză *Lisimah*. Jertfa umilă adusă acolo n-a uitat-o niciodată, dându-mi în schimb toată prietenia lui adevărată şi caldă, ce pentru foarte puţini o păstra".

Poetul Ion Barbu i-a replicat imediat prietenului său câmpulungean prin această scrisoare care poartă marca inconfundabilă a stilului său esenţializat:

Bucureşti 26 III 1936

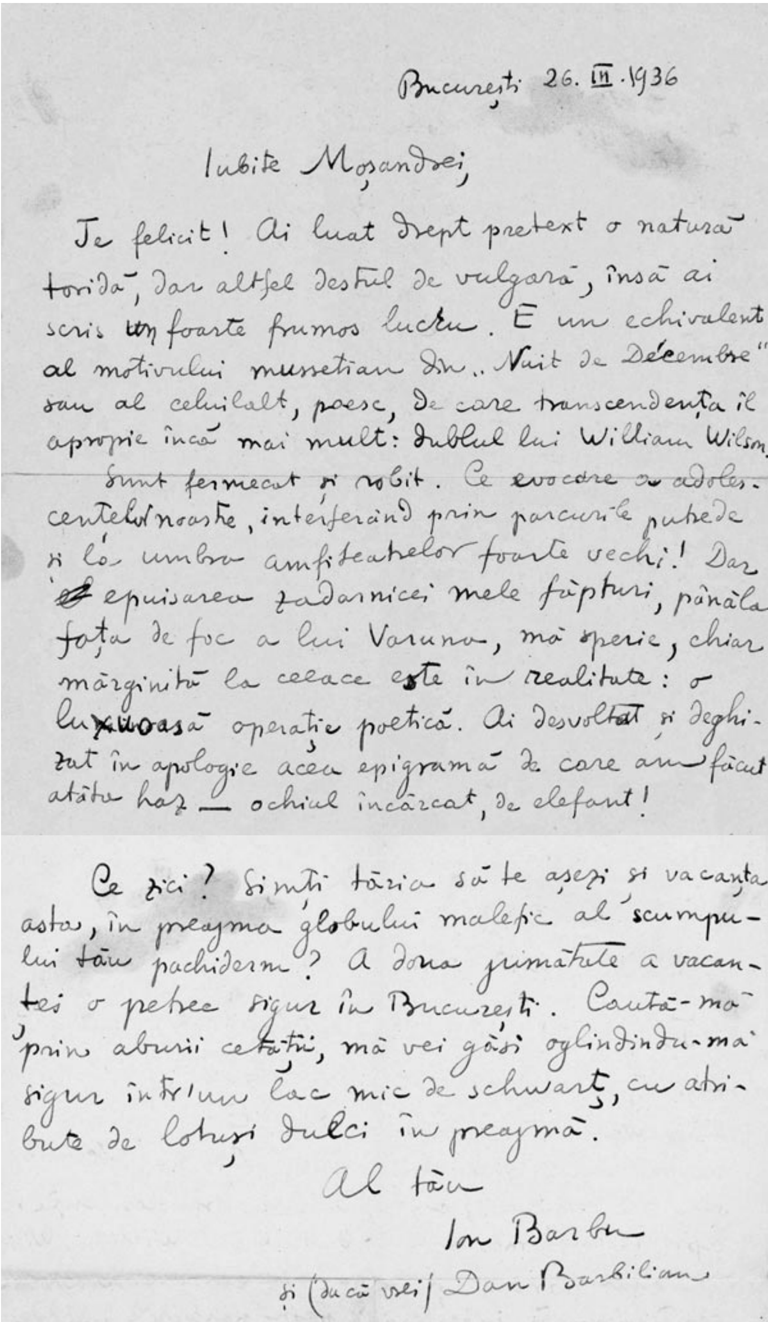
Iubite Moşandrei,

Te felicit! Ai luat drept pretext o natură toridă, dar altfel destul de vulgară, însă ai scris un foarte frumos lucru. E un echivalent al motivului mussetian din „Nuit de Décembre" sau al celuilalt, poesc, de care transcendenţa îl apropie încă mai mult: dublul lui William Wilson.

Sunt fermecat şi robit. Ce evocare a adolescenţelor noastre, interferând prin parcurile putrede şi la umbra amfiteatrelor foarte vechi. Dar epuisarea zadarnicei mele făpturi, până la faţa de foc a lui Varuna, mă sperie, chiar mărginită la ceea ce este în realitate: o luxoasă operaţie poetică. Ai dezvoltat şi deghizat în apologie acea epigramă de care am făcut atâta haz – ochiul încărcat, de elefant!

Ce zici? Simţi tăria să te aşezi şi vacanţa asta, în preajma globului malefic al scumpului tău pachiderm? A doua jumătate a vacanţei o petrec singur în Bucureşti. Caută-mă prin aburii Cetăţii, mă vei găsi oglindindu-mă singur într-un lac mic de schwarţ, cu atribute de lotuşi dulci în preajmă.

Al tău
Ion Barbu
şi (dacă vrei) Dan Barbilian

Bucureşti 26. III. 1936

Iubite Moşandrei,

Te felicit! Ai luat drept pretext o natură toridă, dar altfel destul de vulgară, însă ai scris un foarte frumos lucru. E un echivalent al motivului mussetian din „Nuit de Décembre" sau al celuilalt, poesc, de care transcendenţa îl apropie încă mai mult: dublul lui William Wilson.

Sunt fermecat şi robit. Ce evocare a adolescenţelor noastre, interferând prin parcurile putrede şi la umbra amfiteatrelor foarte vechi! Dar epuisarea zadarnicei mele făpturi, până la faţa de foc a lui Varuna, mă sperie, chiar mărginită la ceea ce este în realitate: o luxoasă operaţie poetică. Ai desvoltat şi deghizat în apologie acea epigramă de care am făcut atâta haz — ochiul încărcat, de elefant!

Ce zici? Simţi tăria să te aşezi şi vacanţa asta, în preajma globului malefic al scumpului tău pachiderm? A doua jumătate a vacanţei o petrec sigur în Bucureşti. Caută-mă prin aburii cetăţii, mă vei găsi oglindindu-mă sigur într-un lac mic de schwarţ, cu atribute de lotuşi dulci în preajmă.

Al tău
Ion Barbu
şi (dacă vrei) Dan Barbilian

* Fragment din: Adrian Săvoiu, „Câmpulung-Muscel. Scrinul cu amintiri", ediţia a II-a, Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2008, pp.64-68.

Înaltul parfum sub cer depărtat,
De cupa ce-i spartă în Ierusalim,
Veştedelor buze, moarte sub păcat,
Dă-le iarăşi Viaţa, albe Heruvim.

Mihai Moşandrei

CERUL

Lui Ion Barbu

Cerul, ziua cu norii şi rândunelele
Noaptea cu stelele,
Spre el urcă fără putere, munţii şi florile,
Piatra copilului,
Ochii păstorului,
Şi gândul rar al nebunului.

Sunt golfuri, sunt lumini, sunt porturi,
Spre care tainic se îndreaptă o stea,
Iar ziua curcubee,
Sub care telegari cu piept de apă,
Trec vineţi câte mări spre fund de corturi.

În adâncimi, sub lei şi câini,
Sunt cloşti de aur şi balauri,
Sunt care cu butuci în diamante şi centauri.
Doar bietele uscate mâini,
Ce roagă seara împreunate,
Oare deschid albastrele altare,
Cu heruvimi şi trandafiri ce suie,
Din grotele sihastre,
Către cine?

Omul rămas pădurilor umbroase,
Sub fulgere prin marea noapte,
Cu fuga bourilor către singurătate,
Incrustând Cerul, în piatră şi lemn,
Pe singur El, nedeslegatul Semn, îl chiamă
Pe care atâtea inimi omeneşti
îl urcă în palate,
Dar peste G01, îl cern...

CUMINICĂTURA

Înaltul parfum sub cer depărtat,
De cupa ce-i spartă în Ierusalim,
Veştedelor buze, moarte sub păcat,
Dă-le iarăşi Viaţa, albe Heruvim.

Îndoaie genunchii suflete ascuns
Sub Duhu-Întrupat, ce-a purtat cununi,
Spală-te de lacrimi... eşti în Nepătruns...
Zdrenţele aruncă, spre negre furtuni.

Sub stelele lucii, din albe velinţe,
Prin muzici astrale fără de sfârşit,
Urcă Rugă pură peste suferinţe,
Sprijinind pe tine dorul Infinit.

DOUĂ PĂPUŞI

Zizica şi Nini, sunt două păpuşi,
Între scânduri de brad, în acelaşi culcuşi,
Zizi a fost vie, iar Nini de ceară...
Şi dorm amândouă în rochii de vară.

O, care e Nini şi care e Zizi?
Grăieşte tăcutul vierme al firizii,
În haine ciudate de cioclu sau mire,
Prin beznă venind în cap de oştire.

Dar taina lor dulce, dar taina lor mare,
E c-au fugit amândouă de lumină şi soare,
Prin hrubele nopţii cu firul iubirii,
Ce-apropie munţii şi morţii amintirii.

Sărmanul biet vierme, e scârnav şi gras,
El poată să-nceapă să intre pe nas,
Dar inima mamei cu porţi de argint,
Coboară un scut magic, de vise ce mint...

MUSAFIRII DOAMNEI BONCĂNEL

Lui Dan Barbilian

Şi totuşi,
Rândunelele lipite sus pe cer,
Şi gâştele cu alb împanglicate,
Spre Gruiul trist cu munţii în eter,
Şi vacile cu hărţi marine în spate,

Satirii grei, cu degete de noapte,
Pe brâul pietruit al casei vechi,
Muşcând prin glastre ficuşii cu lapte,
Luând biete foi, drept mitice urechi...

Şi totuşi,
Musafirii Doamnei Borcănel,
Pe canapele verzi părând de Sèvres,
Cu favoriţi şi ghete de brunel,
În moda unor duci de „Penthièvres",

Veneau în redingote, la albe sindrofii,
Când ne jucam prin ierburi, cu un polişinel...

Şi prin acel ochian, privind prin curcubee,
La măşti de Carnaval, în Luxembourg,
Cu bietele hortensii, pe alee...
Nu-ţi mai vorbesc nimic,
de-un prăbuşit amurg?

remember

Alexandru Florin Măgureanu

Bunelul

Câteodată doi sau trei porumbei mai mari se îndreaptă aşa încet spre pufulete, dar pe urmă vine o vrăbiuţă şi îl fură pe tot. Îmi vine să râd când se întâmplă aşa, dar îmi pare rău şi de ei, aşa că le dau la fiecare câte un pufulete, numai al lor. Pe urmă unii dintre ei s-au dus la ţâşnitoare şi au băut apă de acolo. Sunt tare frumoşi, mai ales cei albi. Am avut şi noi unul, îl atacase o pisică şi bunelul l-a adus acasă. Îl ţineam într-o cutie de carton şi era alb-alb.

Bunelul meu este un uriaş. Vecinii îi spun nea Mircea şi îl salută întotdeauna, iar el le răspunde aşa, serios, cum fac oamenii mari şi îi întreabă ce mai fac. Uneori le dă sfaturi despre cum să îngrijească grădina, despre tot felul de plante sau chiar despre ceaiuri. Are nişte mâini atât de mari încât aproape că îl poate cuprinde pe Adi într-o singură palmă. Este adevărat că Adi e foarte mic, nu ştie nici să vorbească încă, are doar câteva luni. Bunelul m-a învăţat să citesc. Spunea că asta o să mă ajute când o să merg la şcoală. Şi a avut dreptate! Anul acesta o să trec în clasa a treia şi ştiu foarte bine să citesc şi să scriu!

Este foarte bun cu mine, îmi cumpără tot ce vreau eu şi ne jucăm toată ziua. Acum câteva zile mi-a luat o rochiţă albastră, exact ca aceea a păpuşii. Mami nu a reuşit să îmi găsească o rochiţă aşa, a zis că ea nu are timp să caute pentru că trebuie să stea toată ziua la spital. Dar nu sunt supărată pe ea, ştiu că oamenii bolnavi de acolo au nevoie de ea şi că ea este cea mai pricepută doctoriţă din oraş, aşa zice toată lumea! Bunelul are mereu grijă de noi, ne spune poveşti şi câteodată cântă, cu vocea lui frumoasă şi groasă, mai ales atunci când Adi începe să plângă, pentru că el plânge tare des, nu ştiu de ce. Dintre toate poveştile cel mai mult îmi plac cele cu Sherlock Holmes. Tare mult mi-ar plăcea să devin detectiv şi eu! Uneori mă joc de-a detectivul şi plec de acasă. Ştiu unde lasă mami cheile şi câteodată ies singură. Îmi e greu să deschid încuietoarea aia mare de la poartă, dar dacă tragi un pic în sus în timp ce dai cu cheia înspre dreapta, atunci reuşeşti. Odată am ajuns până aproape de magazin. Dacă aş fi avut bani la mine poate că mi-aş fi luat şi o îngheţată atunci. Bunicul meu mă mai lasă uneori să merg până acolo, dar mă urmăreşte de la distanţă, de parcă eu nu l-aş vedea! Mereu încearcă să se ascundă după câte un pom când mă uit în spate. Mie îmi vine să râd tare de tot, dar nu îi spun că l-am văzut. Pe urmă când mă întorc se preface că mă aştepta liniştit în fotoliu şi câteodată se preface că doarme. Atunci eu mă prefac că îl cred şi mă duc la el în cameră. Acolo încep să mă joc cu medaliile lui, pentru că are peste tot medalii şi insigne de când era tânăr. Are şi un pumnal auriu şi frumos, cu o panglică şi cu mâner alb. El apare încet în spatele meu şi îmi spune râzând să nu îi fur medaliile şi pe urmă ne jucăm de-a prinselea. Dar acum am început să îl urmăresc şi eu pe el când pleacă la magazin şi el chiar nu mă vede, nu se uită niciodată în spate. Uneori mă uit la el când se bărbiereşte în curte. Scoate un lighean mare şi lucios de tablă şi îl umple cu apă. Apoi îşi săpuneşte bine faţa şi se bărbiereşte cu o lamă foarte ascuţită. Se şterge puternic cu prosopul agăţat de o ramură din teiul mare de lângă casă. Am încercat şi eu să mă spăl cu săpunul lui, miroase frumos, dar mami zice că îmi face faţa aspră. Bunelul are nişte cicatrici lungi pe tot spatele şi încă câteva pe piept şi pe burtă. Îmi spune că le are de când s-a luptat cu un zmeu şi râde. Sigur că nu îl cred, mă păcăleşte!

Bunicul ştie toate locurile din oraşului nostru. Are o poveste despre fiecare străduţă şi fiecare casă. Îmi arată acoperişurile cu ferestre care seamănă cu nişte ochi. Apoi îmi arată cele două biserici vechi şi întunecoase. Una dintre ele, cea care este lângă casa noastră, are peste 700 de ani, aşa zice el. În spatele lor se văd dealurile şi mai departe munţii. Uneori merg cu el şi în cimitirul vechi care este aproape de casa noastră. Aprindem o lumânare pentru bunica şi bunelul sărută fotografia ei. Apoi îi povesteşte despre mine, despre mama şi despre Adi. Dar cel mai mult îmi place în parc, deşi este un parc mic. Îmi pare tare rău că vom pleca, mami zice că la Bucureşti va fi mai bine pentru toată lumea.

Ieri a fost o zi tare frumoasă, aşa că am mers în parc. Deja s-a făcut cald afară, mami îmi dă voie acum să ies fără nesuferita aia de căciulă. Îmi turteşte părul şi atunci nu mai arăt ca o prinţesă. Îmi place să mergem în parc, să ne jucăm acolo sau să culeg floricele. Abia aştept ca fratele meu să crească un pic mai mare, să nu mai stea mereu în cărucior şi să ne putem juca împreună. Bunelul stătea pe bancă lângă mine şi căruciorul lui Adi era aproape. Îmi spunea că nu are de ce să îmi fie frică, nu o să se întâmple nimic rău. Pentru că în ultima vreme îmi este tare frică uneori. Într-o noapte am văzut la televizor, atunci când toată lumea adormise, un film îngrozitor. Mama m-a găsit plângând, era pur şi simplu oribil, cu nişte monştri care mâncau oameni. Monştrii ieşeau dintr-un cimitir care semăna cu cel de lângă casa noastră. De atunci nu mai am voie să mă uit la televizor după ora nouă seara. Până atunci îmi plăcea să mă uit înspre cimitir, arată ca o grădină, sunt nişte pomi mari şi tare multe flori. Dar acum îmi este cam teamă şi mereu visez urât. Câteodată mă mai furişez din pătuţul meu şi merg în sufragerie. Dar acum sunt

atentă, dacă sunt monştri la televizor schimb repede canalul, nu o să mă mai uit niciodată. Îmi plăcea şi am fi stat până aproape de prânz acolo în parc, aşa cum facem de obicei, dacă nu ar fi apărut el din nou. Îl urăsc pe nenea Muşat, mereu vine şi vorbeşte urât. Dacă este doar bunelul în parc, de unul singur, atunci nenea Muşat îl ocoleşte. Însă dacă suntem şi noi se apropie încet, cu frică parcă şi spune mereu lucrurile alea aşa de urâte. Este un vecin foarte rău nenea Muşat, stă la nici cinci case de noi, dar când îl văd pe stradă şi îl salut nici nu îmi răspunde. Întoarce capul ca un încrezut şi merge mai departe, chiar dacă este un om mare şi ar trebui să se poarte frumos.

-Le spui poveşti copiilor, Mircea?

-Pleacă de aici! Bunelul era nervos, aşa cum este mereu când apare individul ăla. S-a ridicat şi a mers spre el. Bunelul este un uriaş faţă de Muşat, aşa că fricosul s-a dat mai în spate şi de acolo spunea cele mai urâte lucruri, mereu face aşa.

-Le-ai povestit şi ce ai făcut mata în tinereţe? Securist ordinar! Le-ai povestit şi cum ai omorât oameni în bătaie? Sau zici iar că dau ăştia numai minciuni la ziare? Apoi nenea Muşat a început iar să vorbească foarte urât şi să înjure, pe urmă a luat-o la fugă. Bunelul era foarte nervos şi l-a înjurat şi el, dar nu atât de urât. Nici nu o să îi spun mamei că s-a întâmplat iarăşi, mereu se supără.

Pe urmă am mai stat o vreme acolo în parc şi a fost frumos. Este un tobogan acolo care arată ca un delfin. Nu este aşa mare ca altele pe care le-am văzut, dar este foarte frumos. Apoi am dat pufuleţi la porumbei şi s-au strâns tare mulţi pe lângă noi. Aşa mulţi că uneori îmi era şi frică să nu mă ciocănească, dar bunelul mi-a spus că nu o să se întâmple asta. Au mâncat vreo două pungi întregi de pufuleţi şi încă ar mai fi vrut, cred. Câteodată doi sau trei porumbei mai mari se îndreaptă aşa încet spre pufulete, dar pe urmă vine o vrăbiuţă şi îl fură pe tot. Îmi vine să râd când se întâmplă aşa, dar îmi pare rău şi de ei, aşa că le dau la fiecare câte un pufulete, numai al lor. Pe urmă unii dintre ei s-au dus la ţâşnitoare şi au băut apă de acolo. Sunt tare frumoşi, mai ales cei albi. Am avut şi noi unul, îl atacase o pisică şi bunelul l-a adus acasă. Îl ţineam într-o cutie de carton şi era alb-alb. Pe urmă a început să se simtă mai bine şi într-o zi mama a deschis geamul de la bucătărie şi el a zburat afară brusc. De atunci nu s-a mai întors, nici măcar nu s-a uitat înspre mine când a plecat.

Pe urmă am plecat din parc şi pe drum spre casă ne-am oprit la magazin. Bunelul mi-a luat o ciocolată şi pamperşi pentru Adi. Am văzut că a luat şi lumânări aşa că mi-am dat seama că o să meargă la cimitir. Şi după ce am ajuns acasă m-am pus în pat fără să mă schimb în pijămăluţe, am tras pătura peste rochiţă şi m-am prefăcut că dorm. Bunelul a venit şi m-a învelit, pe urmă m-a pupat încet pe frunte, aşa cum face el mereu, pe urmă l-a pupat şi pe Adi care sugea de zor la deget în somn. Apoi a ieşit încet din cameră. Am aşteptat câteva minute şi când am auzit uşa de la intrare am sărit din pat. Am luat cheia, am ieşit în curte şi am reuşit să deschid repede poarta. Bunelul se apropia de capătul străzii aşa că m-am luat după el, fără să mă vadă. Apoi a deschis poarta veche de fier de la cimitir, care scârţâie îngrozitor şi a intrat înăuntru. M-am luat după el, chiar dacă îmi era foarte frică. Înăuntru nu era aşa urât, ba era chiar frumos şi mirosea a floricele, pentru că erau peste tot, era plin de ele. Bunelul s-a dus la bunica şi a pupat fotografia ei, apoi a aprins o lumânare. Apoi a luat-o pe altă alee şi s-a apropiat de o piatră mare şi neagră de marmură. Nu mai mersesem niciodată pe acolo. A mai aprins o lumânare. Eu stăteam ascunsă după un măr mititel care crescuse acolo. Ştiu că era măr pentru că înflorise şi eu am învăţat cum arată toate florile. M-am uitat la bunelul şi am văzut că ţinea mâna lui mare pe marmură. A rămas aşa o vreme cu ochii închişi în timp ce mângâia piatra neagră. Cum stătea aşa, nemişcat cu barba lui albă şi cu ochii închişi, mi s-a părut că seamănă cu domnul Levente, preotul bătrân cu care facem religie. Îmi venea să mă duc să îl iau în braţe, dar nu vroiam să ştie că l-am urmărit. După ce a plecat m-am dus şi m-am uitat la piatra aia mare. Pe ea era o poză cu un om care semăna cu nenea Muşat. Şi îl chema tot aşa, adică tot Muşat. Poftim, ce om bun este bunicul meu, şi totuşi omul ăla rău să spună lucruri atât de urâte! M-am simţit bine atunci, ca un adevărat detectiv şi nu mai mi-a fost frică, m-am întors acasă şi nici nu mi-a păsat dacă poarta aia veche scârţâie sau nu. Cred că de acum nu o să mai visez urât, nu mai îmi este teamă. Îmi pare tare rău că plecăm, îmi place căsuţa noastră şi parcul, o să o rog iar pe mami să rămânem. Mie nu îmi place la Bucureşti, este un oraş mare şi zgomotos. Aşa zice şi bunelul.

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

O gură de oxigen

În tinerețe, când aveam timp din belșug, n-am putut urma îndemnul călinescian de a citi literaturi, nu romane răzlețe. Cu o singură excepție: operele autorilor din America de Sud. Asturias, Borges, Carpentier, Cortazar, Llosa, Marquez, Roa Bastos, Sabato și alți eroi ai romanului sud-american din anii '60-'70-'80, elogiați în Occident, erau publicați constant în România socialistă. Lucru de mirare, dacă știai cât de insensibilă era cenzura "de stânga" la mode și premii literare. Probabil că alte argumente atârnaseră greu în balanța cenzorilor. Dincolo de talentul autorilor amintiți, fuseseră cântărite valorile lor politice, revoltele anti-coloniale, săgețile aruncate în direcția marelui vecin, Statele Unite, sponsorul și gardianul tuturor dictatorilor militari. Din punct de vedere ideologic, totul se încadra pe linia promovată de Partidul Comunist. Ce-ar fi putut merge rău? Ei bine, totul! În aceste oglinzi îndepărtate, cititorul român se recunoștea pe sine, strivit de un regim autoritar, slăbit de lipsuri și de turpitudini, sufocat de cultul personalității. În "Toamna Patriarhului" și în "Eu, Supremul", personajul principal era Ceaușescu. În "Abbadon, exterminatorul" și în "Conversație la Catedrala", tineri inocenți erau torturați în beciurile Securității. Paradoxal, "Un veac de singurătate" vorbea despre magia satului românesc. Citeam și revolta creștea în noi. Nu știu cât de important a fost romanul latino-american în răsturnarea din 1989 dar, pentru creierul nostru sufocat, s-a dovedit o gură zdravănă de oxigen.

A trecut de-atunci o veșnicie, România socialistă a născut-o pe România capitalistă, dictatura s-a transformat în oligarhie, cultul personalității s-a dat peste cap de trei ori și a devenit propagandă. Din cititori, românii s-au transformat în călători. Când zic America de Sud, ei se gândesc acum la carnavalul de la Rio și la sejururi în Dominicană. Cărțile din colecția "Romanul secolului XX", găsite prin bibliotecile părinților, sunt duse degrabă la anticariat sau, mai fără fasoane, direct la gunoi. Iar despre Statele Unite, orice elev știe de la școală că sunt Leagănul Democrației și Tărâmul Făgăduinței. Dar ce să mai vorbim despre România? În Argentina, Sabato a murit sărac și uitat, bătrân cât veacul. În Chile, Llosa a pierdut alegerile prezidențiale în fața unui neoliberal, condamnat apoi la 25 de ani de închisoare pentru crime împotriva umanității. Pentru prietenia sa cu Fidel Castro, columbianul Marquez a avut interdicție de a intra în Statele Unite, iar Julio Cortazar a murit în exil, la Paris. Până și nevinovatul Borges, fantastul și cosmopolitul Borges, a fost transformat în inspector pentru găini și iepuri, prin piețele din Buenos Aires, în timpul regimului Peron. De unde se vede că ingratitudinea e o boală general-umană.

Însă focul literaturii latino-americane nu s-a stins de tot. Recent, editura *Curtea Veche* a republicat cartea din 2002 a mexicanului Carlos Fuentes, intitulată "Crezul meu". Scriitorul, elogiat de critica internațională și tradus în peste patruzeci de țări, s-a născut în 1928, într-o familie de diplomați. Copilăria și-a petrecut-o în diferite capitale sud-americane, a învățat engleza într-o școală din Washington și a absolvit, mai târziu, Institutul de Studii Internaționale din Geneva. Omul a devenit cunoscut publicând romanul "Unde aerul este limpede" (1958), al cărui succes i-a permis să părăsească diplomația și să se consacre scrisului. În urma Revoluției Cubaneze, din 1959 s-a mutat la Havana, unde l-a cunoscut pe Fidel Castro. În 1962, și-a consolidat faima literară cu volumul "Moartea lui Artemio Cruz". Alte lucrări de maturitate și bătrânețe ("Diana, zeița care vâna singură", "Voința și norocul", "Jilțul vulturului" etc) i-au fost, de asemenea, traduse în română. Om de lume, prieten cu scriitori precum William Styron, Friedrich Dürrenmatt sau Octavio Paz, ambasador al Mexicului în Franța, bărbat cu succes la femei și critic al politicilor lui Reagan și Bush (ceea ce i-a îngroșat considerabil dosarul de la FBI), Carlos Fuentes, supranumit "Balzacul Mexicului", a fost, înainte de orice, o conștiință. Ceea ce se constată cu ușurință din volumul "Crezul meu".

Cartea este un dicționar subiectiv, o colecție de eseuri marcate de volute stilistice și de experiențe personale, cu teme de la "Prietenie" și "Dragoste", până la "Globalizare" și "Stânga". Nu lipsesc bijuteriile dedicate autorilor preferați - Cervantes, Faulkner, Kafka, Shakespeare și Homer, nici considerațiile geo-politice privind spațiul urban, Mexicul și întreaga Americă Latină. Notațiile despre Iisus și Dumnezeu stau în vecinătatea paginilor dedicate libertății și revoluției. Apar și nume așa-zis exotice, precum cele ale lui Bunuel sau Wittgenstein, dacă nu i-am cunoaște pasiunea pentru film și filosofie. Scrisă la 74 de ani, cartea se citește dintr-o răsuflare, pentru că are ceva din seninătatea acestei vârste - o privire de ansamblu asupra istoriei recente, o limpezime a gândului, o nostalgie secretă și o convingere politică de tăria diamantului. Ca să vă convingeți, iată un fragment, în traducerea Simonei Sora: "Tema finală a secolului al XX-lea se prelungește deja în secolul al XXI-lea și poartă numele de globalizare (...) Iar eu, care am trăit toate aceste etape, susțin că globalizarea este denumirea unui sistem de putere. Care, asemenea Sfântului Spirit, nu cunoaște granițe; dar care, asemenea Vârfului Everest, se află undeva, acolo; și care, asemenea legii gravitației, este o evidență irefutabilă. Numai că, la fel ca zeul latin Ianus, are două fețe. Fața bună o reprezintă progresul tehnic și științific, cel mai rapid din întreaga istorie (...) Ianus are însă și o față mai puțin plăcută. Însăși viteza dezvoltării tehnologice lasă în urmă, poate pentru totdeauna, țările care nu sunt în stare să țină pasul (...) susține avantajele marilor corporații și distruge industriile mică și mijlocie, fără de care nivelurile de angajare, salarizare și bunăstare ale majorității populației au de suferit (...) și accentuează divizarea dintre bogați și săraci". Se poate continua mult și bine. Uite că și în România "de dreapta", sufocată de propagandă, considerațiile unui scriitor latino-american rămân o salutară gură de oxigen! Nu credeam să constat asta vreodată.

A trecut de-atunci o veșnicie, România socialistă a născut-o pe România capitalistă, dictatura s-a transformat în oligarhie, cultul personalității s-a dat peste cap de trei ori și a devenit propagandă.

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

RESTAURANT. Dintr-o incompletă, dar semnificativă serie sinonimică a termenului ***RESTAURANT***, am dedus că aportul slavilor la denumirea locului unde tot românul se aghesmuiește din când în când e de luat în seamă: ***birt*** (sârbescul *birt*), ***cârciumă*** (vechiul slav *krŭčima*) și ***cramă*** (sârbescul *krama*). *Ajungând la Iași, trase la cel mai bun birt*, zice Negruzzi, iar Creangă: *Mă răped în cramă s-aduc și un cofăiel de vin.* Adaugă Jean Bart: *Lumea îngrozită fugea la adăpost prin cârciumi și cafenele.* Francezii ni l-au oferit chiar pe ***restaurant***, căruia i-am adăugat apoi, sinonimele parțiale ***bufet*** (*buffet*), ***bistro*** (*bistro*), ***braserie*** (*brasserie*). *Hai dar la bufet îndată, să mai prindem la inimă, c-am înghețat de frig afară*, grăiește Alecsandri – cu studii la Paris. Nemții ne-au ajutat și ei să ne simțim bine, în ***bodegi*** (*Bodega*) și ***berării*** (*Bier*). *Am băut într-o bodegă*, spune Camil Petrescu, în timp ce Caragiale, intrând într-o berărie, așteaptă să pice din moment în moment ediția de seară a ziarelor politice. Au adus și turcii ***hanul***, să aibă Ancuța mușterii, iar Sadoveanu ce să descrie: *Hanul era adormit și întunecos ca noaptea de-afară...* Și strămoșii noștri latini? ***Ospătărie*** (*hospitare*) de acolo vine: *Aceste schituri sunt totdeodată ospătării pentru închinătorii ce trec pe aici la Ierusalim*, încheie Bolintineanu.

NAȘ. *Să trăiești, Domnule **NAȘ**,/ Cu finii de-i cununași!...* zice gurista din mijlocul ***NUNEASCĂI*** sau, pe alocurea, al horei miresei, și adaugă poruncitor: *...Și iar verde viorea,/ **NAȘULE**, ascultă-ncoa:/ Bagă mâna-n buzunar/ Și dă bani la lăutari!* Ciudată istorie mai și are vorba ***NAȘ***, care din latinescul *nonnus* (tată adoptiv) se trage, neavând nimic a face cu ***NUNTA*** – cuvânt evoluat din pluralul latinesc *nŭptiae* (nopți)! Așadar, *nonnus* l-a dat în română pe ***NUN*** – bărbat care, împreună cu o femeie, asistă pe miri la căsătoria religioasă, îndeplinind formele cerute de ritualul bisericesc: *Dați-mi voie* – zice Alecsandri – *să fiu nunul domnișoarei Lina!* Când, pe plai mioritic, de ***NUN*** s-a aninat sufixul nume de profesii *-**AȘ***, numărul cuvintelor limbii române a mai sporit cu unul: ***NĂNAȘ***, întâlnit la Creangă în *Povestea lui Stan Pățitul*: *Fie oricine ți-a fi nănaș, dar știu c-a nemerit-o bine de ți-a pus numele Chirică.* Prin suprimarea apoi a primei silabe (haplologie, cum o numesc lingviștii), ***NĂNAȘ*** a devenit ***NAȘ*** (precum *cucoane – coane*). Zice Ispirescu: *Ar fi voit și el, de! să-și boteze copilul cu vrun naș mai de Doamne-ajută.*

FELINAR. În *Însemnare a călătoriei mele*, Dinicu Golescu, impresionat de Trieste, descrie orașul astfel: *...și mai vârtos înspre sară, când toate ulițile orașului sunt luminate prin felinare mari și vede omul tot orașul și toată marea parcă aprinsă...*" Acel dispozitiv, cum îl definesc dicționarele, alimentat cu petrol și prevăzut cu un glob de sticlă ce adăpostește flacăra produsă de un fitil aprins, își are obârșia în turcescul *fener*, drept care, românii i-au zis, în unele părți de țară, și *fanar*, în loc de ***FELINAR***, dar l-au mutat și în metafore, precum *felinarul-furnicii* (păpădie dată-n floare) sau petele mari, albe, laterale, de pe capul bovinelor. ***LAMPA***, venită dinspre nemți, dar o vorbesc și francezii, i-a făcut ***FELINARULUI*** o concurență parțială de tâlc: *Lampa... ardea ca în ceață, într-o roată mică de raze* – scrie Sadoveanu. ***LÂMPAȘUL*** are obârșii maghiare, *lámpás*, ***CANDELA*** vine din neogrecescul *kandila*, după ce a trecut prin filiera slavă, *kanŭdilo*, iar moderna ***LANTERNĂ*** e franțuzească, *lanterne*, dar cu rădăcini la Roma, *lanterna*. Zice Camil Petrescu: *În înserarea vaporoasă/ Ca o lanternă rotundă de foiță roșie... apare uriașă Luna.*

ZAVERĂ. Când aude, spre ziuă, bătăile violente în ușă ale Saftei, care venise să facă focul, Conu Leonida o liniștește pe Efimița: *St! parcă s-a mai depărtat zavera!* Noima pe care Caragiale o dă aici vorbei ***ZAVERĂ***, ajunsă la noi dinspre bulgari și sârbi, în aceeași haină fonetică, este cea figurativă, de agitație, gălăgie. Tâlcul originar însă, învechit și arhaizant, al ***ZAVEREI*** este *răscoală organizată de greci în 1821 împotriva stăpânirii turcești (cu ramificație și în țările românești)*, cum zice Ion Ghica: *De la zaveră ei lepădase lebadeaua și tombatera și se îmbrăcase nemțește. Lebadeaua*, haină scurtă, bărbătească, apare la Camil Petrescu: *În capul mesei stătea, cu un fel de lebadea, albă, pe umeri, Tudor, care, spre deosebire de ceilalți, nu se arătă de loc surprins de venirea oaspeților*, iar *tombatera*, căciula de modă orientală, – la Ghica, dar cu tâlc figurativ (retrograd): *Te credeam om de progres... dar te găsesc tombatera de tot, cum se zice la noi.*

GÂT. Deși își are obârșiile în slavonul, ceva mai solid fonetic, *glŭtŭ* (înghițitură), voroava românească ***GÂT*** e mai firavă sonor, dar deosebit de viguroasă ca noimă, în rostirea românească. La Eminescu îl întâlnim atât pe ***GÂT***: *Și-nlănțuindu-mi gâtul cu brațe de zăpadă,/ Îmi întindeai o gură deschisă pentru sfadă*, cât și pe sinonimul său, ***GRUMAZ*** (albanezul *gurmaz, gërmaz*): *Razele dulci loveau fața-i senină,/ Rotunzii umeri și-albul ei grumaz.* Copleșim uneori pe câte cineva cu nețărmurită dragoste, ca-n basmele românilor: *A fost odată ca niciodată... de când se luau de gât lupii cu mieii, de se sărutau.* Când însă suntem copleșiți de ură și de răzbunare *sărim la gâtul* presupusului dușman și *murim cu el de gât*, chiar dacă, apoi, *ne frângem noi înșine gâtul*. Garantăm pentru ceva *cu gâtul*, ca la Vlahuță: *Pui gâtu că e ceva, facem gât* când nu ne convine situația și, de necaz, *dăm pe gât* un țoi, două, precum un personaj al lui Caragiale: *Negoiță a dat țoiul repede pe gât.* Și Creangă îi dă tâlcul de *beregată* (sârbocroatul *berikat*): *Aduc și un cofăiel de vin, ca să meargă plăcintele acestea mai bine pe gât*, și tot el – pe cel de *înghițitură*: *Ipate... dă babei vro câteva gâturi de rachiu. Suntem sătui până în gât* de minciuni electorale *și ne stau*, tot *în gât*, hoțiile fără margini ale unor politicieni. Zice Creangă: *M-am săturat până-n gât de mucegaiul de babă.*

...românii i-au zis, în unele părți de țară, și fanar, în loc de *FELINAR*, dar l-au mutat și în metafore, precum felinarul-furnicii...

litere

Florin Chivoci

Descrierea făcută pădurii-parc de la marginea orașului ar putea constitui și astăzi, de pildă, o frumoasă introducere pentru orice vizitator al Piteștiului neînrobit de turismul standardizat al divertis-mentului...

Câteva ore la Trivalea

Oricine dorește să afle cum arăta România la începutul veacului trecut, sau caută să aibă revelația unui colț de natură, a unui monument însemnat va găsi în volumul *România cum era pînă la 1918* al lui Nicolae Iorga niște fotograme prețioase, prin care realitatea istorică și socială de atunci este recuperată așa cum a fost. Sumarul bogat al cărții cuprinde articole variate despre cuprinderile românești, alcătuind laolaltă o hartă memorialistică a societății de atunci și înregistrând impresii și meditații alert, exemplar, niciodată însă extravagant. Paginile de proză de călătorie ale lui Iorga abundă de informații și de reflecții legate de istorie, de istoria artei, de personaje și scene, portrete, descrieri și dialoguri. Printre ele, unele au fost prilejuite de două vizite făcute în capitala județului Argeș, prima din ele fiind evocată într-un pasaj intitulat chiar „Pitești", și în care optimismul idilic propovăduit de Iorga împărtășește mai curând o viziune sămănătoristă asupra vieții de pe aceste meleaguri.

Iorga ne lasă în acest fragment și o evocare a spațiului de vilegiatură de la Trivalea, ale cărei valențe literare dovedesc o dată în plus vocația sa de prozator, de creator de universuri. Descrierea făcută pădurii-parc de la marginea orașului ar putea constitui și astăzi, de pildă, o frumoasă introducere pentru orice vizitator al Piteștiului neînrobit de turismul standardizat al divertismentului: *„Afară de grădina din centru, Piteștii au una dintre cele mai frumoase primblări din țară. Pe o*

șosea bine întreținută te ridici printre chioșcuri cochete, dintre care unul - o lăptărie - îmbracă forma unui schit, spre schitul real *Trivale, ctitoria unui mitropolit mazil din veacul al XVII-lea, al cărui nume se pomenește într-o inscripție pe piatră, care e astăzi răzimată de zidul din afară al clădirii. Fundația vlădicăi Varlaam, mitropolit de partid, păstorind în timpuri de luptă, nu înfățișează, de almintrelea, nimic deosebit prin proporții sau prin eleganță.*" Contemplând așezământul monahal de la Trivalea, călătorul reconstituie cu mintea, după urme, vechea ambianță a mănăstirii, pe un tablou istoric al veacului lui Matei-Basarab. Prin detaliile oferite, expunerea vrea să atragă atenția asupra forței detaliului și a bucuriei produse de descoperirea amănuntului revelator, despre ctitoria mitropolitului Varlaam. E ca un fel de arheologie a ambianței religioase de odinioară..

Altădată, intrând prin periferia Piteștilor la venirea dinspre Câmpulung, dă mai întâi peste lumea neîngrijită a mahalalei, cu drumuri nereparate și nu tocmai curate, cu băltoace și praf, cu străzi strâmte și case dărăpănate. Mai departe, orașul îi oferă în schimb o atmosferă provincială obișnuită, cu sărbători locale pline de culoare într-o Grădină Publică unde răsună muzicile militare, în contrast cu ulicioarele și casele urâte din suburbii. În drumul spre Trivalea, vremea petrecută în oraș se scurge încet, în imediatul prăfos al unei seri de vară târzie: *„De la Câmpulung în jos, calea ferată trece printr-o largă vale, între muncele verzi. Câte un pâlc de pădure se coboară până în margenea șinelor. După vreo două ceasuri ai ajuns la Gropeni, pe hotarul dintre muncele și câmpia bogată în sămănături.*

Călătorii lasă aici trenul pentru a merge la Pitești fără încunjur și așteptare, mai răpede, cu trăsura. (...)

Și atfel, într-o licărire fulgerătoare trec pe lângă noi urâte căsuțe sărace, cârciume chioare, cu drumeți ce se uită chiondorâș, cară de departe, țărani în portul fără frumuseță al șesului, țigani tămânjiți prin praj. În urmă intri în frumosul Pitești prin urâte străduțe de mahala și ulicioare de târg...

Seara, urmăm bulevardul Ferdinand și aleea care duce la Trivalea, printre biete case de mahala, dintre care unele însă netencuite, cu cărămida goală, dar îndată, printre desișurile de arbori frumoși, sămănate cu chioșcuri și alte podoabe. Abia câțiva piteșteni se primblă prin acest minunat decor; duoă-trei birje așteaptă la bufetul deja luminat; muzica militară-și cântă marșul de plecare. Sus, Trivalea-și înalță turnurile, încunjurată de o trainică tăcere; asupra vechii biserici de peste două sute de ani picură lumina slabă din stele și din cornul nou al lunii.

Până târziu noaptea răsună, trezind pe somnoroși, trâmbițile și tobele muzicii militare, căci în grădina publică se dă, cu un scop pios, o «serbare artistică și literară dansantă», din care cei ce nu plătesc aud numai armonia războinică."

Agitația citadină se liniștește seara târziu, după închiderea magazinelor și a localurilor. Liniștea este relativă, de altfel, pentru că ecourile fanfarei din Grădina Publică vibrează departe, în continuare, ca într-o euforie a saturnaliilor. Ca om de atitudine civică, dar și ca vizitator cutremurat de nimbul veșniciei unor vestigii prin veacuri, Iorga ia în derâdere „serbarea artistică și literară dansantă" ca pe un agent perturbator al stărilor eterne de lucruri. La fel ca și la prima sa vizită, distinsul oaspete al urbei este pătruns de un sentiment de pietate și de cuviință tulburătoare în fața vrednicului de considerație așezământ de la Trivalea. Atras irezistibil de savoarea funebră a amurgului, musafirul este impresionat traiectul existențial istoric al bisericii înălțate în veacul al XVII-lea de mitropolitul Varlaam.

Întocmai ca și obiectivul unui aparat de fotografiat, ochiul călătorului Nicolae Iorga reține credincios și fără greș cadrul general și detaliul cel mai subtil. Comentariile sale despre peisajul turistic piteștean descoperă nu atât traiecte geografice precise, cât explorările spirituale ale unui mare erudit și om de cultură. Din aceste pagini de proză artistică, ticsite de idei, de chipuri umane, metafore, evocări, judecăți și pre-judecăți răzbate o inteligență lucidă și o simplitate francă, și, nu în cele din urmă, instinctul eternității valorilor în istoria spațiului românesc.

Haiku

Iliyana Stoyanova locuiește în Anglia. Este poetă, editoare și traducătoare și deține un doctorat în teologie. Redactor al rubricii „Moșteniri nemuritoare" la *Living Haiku Anthology*, președinte interimar al Societății Britanice de Haiku (BHS) și redactor al revistei *Blithe Spirit*, foto-redactor la *Haikupedia*; a deținut de asemenea și funcțiile de administrator al Premiilor BHS (2016-2024), fost secretar la Societatea Unită de Haiku și Tanka (2017-2020) și coordonator de comunicare al BHS (2016-2023). Iliyana este membră în BHS, Haiku Club-Plovdiv, Grupul Haiku Londra și Societatea Tanka din America. Haiku-urile și poemele sale au fost publicate în numeroase reviste și antologii, și au câștigat mai multe premii internaționale, printre care locul al doilea la Concursul Internațional de Haiku „Kusamakura" XXII (2017), Premiul Muzeului de Literatură Haiku – *Blithe Spirit* (2017, 2018, 2022), Premiul redactorului de haibun al revistei *cattails* (aprilie 2023), premii la Vancouver Cherry Blossom Festival, Time Haiku etc. Pasiunile Iliyanei sunt fotografia, pictura în acuarelă, călătoriile și lectura.

*

tunet îndepărtat
un șir de urme pe nisip
încă neatinse de valuri

*

amurg portocaliu
marginile mistuite
ale norilor din depărtare

*

om al străzii
banca lui aproape bronzată
de soarele dimineții

*

oraș fantomă...
florile cireșului japonez
flutură în vânt

*

lingând ultima lingură
din dulceața bunicii
cireș în floare

*

muntele toamna
cumva toate culorile
cu o umbră de albastru

*

piatră de mormânt verzuie
ea aproape că zâmbește
în boabele de rouă

*

miezul nopții
clopotele catedralei
fărâmate de sirene

*

soare palid
ceața și traficul matinal
se tamponează

*

noapte senină
cântecul de leagăn
al valurilor argintii

Virginia Popescu. Născută în orașul Huși, din Moldova. Studii: Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Limbi Străine. Profesoară de limba franceză. Activități literare: traduceri literare în limba franceză din: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Mateiu Caragiale, Alexandru Macedonski, Marin Sorescu, Ana Blandiana, George Bacovia, Ion Minulescu, Ion Pillat, Grigore Vieru, Mircea Cărtărescu. Colaboratoare la revistele franceze de haiku: Ploc, Gong, 575. Membră din 2010 a Societății Române de Haiku din București și din 2012 a Societății de Haiku din Constanța. Apariții editoriale: «Poeme bilingve» (română – franceză) în antologia de poezie «Izvoarele vieții», «Illo tempore», În volumul antologic «Voyage en Adécélie». În antologia de haiku «La lune dans les cheveux», Antologia de haiku franco-română „Coucher de Soleil –Apus de soare" , «Antologia „Peindre en Poésie, livre de haïga par Ion Codrescu», „Enfansillages", Antologia «Chemins croisés». Volum personal trilingv de haiku: Zbor de ciocârlii/Vol d'alouettes/Flight of larks», Volumul bilingv de poeme într-un vers, « Pierderea de sine/La perte de soi».

*

briză ușoară –
doi fulgi de păpădie
înfrățiți în zbor

*

țesută cu flori
o dantelă de umbre -
calmul amiezii

*

lacul în amurg -
doar cântecul lebedei
altceva nimic

*

noapte senină -
copacii se primenesc
de primăvară

*

foșnet în noapte –
petale de magnolii
se-aștern pe alei

*

arteziana –
apele murmură un cânt
de primăvară

*

cer acoperit –
soarele se ascunde
printre păpădii

*

zori de zi la geam -
visul își ia zborul în
cântec de mierlă

*

primul sărut -
în ochii ei strălucind
cerul înstelat

*

prin geamul deschis
parfum de iasomie –
o noapte albă

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN
Traduceri de MONA IORDAN

Jean Dumitrașcu

Ion Lascu – Vocația sintezei

De la Premiul pentru poezie al revistei RAMURI din 1985, viața spirituală a criticului, istoricului literar și universitarului Ioan Lascu, din Craiova, a fost un perpetuu crescendo. Dar nu premiile fac un scriitor (Eminescu nu a primit niciunul), nici colaborările cu cele mai importante reviste din țară, nici măcar interpretările critice ale cărților tale, extrem de numeroase în cazul de față, ci opera ca atare. Iar Ioan Lascu are o operă impresionantă, clădită an de an cu trudă, ambiție și răbdare, reușind să se specializeze în mai multe domenii ale creației – de la clasicii români, la avangardiști, suprarealiști până la optzeciști. Când vrei să scrii, de pildă, despre un postmodernist, este obligatoriu să-i consulți scrierile lui Lascu. E drept, s-a acumulat experiență, de la debutul absolut din 1970 la cel în volumul (colectiv) din 1988, „Zboruri lirice". Nu bănuia, profesorul de la Petrila de limbile româno-franceză din 1974, că o să construiască o carieră de invidiat.

Dar nu despre această carieră vrem să vorbim, deși contează și ea enorm, ci despre ultima carte a sa apărută, „Creație și valoare. Curente, Scriitori, Cărți" (Fundația-Editura „Scrisul Românesc", 2023). Aparent, pare a fi vorba de o antologie de cronici literare, dar nu este așa. Titlul, dar și scrisul academic, fac trimitere la esteticianul Tudor Vianu. Nu știu de ce, dar, de când am început lectura acestei voluminoase cărți, am avut impresia că e scrisă de un estetician în genul lui Vianu.

Ceea ce impresionează este vocația sintezei. Nimic nu-i pare străin lui Ioan Lascu. Nu are ezitări, enunțurile curg limpede, argumentele sunt coerente, iar concluzia ți se impune de la sine. Pe scurt, te convinge că dreptatea e de partea sa. E o calitate rară la un critic literar, dar totul pleacă de la acest simț integrator prin care judecă totul. Judecățile de valoare nu sunt infantile (scriitorul „X" e mai mare decât scriitorul „Y", avangardismul e mai important decât suprarealismul etc). Istoria literară pare un insectar gigantic, iar criticul literar un entomolog care privește cu un ochi savant și rece totul.

Când își ia în stăpânire universul literar – iar secretul este să te situezi deasupra, să privești de sus, altfel te pierzi în amănunte neesențiale -, Ioan Lascu folosește mai multe direcții de acțiune. Dacă nu reușești să-ți structurezi materialul riști să rătăcești. Așa se face că identifică patru direcții de acțiune (patru capitole): I. „Scriitori și cultură națională". II. „Avangarda literară. Dadaism și suprarealism." III. „Scriitori francezi". IV. „Clasici, moderni, contemporani". După cum se observă, și-a delimitat teritoriul, cel pe care-l cunoaște cel mai bine, neavând de a face cu o istorie literară infinită.

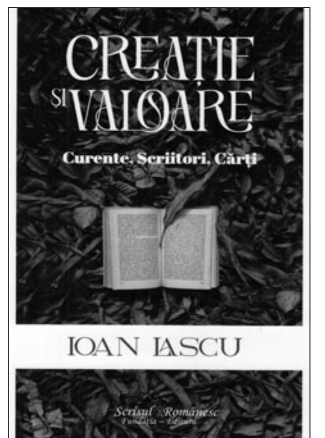
Personal, mă așteptam ca autorul să definească, într-un capitol separat, ce înțelege prin „valoare", prin „creație" și despre raportul dintre acestea. Probabil, aceste concepte filosofic-critice sunt subiacente textelor și interpretărilor lui Ioan Lascu. Ce-i drept, ca orice universitar care se respectă, merge la sigur: autorul analizat este de certă valoare (aspect evident când scrie despre Eminescu, Macedonski, Marin Sorescu, Tristan Tzara, Rimbaud, Valery, Albert Camus, Sartre), doar interpretările fiind ale sale, exprimate cu acuratețe. Dar sunt și autori mai puțin fixați în canonul literar, îndeosebi printre optzeciști. Nu e un reproș, mai mult îl incit pe Ioan Lascu să scrie o carte despre conceptul de valoare.

Modest, autorul ne spune doar puțin despre metoda sa, și anume că în volumul „<<Creație și valoare>> am încercat să descopăr unitatea în diversitatea tematică a unor texte în majoritate analitice despre scriitori români și străini, mai ales francezi (...) Am căutat să nu pierd din vedere, pe cât posibil, o omogenitate stilistică și structurală".

În fine, „Creație și valoare" este în primul rând o carte de recuperare a materialelor istorice și critice tipărite în câteva periodice: „Scrisul Românesc", „Convorbiri literare", „Argeș". În al doilea rând, gruparea tematică a acestor pagini relevă preocupările constante ale investigațiilor filologice : literatură română (contemporană, în special), avangardă și avangardism, literatură franceză (îndeosebi, dovadă că activitatea sa profesională se desfășoară, de peste două decenii, într-un departament universitar de civilizație și cultură franceză). Studiile tematice, deși se citesc mai greu, au fost publicate, cele mai multe, în „Scrisul Românesc", și sunt cele care dau greutate cărții.

Există un fir roșu care le leagă: contribuția la mai buna cunoaștere a literaturii, la ordonarea ei, la demonstrația cum cărțile „curg" unele din altele.

...autorul analizat este de certă valoare (aspect evident când scrie despre Eminescu, Macedonski, Marin Sorescu, Tristan Tzara, Rimbaud, Valery, Albert Camus, Sartre), doar interpretările fiind ale sale, exprimate cu acuratețe.

Vremuri tulburi...

(urmare din p. 8)

pur și simplu, enorm, pentru o literatură cum este literatura română, mai ales literatura română contemporană, al cărei statut derivă, printre altele, din faptul că personalități culturale de mucava își fac un obiect al muncii din desființarea unui scriitor de talia lui Eugen Barbu. Se invocă, adesea, în virtutea unei retorici calpe, diferențierea dintre om și operă, o diferențiere care, îndeobște, nu se face. Omul nu mai există, dar opera sa mai dă și azi de lucru, deoarece are un nivel valoric aflat peste ce se scrie și se publică azi. Acesta ar putea fi unul din motivele pentru care Eugen Barbu se cere a fi desființat, pentru a se pune în locul lui scriitori susținuți de instituții culturale de stat și de activiștii culturali pomeniți la începutul acestor rânduri, susținuți, la rândul lor, de la nivel politic înalt. Vezi intelectualii lui Băsescu, rămași pe poziții, la facerea jocurilor literare. Politicile literare merg mână în mână cu politica propriu-zisă. Eugen Barbu nu s-a putut sustrage unui astfel de angrenaj diabolic, în care își fac de lucru și cei care îl arată cu degetul pentru a-l desființa, punându-i în paranteză opera, eventual, minimalizând-o. Pe vremea când scriitori asemenea lui Eugen Barbu se mențineau pe val, cu urâtele compromisuri de rigoare, exista, totuși, o minimă pertinență a valorilor care astăzi a dispărut, sacrificată pentru alte tipuri de valori, non-valori de fapt.

Literatura autohtonă are, de bine, de rău, o tradiție, chiar dacă de o anvergură mult mai mică decât literaturile franceză, anglo-saxonă, spaniolă, chineză, japoneză, poloneză, rusă, turcă sau altele. Romancierii contemporani din aceste literaturi, câteva zeci, pe care care i-am citit în vremea din urmă aproape integral, pe lângă faptul că se află cu multe clase deasupra nivelului literaturii române contemporane, mai au o trăsătură comună, și anume că reușesc să performeze, ținând aproape de tradițiile literaturii de baștină. Spuneam că și noi avem o tradiție a romanului modern, grație unor autori precum Mateiu Caragiale, Rebreanu, Marin Preda, Petru Dumitriu sau Eugen Barbu. Ei bine, de această tradiție s-au dezis, la un moment dat, prozatorii opzeciști textualiști care și-au zis, mai apoi, după revoluție, postmoderni. Autori precum Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Constantin Stan, Nicolae Iliescu și alții de același calibru, au o cotă bună sau foarte bună, dar ceea ce nu se prea spune despre ei este că sunt niște romancieri slabi-mediocri, o slăbiciune-mediocritate care i-a împuns spre experimentul textualist cu tentă minimalistă. Ei au adus în literatură un așa-zis suflu nou, postmodern, pasămite, avându-l drept vârf de lance, în prezent, pe cel mai de succes scriitor, Mircea Cărtărescu, care, spre deosebire de colegii săi de generație, romancieri slabi-mediocri, nu este romancier deloc, în pofida unor cărți groase, considerate romane de către critică, traduse în zeci de limbi și sponsorizate cu sute de mii de euro, de la stat, pentru a lua Nobelul literar. În miezul acestei cacealmale sinistre, e greu de crezut că unora le-ar mai păsa încă de opera lui Eugen Barbu. De ce? Păi, în primul rând, pentru a-l desființa, ca să facă loc unor tentative eșuate de scriitori.

Căderea Occidentului...

(urmare din p. 9)

acceptarea socială a mariajului gay. Societățile occidentale care au acceptat politic și pe scară largă așa ceva, care e în mod evident ceva anticreștin prin excelență, practic s-au rupt total de creștinism. Această rupere înseamnă moartea totală a oricărei idei de Dumnezeu (inclusiv ideea de substituție, adică statul-națiune!), dispariția valorilor creștine (etica muncii, morala ca normă socială cu rol de constrângere, ideea de sacrificiu pentru binele colectiv etc.), acceptarea pe scară tot mai largă a încălcării vechilor tabùuri.

Din păcate pentru occidentali, creștinismul-zero – cum numește Todd vremurile de azi – vine vrând-nevrând „la pachet" cu câteva (non?-)valori care fac pur și simplu imposibil un război victorios cu Rusia, deoarece populația nu mai are așezarea mentală necesară: e vorba de nihilism generalizat și de individualism extrem-atomizant. Oamenii nu mai pot fi mobilizați cu vorbe „mari" („cauza noastră este una dreaptă") și nici nu mai sunt dispuși să se sacrifice pentru un bine „mai înalt", *pentru că binele mai înalt, în absența matricei de gândire creștine, pur și simplu nu mai există.* Or, tocmai așezarea mentală diferită îi va asigura Rusiei victoria, consideră Todd. Nici Rusia nu e departe de soarta Occidentului, dar Rusia încă se află în faza creștinismului-zombie, ceea ce înseamnă că rușii încă mai găsesc un sens în lupta colectivă, spre deosebire de occidentali. Și, pe cale de consecință, ei au reușit să se mobilizeze social și industrial mult mai bine decât Occidentul.

Densă, plină de cifre, cu demonstrații riguros argumentate științific, cartea lui Emmanuel Todd este un adevărat rechizitoriu la adresa lumii occidentale de azi, care parcă a luat-o razna. Ceea ce el numește „creștinism-zero" vedem că reprezintă realmente un triumf al principiului karamazovian „dacă Dumnezeu nu există, totul este permis". E suficient să observăm câte tabùuri tradiționale sunt încălcate cu lejeritate astăzi: homosexualitatea e o nouă normalitate, pornografia cea mai scârboasă e artă în toată regula (și participanții... artiști!), eutanasia începe să fie acceptată pe scară tot mai largă, chiar și pentru oameni care nu sunt deloc în pericol de moarte (în Canada s-a ajuns deja la peste 13.000 de eutanasii pe an, mulți fiind canadieni care n-aveau nici o suferință reală), băncile și marile corporații încep să facă profituri enorme din fel de fel de întreprinderi care realmente nenorocesc cu lejeritate vieți (afaceri cu pântece „purtătoare", mutilarea persoanelor care se cred „trans" etc.) și tot așa. Cum o sfârșește Ivan Karamazov, știm: pe jumătate, sau poate în întregime, nebun. Cum va sfârși Occidentul, nu putem decât să bănuim...

litere

Ninel Ganea

Revoluția tăcută

Venirea Mântuitorului a reprezentat o mare deziluzie pentru populația Iudeii, după cum o arată, într-un eseu scris în vremea Războiului Civil din Rusia, mitropolitul Antonie Khrapovitsky. În locul unui revoluționar pur sânge, evreii s-au ales cu Dumnezeu. În locul raiului temporar pe pământ, li s-a dat raiul ceresc, veșnic. În locul libertății politice, li s-a oferit libertatea de patimi. Nici nu e de mirare că toate ofertele au fost refuzate, iar rebelul Barabas a câștigat voturile mulțimii în stil democratic.

„Când le-a promis evreilor care credeau în El o libertate morală în loc de o libertate politică și a vorbit despre valoarea precară a celei din urmă, entuziasmul poporului, care fusese alimentat de minunea celor cinci pâini, s-a transformat în bombăneli, și ulterior, în Ierusalim, s-a terminat cu oameni care doreau să pună mâna de pietre pentru a-L ucide pe Cel pe care cu doar puțin timp înainte doreau să-L pună rege.

Revoluționarul, de atunci și până astăzi, indiferent de etnie, nu are nici timp, nici răbdare și nici vreo credință în lumea de apoi. El este ideologul lucrurilor pământești. Timpul său e întotdeauna viitorul, iar revoluția permanentă, singura lui credință. Eschatonul pământesc, „imanentizat”, va fi pus în mișcare de ideile și acțiunile sale, iar rezultatul final va răscumpăra toate sacrificiile celorlalți. Aritmetica mecanicistă și entuziasmul fraternității globale înlocuiesc constrângerile tradiționale și prudența. Locul lui Dumnezeu este luat de revoluționarul mesianic, care sfidează ordinea naturală și o înlocuiește cu dictatul voinței personale. În acest context, iluziile umanitariste au o seducție irepresibilă, mai ales când sunt puse în concurs cu reforma sinelui. Lupta cu patimile este discretă, greoaie și presupune un orizont de timp îndepărtat. Lupta cu lumea pornește din patima puterii, este fățișă și, cu puțin noroc, te acoperă de glorie efemeră, fie și „între patru pereți” (Cioran). Pe aceste criterii, nu e greu de făcut o alegere.

Așa e de când lumea, iar venirea lui Hristos a însemnat cel mai important obstacol împotriva a ceea ce latinii numesc „libido dominandi”, chiar dacă nu toate formulele creștine au mers în direcția „reacționară”. De asemenea, ar fi greșit să credem că revoluționarul apare întotdeauna pe scena istoriei cu o privire fixă, o cămașă roșie și o armă în mână. Tipurile diferă, însă filosofia din spate (transformarea fundamentală a celorlalți, musai cu forța, și remodelarea radicală a lumii) rămâne criteriul esențial de identificare. Revoluția Franceză și cea Rusă, cu tot cu imperialismul subsecvent, pot fi analizate la nesfârșit din această perspectivă, ilustrând cu exemple sângeroase scurtul drum de la o fraternitate universală la un masacru general, rezumat de Chamfort în maxima iacobină „Fii fratele meu sau te omor!”, practic o reformulare mai plastică a unei doctrine rousseauiste.

...în modernitatea noastră predomină „umanitariștii cu ghilotina”, sclavii unor scopuri cât mai abstracte, cu o dragoste nelimitată pentru umanitate, în general, dar cu un dispreț la fel de nelimitat pentru aproape, în particular.

De atunci încoace, în modernitatea noastră predomină „umanitariștii cu ghilotina”, sclavii unor scopuri cât mai abstracte, cu o dragoste nelimitată pentru umanitate, în general, dar cu un dispreț la fel de nelimitat pentru aproape, în particular. Dickens a dovedit un talent remarcabil în portretele unor astfel de personaje. Seth Pecksniff din «Martin Chuzzlewith» excelează în retorica altruismului global și pune celor două fete ale sale numele „Caritate” și „Mila”, dar asta nu îl împiedică să caute, cu o lipsă totală de scrupule, doar satisfacția personală. Doamna Jellyby din «Casa Umbrelor», „filantropista telescopică”, face parte din aceeași familie politică și socială. O preocupă până la epuizare soarta unui trib din Africa pe care nu l-a văzut vreodată, în timp ce propriii copii trăiesc într-o mizerie și dezordine produse de cruciada-i umanitaristă.

În termeni utilitariști, personajele lui Dickens nu stârnesc tragedii la scară mare, însă asta nu ar trebui să ne împiedice să vedem un tip ideal care, odată teleportat în viata publică, înmulțește numărul victimelor proporțional cu cel al ambițiilor politice sau religioase. Pentru o variantă în carne și oase, acțiunile “Sfintei” Hillary Clinton sunt edificatoare. Cei care caută exemple suplimentare nu au altceva de făcut decât să deschidă paginile ziarelor. De la ecologiști radicali „unițisalvăm toată România!”, la campanii legaliste, trecând prin iluziile instituționale („să vină ONU, UE, UNESCO să ne salveze!”), prin rindeaua egalitaristă a corectitudinii politice, prin războaiele pentru combaterea terorismului global, pentru instaurarea democrației globale șamd., nu avem de-a face cu altceva decât cu elanul revoluționar deghizat sub masca altruismului universal.

Asaltul modern asupra creștinismului pare că a epuizat capitalul moral produs de acesta, mai ales în condițiile în care tot mai multe biserici presupus creștine aderă necondiționat la dogmele umanitarist-revoluționare, cu un loc special rezervat astăzi Papei Francisc.

Însa lecția esențială a creștinismului și probabil singura cale de reușită filosofică, instituțională și comunitară, pe termen lung, chiar și în această viață, rămâne cultivarea virtuților si concentrarea pe războiul nevăzut împotriva patimilor. Ispita constantă a revoluției, indiferent de forma în care apare, trebuie respinsă în același fel în care Mântuitorul a respins oferta unei revoluții naționaliste pentru îndepărtarea romanilor de la conducere. Transferul luptei interioare în acțiune exterioară simbolizează, în cel mai bun caz, o confuzie etică. Celor care acuză „quietismul” poziției ortodoxe li se poate răspunde că „sângele martirilor este sământa creștinismului”, o poziție la fel de valabilă astăzi ca și în vremea lui Tertullian, chiar dacă astăzi puțini mai sunt aceia care practică sacrificiul. În plan politic, pentru cei care stau cu un ochi la practică, consecințele acestei filosofii au fost descrise de Burke: „Undeva trebuie să existe un control asupra voinței și dorinței; și cu cât este mai slab în interior, cu atât mai mult va fi în exterior. Este înscris în constituția veșnică a lucrurilor că oamenii pătimași nu pot fi liberi. Patimile lor le făuresc lanțurile”.

eseu

Constantin Zaharia

Corespondență de la Paris

«Lecturile lui Cioran» Patrice Covo

Puține lucruri pot fi spuse despre Patrice Covo (1943-2022). Scriitorul nu este foarte cunoscut, nu a fost adulat de mass-media, nu a apărut în prim-planul vieții literare. A scris totuși o serie de cărți, din care putem menționa *Une rose dans le crâne de Descartes* (Christian Bourgois, 1978) și *Le Baladin et le neuroleptique* (Exils, 1998). Volumul din urmă cuprinde o serie de texte publicate anterior, în reviste literare, în cursul anilor 70-80. Este posibil ca Cioran să fi cunoscut o parte din aceste texte – volumul care le reunește a apărut după moartea lui. În plus, ultima parte cuprinde un schimb de scrisori între Covo și Cioran. Una dintre acestea, aparținând lui Cioran, datată 19 ianuarie 1980, a fost reluată în volumul recent apărut la Editura Gallimard sub titlul *Manie épistolaire*, o antologie îngrijită de Nicolas Cavaillès, care cuprinde aproximativ 160 de scrisori trimise de Cioran cunoștințelor, prietenilor și rudelor din România și din Franța de-a lungul vieții.

Nu se poate spune că Cioran a cunoscut textele lui Covo din întâmplare, chiar dacă numele acestuia nu apare, spre exemplu, în *Caietele* lui Cioran. Probabil că s-au întâlnit la vreun vernisaj sau la un eveniment literar, ori poate că Patrice Covo i-a scris lui Cioran în virtutea unor puncte comune, pe care cititorul le poate constata punând în paralel critica necruțătoare a lui Cioran față de istorie, societate, cultură etc. și discursul virulent al lui Covo, sfâșiat între metafizică și poezie, cu tonalități afective apropiate de cele cioraniene. Amândoi sunt marcați de disperare, supuși umorilor dizolvante, celei negre mai ales, prea puțin dispuși să acorde vreun beneficiu exigențelor care înscriu gândirea în orizontul de normativitate egalitară. Cu diferența că, dacă Cioran adoptă calea eseului și a aforismului, Covo este un inclasabil, nu doar prin latura fragmentară a textelor sale (iată încă un punct comun cu Cioran), ci prin tonul ofensiv, abisal, devastator al lirismului său. Și unul și celălalt au sensibilitatea exacerbată a unui *écorché*, (e vorba de oribilul supliciu medieval). ”Suntem amândoi niște *écorchés*”, spune Cioran în ultima misivă publicată, îndemnându-l pe Covo să uite ”conflictul ridicol” nedemn și de unul și de celălalt. Avuseseră probabil un schimb de replici mai aprig, fie în scris, fie față către față.

Schimbul lor de scrisori indică și alte apropieri, de natură existențială, în cursul cărora Cioran apare mai optimist decât interlocutorul său. Majoritatea textelor îi aparțin lui Cioran și sunt redactate între 1973 și 1980. Aflăm astfel că Cioran este mai temperat în problema sinuciderii; Covo ar fi avut la activ două tentative și-i reproșează lui Cioran că sinuciderea este pentru el o ”sperietoare, un simulacru, o poză, iar nu consecința unei adevărate conștientizări[1]”. După cum se știe, pentru Cioran sinuciderea nu este o soluție decât ca *idee*, punerea ei în practică nu e însă recomandată. Avem deci de-a face cu cineva mai radical, în viziune și în faptă, decât autorul *Manualului de descompunere*. În prima scrisoare, din septembrie 1973, în fața unei dileme exprimată de Covo (a se identifica sau a se desprinde de Israel), Cioran îi recomandă a doua cale: ”Cu cât înaintez în vârstă, cu atât consider că este important să renunț la orice apartenență. Nu afirm că aș fi capabil, însă mă strădui, iar acest efort îmi dă din când în când iluzia că reușesc. Aș vrea cu adevărat să nu fac parte din nimic: nimeni să nu-mi ceară nimic, iar eu nimic de la nimeni!”[2]. Un veritabil crez de credință este afirmat aici, care se înscrie în dezideratul de marginalitate pe care Cioran a practicat-o dintotdeauna.

Radicalitatea lui Covo este absolută, iar prima victimă a acesteia este el însuși. Cu greu poate fi imaginat un discurs – poetic ori metafizic – mai răzvrătit decât al lui. O imensă energie care vizează instaurarea neantului, totul pornind de la voința de (auto)anihilare. Într-un scurt text, de numai două pagini, intitulat *A se vindeca cu Nietzsche*, compus din propoziții juxtapuse, găsim un perfect exemplu de intensitate devastatoare, din care se poate cita un scurt eșantion: ”...am participat la festinul tuturor măruntaielor mele, am chemat Condorul să-mi ciugulească ochii, am cerut sfat celui viclean și am decapitat pe toți cei ce mi se mărturiseau, am construit zid de oțel între toate închisorile mele, am străpuns spectre, am vorbit cu umbrele, m-am îndoit de îndoială, am mizat pe toate cărțile perdante, am jucat pe toate cărțile măsluite, m-au ajuns toate relele ursite, am susținut proiecte compromițătoare, am întâmpinat cu entuziasm întreprinderi suicidare...”[3] etc. Cu astfel de spuse, este dificil de situat literatura lui Covo într-o familie de spirite. Poate că vehemența lui provine din arțagul unui Rimbaud ori Lautréamont, ridicată însă la puterea a doua. Sau din *Aurélia*, a lui Nerval, care-și povestește delirul parizian mult mai domol.

În capitolul de aforisme intitulat *Cartea mea de căpătâi*, câteva fragmente autoreferențiale rețin atenția. Ce înseamnă ”a trăi toată viața sub freza unui dentist”, ori ”Poeții agățați de sârma ghimpată a devenirii sociale”[4]? Literatura lui Covo este un caz extrem, iar Cioran ne apare ca un exemplu de echilibru în comparație cu scriitorul inflamabil pe care-l discutăm aici. ”Următoarea reîncarnare e pe urmele mele”, spune acesta în final[5]. Probabil că Cioran a fost sensibil la modul în care disperarea se întrupează sub pana unui scriitor mai chinuit decât el. Cel puțin la prima vedere.

1 *Le Baladin et le neuroleptique*, op. cit., p. 75.
2 Ibidem, p. 73-74.
3 Ibidem, p. 24.
4 Ibidem, p. 60.
5 Ibidem, p. 71.

Paul Aretzu

Cronică din vremea pandemiei

Plonjarea pe neașteptate în plin absurd, într-o realitate confuză, pare a fi backgroundul romanului lui Constantin Arcu, *Tramvaiul 13* (Editura Limes, Florești, 2023), titlul amintindu-ne de un alt tramvai, cel în care urcă profesorul Gavrilescu din nuvela lui Mircea Eliade (dar și, mai pe departe, e drept, de *Salonul Nr. 6* al lui Cehov). De data aceasta însă sunt mai mulți protagoniști, o întreagă societate, iar narațiunea este, desigur, amplificată. Autovehiculul (un simbol al scoaterii din situațional), devine un fel de loc de izolare și de experimentare, de mașinațiuni tenebroase, un revelator cinic, un labirint pentru bătrâni, extins la nivelul unei țări.

Autorul este un atent observator al spectacolului social, un maestru al umorului (negru), produs de situații grotești, de psihologia mulțimii, de nivelul coborât de civilizație, de propagarea unei psihoze provocate de pandemie, de practicarea colportării, un regizor abil al planurilor narative. Tramvaiul cu număr fatidic (de fapt, pretextul romanului) reunește, reiterativ, o microsocietate a oamenilor în vârstă, cei mai vulnerabili și mai ușor de manipulat într-o mentalitate socială labilă. Odiseea bătrânilor aflați sub amenințarea contaminării cu virusul ucigaș (Covid 19) se convertește, de fapt, în reflecții existențiale, în presupuse scenarii, suspicionând conspirații mondiale, într-o isterie a instituțiilor, într-o sursă de obținere de profituri prin mijloace frauduloase, toate acestea constituind o țesătură complexă, ingenioasă, perfect asamblată.

Tipograful Nae Panait este una dintre „victimele" tramvaiului 13, și un personaj proeminent, la fel dl. Geo Minea, avocat pensionat. Dar galeria caracterelor este numeroasă: ponderatul Anton, șofer, frate cu Nae, Sandu Voineag, un afacerist dubios, Gogu Voineag, fiul acestuia, un impostor care escrochează credulitatea bătrânilor, Vladimir Voineag, secretar de stat cu rang de ministru, Jana – „taică-su a fost ministru în Guvernul Dej" (p. 171), Americanu, „părinții noștri au fost nomenclaturiști" (idem), Alex Dorian, Ana-Monalisa Athzeimer, care se recomandă virusolog și specialist în geriatrie.

Constantin Arcu știe să folosească arta detaliilor. Sunt prezentate gesturi, tabieturi, viața de familie, liota bețivanilor de la terasa din piață, „La ultimul bănuț", huliganii tineri care agresează fără motiv oameni vârstnici, profitorii care exploatează situația, o societate aflată în derivă. Foarte atent analist, autorul urmărește îndeaproape procesele psihice prin care trece Nae, căruia i se dezvoltă rapid complexul bătrâneții, victimă stradală a unui grup de derbedei tineri, desfigurat, depășind momentul prin consumul excesiv de alcool. Devenind, apoi, circumspect cu privire la fidelitatea soției, mult mai tânără, se răzbună, încercând să strangeleze câinele pe care aceasta îl primise de la un coleg, presupus amant. Devine pacientul clanului Voineag.

Starea de nesiguranță, frica produc mutații comportamentale, conflicte între generații, psihoze, unii cetățeni fac provizii de alimente, alții sunt marcați de restricționările publice sau de criza vârstei înaintate, alții sunt impasibili, găsindu-și salvarea în alcool. Este situația unei comunități aflate sub asediu (paradoxal, mai degrabă unul interior), atmosfera înrudindu-se, într-un fel, cu aceea din *Ciuma* lui Camus sau din *Blocada* lui Chihaia. Pandemia a dat naștere și șarlatanilor, care au speculat din plin naivitatea și degringolada. Aceștia acționează sub paravanul unei Agenții pentru Vârstnici și Persoane cu Handicap, „acesta-i un ONG de șmecheri, o căpușă care suge bani din multe părți" (p. 172).

Tehnica folosită de autor, de tip contrapunctic, este una a fragmentării discursului, creând suspansuri, paralelisme, realizând retrospecții, conturând astfel caracterele personajelor. În siajul pandemiei se configurează drame personale. Nae, bolnav de ciroză, ascitic, își amintește momente ale primei sale căsătorii, realizate în pripă, eșuate, sfârșite prin suicidul soției. Anton, fratele său cu care întrerupsese relațiile de câteva decenii, foarte afectat, se gândește să-i ofere o parte din ficatul său pentru transplant. O va face însă fiul din prima căsătorie, Cristi, un ins atins de Sindromul Down. Geo Minea, om strângător, furat de fiul vitreg și de un prieten, suferă un accident vascular cerebral. Bolnavii sunt pacienții Centrului de gerontologie din cadrul Agenției. La moartea lui Geo, fiul său vitreg dă de băut golanilor strânși la birtul „La ultimul bănuț". Unul dintre convivi opinează: „Toți babalâcii sunt niște nemernici. E timpu' să ne lase să trăim și noi, c-ajunge cât s-au distrat pe lumea asta." (p. 250).

Într-o carte a relelor, a unei lumi disolute, apar și momente puternic luminoase, cum ar fi gesturile altruiste ale fiului abandonat și ale soției repudiate, care îl salvează pe Nae Panait de la moarte, ori eforturile acestuia de a repara relațiile stricate cu cei dragi. Scriitorul este un bun creator al scenelor, îmbrăcându-le cu o puternică încărcătură afectivă, știind să surprindă miezul lor, esența, intimitatea umană. Când, în cimitir, hirsutul Vic primește o sticlă cu vodcă de la Nae: „Privirile lui Vichentie strălucirǎ o clipă în fața acelei atracții irezistibile. Reuși totuși să-și ascundă bucuria privind în sus, convins că dincolo de perdeaua de nori gri de toamnă târzie se afla un Dumnezeu darnic. Însă nu se cuvenea să se arate lacom și nu răspunse provocării. Bunătatea care i se arătase ochiului i-a fost menită de la facerea lumii, trebuia numai să întindă mâna. Dar fără grabă, orice act de seducție se face pe îndelete, cu răbdare și gingășie." (p. 311).

Alternându-le, după metoda sa, Constantin Arcu rulează fragmente narative privind viața din Centrul de geriatrie, aventurile grupului de golani de la terasa „La ultimul bănuț", ori aspecte din viața protagoniștilor, relizând un larg mozaic epic. Afacerea Voinegilor se năruie, aceștia fugind în străinătate sau fiind arestați. Cristi, fiul cu retard din prima căsătorie a lui Nae, inspirat, începe să facă proorociri, vindecări, exorcizări, fiind proclamat Sfânt, asaltat de oameni. Are loc un moment de fervoare amestecată cu revoltă, ducând la intervenția jandarmilor. Nae, prezent și el, este martorul unor puternice viziuni, desfășurându-se ca o parabolă adevărată în care tatăl își salvează fiul, sacrificându-se.

Scriitorul este un foarte bun cunoscător al temei, are vervă, empatizează perfect cu personajele, este pitoresc, folosește argoul, realizează o panoramă (cu tendințe naturaliste), desfășurată între dramatic și grotesc, între declasare și sublim, radiografiind firea umană în unele dintre cele mai contradictorii, mai obscure cotloane ale acesteia, avându-și punctul de pornire într-o realitate dezolantă.

Cristian Meleșteu

Mircea Bârsilă - muntele vrăjit

Îmi aduc aminte în copilăria-tinerețea mea când, încercând să scriu poezie, tatăl meu îmi cumpărase frânghii și bocanci de cățărat și mă sfătuise să încerc să urc și să privesc în ochi muntele numit Mircea Bârsilă.

Literatura are, fără îndoială, darul acesta ciudat de a naște în mintea fiecărui om care a gustat-o senzații diferite, iar pentru mine, versul *„Puțini, foarte puțini bănuiesc ce înseamnă să te culci fericind vrăbiile."* (*În fiecare seară*) este unul din puținele versuri ale literaturii române ce, după atâția ani, îmi mângâie încă creierul, umplându-l, ca un pahar singuratic ce așteaptă să fie pus sub șuvoiul chiuvetei.

Apar în ultima vreme, uneori chiar la știrile de la ora cinci, explicații științifice și complexe despre găurile negre. Mircea Bârsilă reușește în cel mai recent volum al său, „Vise, reverii, vedenii" (Editura Școala Ardeleană, 2022), să explice într-un vers toate acestea : *„Sunt doar o parte dintr-o zi de duminică [...] un butoi gol într-o căruță cu două roate,"* (Un vânt puternic și rece), golul primordial, așteptând lumina ce va umple tot și va unii pământul cu marea... Poetul vede însă și pe Marele Electrician ce, după ce-și va termina pauza cu invariabilul sandvish cu parizer și cafeaua de doi lei de la tonomatul din colț, va veni să regleze Lumina: *electricianul de care depinde lumina de scenă (intensitatea/ și nuanțele mereu altele, în concordanță/ cu desfășurarea acțiunii).*

O lume în care totul e o clepsidră și *„**Timpul**: magnetică și nemiloasă/ risipire de sine, un fel de arbore înăuntrul unui alt arbore,/ o leoaică apucându-și puii de ceafă cu dinții/ și ducându-i, grăbită, unde voiește ea,/ un taur înaintând ca un tanc spre juninca aflată la întâiul său rut,/ o piatră în gura morților"*, devenit pentru unii *O coajă uscată de pâine*, devine pentru cei ce au ochi să vadă o nouă lume ce se naște în partea de jos a clepsidrei.

O lume pe care poetul o vede fără îndoială cum se naște din prima apă, apa primordială, încă nepătată de pete de petrol și resturi de plastic: *„Ape germinale, vii, iconoclaste,/ ape dionisiace, fără masă și farduri,/ ape verticale, ape biblice, ape obscure/ pline de geniu și neștiință"*, unde nenăscutul prunc încă se bucură, ca-n marea caldă din pântecele mamei de *„viclene ademeniri și mătăsoasă foșnire"- Thalassa.*

O lume în care, pentru cititorii ce n-au ochelari de văzut în timp, poetul numește toate viziunile sale cu un termen simplist- vedenii: *„Doar că eu nu mai am/ nici vise, de mai multă vreme, și nici reverii, ci doar vedenii"*, chiar în poemul ce dă titlul cărții *Vise, reverii, vedenii.*

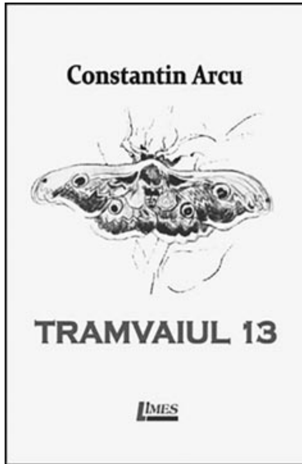
Șarpele, apare și el, ademenitor, în acest nou univers ce se naște vers cu vers. Nedescris complet, îmi închipui șarpele lui Mircea Bârsilă elegant, la patru ace, precum James Bond când apărea prin cazinouri, cu un trandafir în gură, tocmai bun de cules de către domnișoare tomnatece: *„repetata ivire a șarpelui cu un trandafir roșu între buzele răsucite,/ bucuria trăită de mânerele de la clanțele ușilor în zilele de duminică..."*

Nedescris complet, îmi închipui șarpele lui Mircea Bârsilă elegant, la patru ace, precum James Bond când apărea prin cazinouri, cu un trandafir în gură, tocmai bun de cules de către domnișoare tomnatece...

Lumina și electricitatea se întorc periodic, ca-n visele lui Tesla despre nemurire și înviere: *„electricitatea produsă de țiparii din bălți"*, *„Veniți: este atâta lumină,/ încât fetele se cred în întregime niște prisme,/ în vârtejul acestei frenetice schimbări a decorului,/ în vârtejul acestei frenetice, imense transfigurări".*

O mână nepricepută încă încearcă să aranjeze acest imens puzzle al lumii: *„O febrilă căutare de sunete necunoscute și aranjarea spontană – a celor mai potrivite dintre ele – în cea mai bună ordine posibilă. Un istov într-adevăr îngeresc, liturgic, vizionar. Un pean polifonic, multicolor".*

Spre final, când toate cele create au fost create, urmând un vechi obicei al simetriei, apar și negrul, și murdăria, și întunericul: *„eu – cel murdar și brutal,/ eu: cel neînfrânat și hirsut, un nemernic venit dintr-un sat/ unde viața fierbe ca un cazan al diavolului.[...]/ Sunt așa cum se cere în aceste vremuri demonice"...*

Iar celebrul Quo vadis, Domine?, născut din mâna tuturor celor ce-au luat trandafirul din gura ispititoare a șarpelui, răsună și-n versurile poetului : *„Întrebare: încotro ne îndreptăm, încotro ne duce/ la fel ca o corabie, poate chiar corabia lui Sebastian, acest secol cu toate pânzele/ umflate de un vânt rău".*

Reiau ideea de mai sus, despre frumusețea literaturii ce naște-n fiecare cititor deseori universuri diferite, mai ales atunci când nu se încearcă dogmatic încadrarea în curente literare sau topuri valorice.

Pentru mine, volumul *Vise, reverii, vedenii* este o excelentă condensare a facerii, a ispitirii, a trăirii, a câtorva sute de pagini scrise și nescrise din Biblie, îmbinând *"o parte a lui ieri, a lui azi, a lui mâine"* , o lume în care devenim, pe nesimțite *"o verighetă pe inelarul subțire al unei mâini în care se zbat doi șerpi lipsiți, în întregime, de orice semnificație"*

Toate cele scrise și încă nescrise de Mircea Bârsilă, ce poate a găsit prin talciocurile copilăriei *„un magic ochean prin care contemplăm în fiecare duminică"*, nasc cu fiecare nou vers cu care umple singurătatea albă a paginii *„feluritele absoluturi spre care tânjim cu toții, atât de naivi...*

Mihai Barbu

Acasă, la primul pământean care a pășit pe Lună

Când am pornit spre America, mi-am pus în bagaje și cartea lui Paul Auster, *Trilogia New York-ului*. Mi-am zis c-ar fi o lectură potrivită (și) pentru diferitele situații în care nu vei ști cum să începi un reportaj cu întâmplări petrecute pe tărâmul de dincolo de Atlantic. Așadar:

Columb era un geniu. A căutat Paradisul și a descoperit Lumea Nouă. Încă nu este prea târziu pentru ca acest tărâm să se transforme în paradis. Recunosc că lucrurile nu au mers prea bine până acum. Dar mai este însă speranță. Americanii nu și-au pierdut niciodată dorința de a descoperi lumi noi. "Vă amintiți ce s-a întâmplat în 1969?" "Îmi amintesc multe lucruri". "La ce anume vă referiți?" "Oamenii au pășit pe Lună. Gândiți-vă la asta, dragă domnule. Oamenii au călcat pe Lună!" "Da, îmi amintesc". "După spusele președintelui, a fost evenimentul cel mai important de după facerea omului. Și avea dreptate. Singurul lucru inteligent pe care l-a spus vreodată bărbatul acela". "Și cum credeți că arată Luna?"

Bărbatul acela, nenumit, era chiar Richard Nixon. El a fost președintele care a vorbit din Biroul Oval de la Casa Albă în direct cu astronauții aflați pe Lună. A fost, fără îndoială, o convorbire istorică. Cel care a avut, însă, meritul istoric de a promite americanilor, în ziua de 25 mai 1961, că va trimite, în următorii zece ani, un om pe Lună și că-l va întoarce teafăr pe Pământ a fost John F. Kennedy. Un mare filosof a spus, odată, că drumul în sus și drumul în jos sunt unul și același. Și s-a ținut de cuvânt: peste doar 8 ani, Neil Armstrong pășea pe suprafața Lunii. JFK nu s-a mai putut bucura de îndeplinirea promisiunii sale, dar lumea nu l-a uitat. Nu avea cum să-l uite...

Am observat, în cele câteva zile de când sunt în America, faptul că toată lumea pare că e fie în mașini, fie închisă în case. Nu poți să dai, nas în nas, cu vreun pieton iar, dacă vrei să vezi, neapărat, un american în carne și oase, îl poți zări doar ca pe o prelungire a mașinii lui de tuns iarba. Sau dacă îl surprinzi în momentul când arborează, mândru, steagul american.

Fritz K., străbunicul lui Neil, a ajuns în Ohio ca să scape de încorporarea în armata prusacă

Din Dayton până la Wakaponeta nu sunt decât 100 km. Dacă ai mașină, lucrurile îți sunt la îndemână. Dacă ești doar în trecere prin America, trebuie neapărat să apelezi la un prieten. Așa ne-am regăsit cu nepotul popii Moșic din Petrila, Bogdan Leu, fizician și cadru didactic la Universitatea din Cincinnati care s-a dovedit încântat să ne însoțească în orașul natal al lui Neil Armstrong. Bogdan stătea de mai bine de 30 de ani în America și nu fusese niciodată acolo. Am ajuns în dreptul Muzeului cu puțin înainte de ora locală 11 a.m. Un autobuz tocmai se pregătea să plece în cursă. Era un *gift/ dar* al muzeului pentru vizitatorii de la sfârșit de săptămână. Mașina era condusă de o femeie înaltă, serioasă, uscățivă și cu ochelari de bunică pe nas, iar ghid ne era o doamnă durdulie și cu o față veșnic zâmbitoare. Cele două păreau copiile feminine ale faimoșilor Stan și Bran. Ele urmau să ne conducă, într-un ocol de vreo oră și jumătate, pe la toate locurile legate de prima parte a vieții lui Neil Armstrong: ferma bunicilor săi, locuința familiei din oraș și locul de unde decolau și aterizau, odinioară, avioanele de mici dimensiuni. Acolo era locul unde micul Neil a urcat, împreună cu tatăl său, pentru prima oară împreună, într-un avion, Tin Goose, cu care au făcut doar zborul dus. "Cred că ne veți duce și înapoi de unde am plecat...", i-a zis dl. Armstrong pilotului. "Nu cred că o voi face prea curând". "E primul dv. zbor?" "Da, și cred că e și ultimul. Zborul ăsta mi-a întors stomacul pe dos". Istoriile orale ale vremii menționează faptul că micul Neil n-a avut, spre surpriza părintelui său, nici pe dracu'... Mai târziu, când elevul Neil a mai crescut, cei doi, tată și fiu, s-au urcat într-un avion serios, un Ford Tri-Motor, și părintele a văzut cum feciorul său radia de fericire atunci când zbura. Când a fost în vizită la bunici, Neil a vrut să știe cine era străbunicul său. Așa a aflat că acesta a venit, în Ohio, prin anii 1860. Fritz Wilhelm Koetter s-a născut în august 1846, în orășelul Landbergen din Germania. Pe când avea 18 ani, urma să servească, ca toți tinerii de vârsta sa, în armata prusacă. A preferat, însă, s-o șteargă în America tuturor posibilităților. Cum a ajuns tânărul Koetter în Ohio? Bunicii săi n-au putut să-i spună exact, cert e că Ohio era colonizat, în acea vreme, de foarte mulți etnici germani. Când părinții săi au aflat că fiul lor a ajuns cu bine în America, s-au dus la poliție și l-au declarat dispărut. Odată pentru totdeauna. Fritz nu s-a mai întors, niciodată, acasă și nu și-a mai revăzut, niciodată, părinții. A rămas pentru totdeauna în Ohio și a devenit fermier. Noi am văzut, din autobuz, o casă bine întreținută și un câmp verde cât vedeai cu ochii. În fața gospodăriei, un bărbat întreținea un gazon. Era perfect, după părerea noastră, dar la americani, când e vorba de iarba verde de acasă, totul este perfectibil. Am observat, în cele câteva zile de când sunt în America, că toată lumea pare că e fie în mașini, fie închisă în case. Nu poți să dai, nas în nas, cu vreun pieton iar, dacă vrei să vezi, neapărat, un american în carne și oase, îl poți zări doar ca pe o prelungire a mașinii lui de tuns iarba. Sau dacă îl surprinzi în momentul când arborează, mândru, steagul american.

Cum n-a fost să fie ca o doamnă din Deva, județul Hunedoara, să fie nevasta primului om care ar fi pășit pe Lună

În tot acest periplu de o oră și jumătate am văzut, cu enervarea firească a unui om venit dintr-o lume făcută faimoasă de cei din *Las Fiebinți*, cum toate câmpurile, casele și gospodăriile lor erau ca-ntr-un clip publicitar care voia să te convingă să vizitezi acele locuri pentru că erau perfecte, minunate și îmbietoare. Casele erau rare, gospodăriile înfloritoare, iar câmpurile - de un verde crud cât vedeai cu ochii. Din loc în loc, câte un arbore stingher își etala, ca un păun fudul, florile-i multicolore. Un paradis rural. Ceea ce m-a pus pe gânduri e faptul că un stat atât de rural a putut da Americii o pleiadă atât de generoasă de președinți și de astronauți. Adică, deopotrivă, ***Oameni cu picioarele pe pământ*** și ***Oameni cu capul în nori.*** Președinții Ulysses S. Grant (1869-1877), Rutherford B. Hayes (1877-1881), James A. Garfield (1881), Benjamin Harrison (1889-1893), William McKinley (1897-1901), William H. Taft (1909-1913), Warren G. Harding (1921-1923) s-au născut în Ohio. Unul a murit, din cauze naturale, în timpul mandatului său (e vorba de W.G. Harding), iar J.A. Garfield a fost asasinat. Doar Virginia, supranumită *Mama președinților americani*, a dat țării mai mulți președinți. (De fapt, doar cu unul mai mult: 8 vs 7.)

Lista astronauților născuți în Ohio pare fără de sfârșit și-i vom aminti pe cei mai importanți: începând cu John H. Glenn jr. (primul american pe orbita pământului), James A. Lovell (comandantul misiunii Apollo 13), Donn F. Risele (comandant pe Apollo 7 și Apollo 10), Judith A. Resnic (a doua americancă în spațiu, prima de origine evreiască) și Terence T. Henricks (1000 de ore de zbor pe naveta Shutle, comandant). Nu i-am pus, încă, la socoteală pe cei mai faimoși dintre ei: frații Wilbur și Orville Wright din Dayton și Neil Armstrong din Wakaponeta. Frații Wright au inventat și au construit primul aeroplan (care i-a costat sub o mie de dolari) care a fost în stare să se ridice de la sol și să zboare (mai puțin de un minut...) A fost un zbor istoric: pentru prima dată în lume o mașinărie mai grea decât aerul a reușit să se ridice de la sol prin mijloace proprii. Asta s-a întâmplat în ziua de 17 decembrie 1903. Într-o altă zi (28 ianuarie) și într-un alt an (1986), o mare tragedie, poate cea mai mare dintre toate, a îndoliat America. Toți cei șapte membri ai echipajului au murit atunci când Challenger a explodat, la doar 73 de secunde de la lansare. Judith Resnic a murit în floarea vârstei: avea doar 36 de ani. Primul astronaut american, John H. Glenn, a trăit 95 de ani și a fost senator în Congresul SUA vreme de un sfert de veac. (În paranteză fie spus, al doilea om care a pășit pe Lună, Buzz Aldrin, are 94 de ani și s-a însurat, anul trecut, pentru a patra oară, cu o doamnă, dr. Anca Faur, de 63 de ani, originară din Deva, județul Hunedoara. Într-o așa companie selectă se pare că are toată viața înainte... Buzz Aldrin a rămas, azi, unul din cei patru astronauți în viață (din cei 12) care au pășit pe Lună. Gurile rele zic că Buzz ar fi fi făcut mari presiuni la conducerea Agenției spațiale pentru a coborî el primul din modul lunar, dar a fost refuzat. Sunt convins că americanii voiau ca primul pământean pe Lună să fie cel puțin la fel de frumos (și faimos) ca rusul Iuri Gagarin. (Ales și el într-o competiție cu Gherman Titov, al doilea cosmonaut din lume...)

Yes, Kilroy was here!/ Da, e adevărat, Kilroy a fost aici!

În ziua în care cei doi americani, Neil și Buzz, au pășit pe lună, guvernatorul din Ohio, James Rhodes, le-a propus concetățenilor săi un *deal/ o înțelegere* reciproc avantajoasă. El a promis din partea statului pe care-l reprezenta o contribuție de 500.000 de dolari pentru ridicarea unui muzeu în onoarea lui Armstrong dacă și oamenii de bine din Wakaponeta vor contribui cu o sumă echivalentă. Spre surpriza lui, 9.000 de oameni, concitadinii lui Neil, s-au mobilizat și au reușit să strângă o sumă mai mare: 528.313 dolari și 55 de cenți. La trei ani de la aselenizare, muzeul a fost deschis în prezența a 10.000 de persoane. A fost de față toată familia astronautului, iar din partea președintelui Statelor Unite a venit fiica sa, Tricia Nixon Cox, care a adus cu ea o bucățică din solul lunar. Muzeul a fost proiectat de arh. Arthur Klepfel care l-a imaginat sub forma unui dom central care pare a fi Luna ce se ivește de după niște dealuri. Intrarea la Muzeu e, astăzi, 12 $, dar dacă ești un senior +65 plătești doar 11. La intrare sunt două panouri mari, unul cu pozele *Visătorilor/ The Dreamers* și altul cu fotografiile *Realiștilor/ The Realists*. La *Visători*, erau trecuți, pe bună dreptate, Jules Verne (cu *De la Pământ la Lună*, scris în 1865 și tradus în engleză doi ani mai târziu) și H.G.Wells. Cei doi au inspirat o întreagă pleiadă de inventatori și oameni de știință și de a-i îndemna să ia în calcul posibilitatea călătoriilor în spațiu interstelar. *Realiștii* au fost primii zburători, Wilbur și Orvelle Wright, rusul Constantin Țiolkovski, neamțul Herman Oberth și americanul Robert Goddard. Fiecare dintre ei au crezut, cu argumente solide, că rachetele sunt cheia zborurilor spațiale. Lângă *Visători* și *Realiști* era un panou destinat turiștilor care au vizitat, de-a lungul timpului, Muzeul. Pe o hartă a lumii, vizitatorii erau invitați să înfigă ace cu gămălie în locurile de unde au plecat ca să ajungă la Wakaponeta. Un fel de joc cu ***Kilroy was here/ Kilroy a fost aici.*** (Respectivul a fost un soldat american din Al Doilea Război Mondial care a devenit faimos pentru că pe unde trecea scria, pe ziduri, acea frază devenită faimoasă...) În România era înfipt un singur ac cu măciulie rotundă, iar în Moldova - altul. Am luat fiecare dintre noi (adică Rodica, Bogdan și subsemnatul) câte un astfel de ac și l-am înfipt, cu sete, în trupul țării noastre. Dintr-o dată procentul românilor care au trecut pragul Muzeului a crescut, spectaculos, cu 300%!

SFÂRȘIT (dar va mai urma...)

reportaj

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

Dialogul cu tema "Lecţie de curaj cu Iana Matei", în cadrul proiectului cultural-motivaţional "Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Iana Matei, psiholog specializat în terapia copiilor abuzaţi.

Dialogul cu tema "Actualitatea poeziei lui Mihai Eminescu", în cadrul proiectului cultural "Invitaţi la Cafeneaua literară", coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei "Cafeneaua literară", având-l invitat pe scriitorul, eminescologul, profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache.

Dezbaterea cu tema „Virtuţile presei de astăzi", organizată în parteneriat cu Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România – Filiala Argeş, eveniment moderat de jurnalistul şi scriitorul Mihai Golescu, preşedintele de onoare al U.Z.P.R. Argeş.

Dublă lansare de carte, în cadrul proiectului cultural „Hrană pentru suflet", coordonat de preşedintele Ligii Scriitorilor Români – Filiala Argeş, scriitorul dr. Adrian Mitroi, având-l invitat pe poetul Gelu Ungureanu.

Prelegerea cu tema „Istoria culturală a ignoranţei", în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie şi istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-şef al revistei-document „Restituiri" Piteşti, dr. în istorie Marin Toma.

Lansarea cărţii „Apendicele lui Kempis", de Ovidiu E. Moţ, în cadrul proiectului cultural „Personalităţi culturale piteştene", coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, având-l invitat pe istoricul şi scriitorul Ovidiu E. Moţ.

Conferinţa cu tema „Hermes Trismegistul şi gnosticii din Alexandria", în cadrul proiectului „Culisele istoriei", susţinut de scriitorul Cristian Cocea, director executiv al Direcţiei Judeţene pentru Cultură Argeş.

Prelegerea cu tema „Nicolae Dabija. In memoriam", în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme culturale în emoţii raţionale", susţinut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache.

Dezbaterea cu tema „De la Etica Socială la Morala Creştină", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, având-l invitat pe părintele prof. univ. dr. Ion Popescu.

Prelegerea cu tema „Bucureşti. Biserici demolate", în cadrul proiectului cultural-educativ „Biografii de Excepţie", susţinut de istoricul, muzeograful, scriitorul, prof. dr. Octavian Dărmănescu.

Lectură publică, sub egida Fundaţiei literare "Liviu Rebreanu", susţinută de membrii Asociaţiei Iubitorilor de Ficţiune, în cadrul proiectului cultural-educativ "Confluenţe literare", coordonat de scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română/franceză Allora Albulescu.

Lansarea volumului "Brâncuși în spaţiu-timp. Valenţe de gradul 3", autor Octavian Apostoloiu, eveniment editorial în cadrul Clubului literar-artistic "Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Maria Mona Vâlceanu.

Concursul Naţional de Gimnastică Acrobatică şi Gym for All – „Cupa Piteşti", ediţia a VII-a, organizat de Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti, şi Federaţia Română de Gimnastică, coordonator: antrenoarea Nicoleta Andrei, arbitru internaţional de gimnastică şi membru în comitetul tehnic al Federaţiei Române de Gimnastică. Concursul a cuprins probe la gimnastică acrobatică şi gym for all, discipline nou înfiinţate în România, sub patronajul Federaţiei Internaţionale de Gimnastică (FIG). Au participat peste 200 de sportivi de la cluburi de gimnastică din ţară afiliate la Federaţia Română de Gimnastică. Juriul a fost format din arbitri federali, foşti campioni de gimnastică, printre care se numără: Dora Vulcan, Andreea Petcu, Valentin Badea, Radu Cojocaru. Concursul Naţional de Gimnastică Acrobatică şi Gym for All – „Cupa Piteşti", ediţia a VII-a a făcut parte din calendarul competiţional al Federaţiei Române de Gimnastică pe anul 2024.

Medalion artistic cu tema „Muzica, literatura inimii", în cadrul proiectului „Întâlniri culturale", coordonat de scriitoarea Silvia Giurgiu, având-le invitate pe interpretele de muzică populară Rodica Ioniţă Grosu şi Mariana Birică din Iaşi.

Prelegerea cu tema „Psihologia minciunii", în cadrul proiectului cultural „Vaccin împotriva virusului manipulării", susţinut de sociologul, scriitorul şi jurnalistul George Smeoreanu.

Dialogul cu tema „Literatură şi viaţă", în cadrul proiectului „Personalităţi Culturale Piteştene", coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, având-l invitat pe scriitorul Cristian Meleşteu.

Dialogul cu tema „Muzeul viu", în cadrul proiectului „Medalion artistic cu Mariana Claudia Filipescu", proiect coordonat de interpreta de romanţe şi folclor Mariana Claudia Filipescu, având-o invitată pe Mariea Plopeanu, meşter popular şi colecţionară de costume tradiţionale.

Spectacole muzical-artistice sub egida "Simfoniei Lalelelor", ediţia 47, în Parcul "Lunca Argeşului": spectacol de dans sportiv, dans modern, street dance, salsa şi bachata, coordonat de coregraful şi arbitrul internaţional Alfred Schieb; spectacol de muzică folk-pop susţinut de Grupul Folk „P620", sub îndrumarea lui Andrei Bulf; spectacol de folclor susţinut de Georgeta Chiţoran, George Nedelea, Magdalena Porumbiel, Sebi David, Zina Ghiţulescu, Diandra Popaiacu, Anastasia Stan, Ansamblul de Dansuri „Doina Bascovului", Delia Ionică, Valentin Grigorescu, spectacol coordonat şi prezentat de profesorul de canto popular Valentin Grigorescu.

Dialogul cu tema "Iubirea şi comportamentul în iubire", în cadrul proiectului cultural-motivaţional "Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Liliana Finta, consilier şi trainer în Spiritualitate aplicată, eveniment care va avea loc luni, 22 aprilie, de la ora 14.00, în Sala Ars Nova de la Casa Cărţii.

Prelegerea cu tema „Suferinţele unui destin romantic – Vasile Alecsandri", în cadrul proiectului cultural-educativ „Biografii triste şi destine tragice din istoria literară", coordonat de scriitoarea, criticul literar, profesoara de limba şi literatura română Magda Grigore.

Conferinţa cu tema „Lumea digitală ca putere, transumanismul, imaginativul informatic şi lipsa meritocraţiei", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Piteşti", coordonat de redactorul-şef al revistei de cultură „Argeş", scriitorul dr. Leonid Dragomir, invitat - filosoful Mircea Arman.

Prelegerea cu tema „Procesul Caragiale-Caion", în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura Română Necanonică", susţinut de scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Iudita Dodu Ieremia.

Dezbaterea cu tema „Rolul Presei pentru Linişte şi Pace în Lume", în cadrul proiectului „Cultura Violenţei şi Violenţa Culturii", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, având-l invitat pe jurnalistul dr. Răzvan Munteanu.

„Colocviile Municipiului Piteşti", invitat - filosoful Mircea Arman

„Virtuţile presei de astăzi"

„Rolul presei pentru linişte şi pace în lume", invitat - Răzvan Munteanu

Festivitatea de premiere a câştigătorilor Concursului Naţional de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea...", ediţia a XXIV-a, concurs coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei de cultură „Cafeneaua literară". Premiul I: Maria ANASTASIU, Râmnicu-Vâlcea, 26 ani. Premiul al II-lea: Teodora COSTEA, Constanţa, 20 ani. Premiul al III-lea: Ioana Rodica DUMITRU, Ploieşti, 31 ani. Menţiune I: Ania Dana HERMAN, Piteşti, 34 ani. Menţiune II: Andra PANTEA, Timişoara, 35 ani.

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

actualitate

Alexandru Mărchidan

Bioetică și bioteologie

Poate nu aş fi scris rândurile de faţă dacă relativ curând nu aş fi fost vizat spre a fi luminat de către două persoane, în contextul discuţiei despre dileme morale şi conflictul ce poate apărea, în cazurile complicate, între standarde morale. Printre exemplele care să ilustreze aceste stituaţii a apărut şi avortul. Atunci mi s-a spus, cu toată încrederea pe care o poate arăta cineva care ştie ce spune, că până la un anumit număr de săptămâni fetusul este doar „o aglomerare de celule". Exact acestea au fost cuvintele folosite. „Cum adică, e ca şi cum ai pune nişte celule într-o găleată?", am răspuns. Pentru că la o astfel de comparaţie te trimite expresia. Când am întrebat de unde a aflat preţioasa informaţie, mi-a răspuns că aşa i-a învăţat în liceu profesoara de biologie. Dar, continui, nici nu poate fi vorba despre aşa ceva, din moment ce există constatări clare că celulele abia formate ale muşchiului cardiac se contractă şi astfel inima omuleţului-embrion începe să bată din a 22-a zi a apariţiei noii persoane.

Bioetica laică a făcut numeroşi paşi înapoi în faţa ofensivei cercetării, făcându-i pe gânditorii conservatori să vorbească despre trădarea bioeticii.

Am încercat să îi stârnesc interesul despre acest subiect, dar nu ştiu dacă am reuşit. Se pare că profesoara respectivă a fost foarte convingătoare şi, oricum, este greu să clatini opiniile convenabile ale cuiva, mai ales dacă ele sunt transmise dintr-o minimă postură de autoritate, lucru dovedit concludent de experimentul Milgram. Desigur, Platon a expus mult mai devreme dificultatea ieşirii din peşteră. După vreo două săptămâni, o altă persoană, fără nicio legătură cu prima, o tânără proaspăt licenţiată într-o ţară din Vest, îmi vorbea despre progres, drepturi, libertate şi îmi aruncă aceeaşi expresie, fără o iotă schimbată: embrionul este „o aglomerare de celule". Nu se poate, îmi zic, e ceva în aer...

Iată de ce este nevoie să fie citite cărţile cu adevărat importante, acelea care vizează aspecte fundamentale ale vieţii. O astfel de carte este ***Bioetică şi bioteologie***, semnată de Mitropolitul Ierotheos Vlahos, apărută la Editura Christiana, în 2013. Arhiereul Vlahos (scris *Vlachos* de cele mai multe ori; iar uneori întâlnim *Hierotheos* în loc de *Ierotheos*) este binecunoscut pentru implicarea în activitatea terapeutică pe care o desfăşoară Biserica, încercând, prin cărţile sale, să dea răspuns la unele dintre provocările majore ale omului contemporan în general şi ale creştinului în special. Preocuparea pentru bioetică a fost o constantă în demersul intelectual al autorului, fiind invitat de-a lungul timpului la numeroase simpozioane pe teme din acest domeniu. Datorită pregătirii şi interesului pe care le-a dovedit, a fost desemnat membru constant al Comisiei de Etică şi Deontologie Medicală, instituită în anul 2002 de Ministerul Sănătăţii din Grecia, participând la analiza diverselor subiecte dezbătute cu prilejul elaborării Codului Practicii şi Deontologiei Medicale.

Universul bioeticii este fascinant prin multitudinea provocărilor ce apar, la un prim nivel, datorită întâlnirii dintre biotehnologiile de ultimă oră, aşteptările şi temerile pacienţilor, la care se adaugă interesele diverselor centre de cercetare. La un alt nivel, provocările se referă la riscurile încălcării demnităţii umane şi chiar la posibilitatea de a pune în discuţie actuala definire a omului, aşa cum este cazul unor proiecte de inginerie genetică. În acest context al dezbaterilor se poate observa şi diferenţa dintre bioetica seculară şi bioetica ortodoxă, cea din urmă fiind ultimul bastion în faţa presiunii create de institutele de cercetare, mânate fie de interese financiare sau militare, fie de de curiozitate luciferică.

Bioetica laică a făcut numeroşi paşi înapoi în faţa ofensivei cercetării, făcându-i pe gânditorii conservatori să vorbească despre trădarea bioeticii. Este de înţeles, de altfel, acest proces de cedare a terenului din partea celor care apără viaţa de pe poziţii secularisțe. Mai devreme sau mai târziu se ajunge aici din motive intrinseci. După Iluminism, o bună parte a lumii civilizate a considerat că se poate vorbi fără contradicţii despre valori morale în lipsa oricărei raportări la Divinitate. Fie că erau considerate produse ale raţiunii rezultate în urma unor procese evoluţioniste, fie că stăteau într-un spaţiu al transcendenţelor platoniciene, valorile morale au ajuns să fie desprinse de sursa lor divină. Această însuşire le-a luat însă forţa de reper clar atunci când atmosfera morală a devenit suficient de înceţoşată, adică în contextul luptei dintre numeroase interese, drepturi şi libertăţi. De exemplu, în lupta dintre adepţii libertăţii de a avorta şi oponenţii lor, bioeticienii aflaţi pe poziţii secularisțe ajung inevitabil în impas şi nu pot da un răspuns acestei provocări, în final împărţindu-se şi ei în tabere. De ce? Pentru că în lumea în care drepturile şi libertăţile în sine au primit o aură de sacralitate, nu poţi alege decât arbitrar între dreptul femeii de a face tot ce doreşte cu propriul corp şi dreptul copilului nenăscut la viaţă. Dacă eticianul ţine partea celor pro avort, atunci apelează la definirea fiinţei umane astfel încât să existe posibilitatea avortării la începutul sarcinii, până în săptămâna „X" sau „Y". Dacă bunul simţ moral îi spune eticianului că avortul este pruncucidere, atunci el va susţine că nu poate fi segmentat arbitrar procesul dezvoltării embrionului şi ca atare nu există o perioadă în care ar fi permis avortul. Astfel, lupta dintre bioeticieni va fi mutată pe terenul biologiei, unde, de asemenea, definirea fiinţei umane variază. Rezultatul: un cerc vicios.

Însă lucrurile stau cu totul altfel în bioetica ortodoxă (*bioteologie*, după cum o numeşte ÎPS Ierotheos Vlahos), pentru că omul, chip al lui Dumnezeu, primeşte de la El suflet în acelaşi moment în care părinţii biologici îi dau trup. O persoană distinctă, unică în univers şi irepetabilă apare odată cu apariţia zigotului (ovulul fertilizat). Atunci se mai poate susţine că avortul, indiferent în ce etapă a embrionului, este altceva decât omucidere? Se mai poate spune că avortul poate fi scuzat de nobleţea vreunei libertăţi, a vreunui drept? Orice persoană care acceptă premisele nu poate da un răspuns afirmativ. Aşa cum nu poate fi de acord cu nicio formă de reificare a omului, fie că este vorba despre genomul uman ca simplu obiect de experimentare, fie că defineşte omul în funcţie de capacităţile de „funcţionare" sau după criterii utilitariste – o tentaţie tot mai puternică în prezent.

Voi enumera câteva teme din cuprinsul generos al cărţii, teme tratate cu maximă seriozitate, autorul punând înaintea cititorilor datele ştiinţelor medicale, temeiurile bioeticii ortodoxe, precum şi opiniile divergente: explozia revoluţiei biotehnologice, bioetica ortodoxă şi alte bioetici, cartografierea genomului uman, clonarea, cercetările pe celule stem, tehnologiile reproductive, transplantul de organe, terapii celulare şi genice, profilaxia bolilor, eutanasia, Unitatea de Terapie Intensivă, mutaţia şi organismele modificate genetic, biobăncile, biopirateria, imixtiunea dintre companii, centre de cercetare şi comisii, eugenia, determinismul biologic, „religia biologică" etc.

Închei prin a reda un fragment dintr-un citat aparţinând lui H. Tristram Engelhardt Jr. (1941-2018), doctor în Medicină şi Filosofie, considerat, după spusele profesorului Vasile Astărăstoae, fie „copilul teribil al bioeticii", fie unul dintre „părinţii bioeticii", fie „apostolul creştinismului" în bioetică, convertit de la catolicism la ortodoxie în anul 1991, reper temporal în schimbarea discursului său:

„Etica ortodoxă nu reprezintă un corp de dogme şi învăţături, nici nu este un simplu set de norme de conduită corectă. Etica ortodoxă oferă îndumnezeirea şi nu o simplă corectitudine etică. Este un mod de viaţă care îmbrăţişează totul. Acest mod de viaţă îndumnezeit nu este uşor de definit, fiind centrat mai curând pe slujire decât pe analiză, mai curând pe un Dumnezeu transcendent decât pe nişte principii inductive. Etica ortodoxă nu produce definiţii, ci provoacă o strânsă legătură cu Persoanele Sfintei Treimi, prin intermediul unei colectivităţi aflate în comuniune euharistică. [...] Adesea, etica ortodoxă nu oferă răspunsuri imediate la solicitările eticii seculare care par să o asedieze din toate părţile. Interesele celor două etici diferă radical. Etica ortodoxă caută sfinţenia, chiar şi în moarte, şi nu doar ceea ce este bine şi corect. Ortodoxia, mai presus de toate, nu ne cere să fim buni după măsurile acestei lumi, ci ne cheamă să fim sfinţi, potrivit unor măsuri ce se află dincolo de această lume". (H. Tristram Engelhardt Jr., *apud* Ierotheos Vlahos, *Bioetică şi bioteologie*, pp. 57-58).

Christine Bernadette Rousseau

O Carte și un Om. ,,Ferestre către sine" și către inimile noastre

cronici

Deschid cartea „Ferestre către sine" şi văd fotografia autorului. E Clint Eastwood, îmi zic, atât de bine seamănă cu actorul american. E o fotografie de tinereţe. Zâmbesc. Niculae Ionel e un Clint Eastwood al criticii româneşti. Cartea ,,Ferestre către sine" este formată din două părţi: în prima parte autorul publică paisprezece cronici ale unor cărţi alese de el, iar în partea a doua publică referinţe critice la cărţile lui realizate de: Ana Blandiana, Mihai Stan, Florentin Popescu, Gheoghe Coandă, Iordan Datcu, Mihai Cimpoi, Barbu Cioculescu, Tudor Cristea, Ana Dobre.

Niculae Ionel scrie cu supleţe, emoţie, smerenie, despre cărţile pe care le alege şi le lecturează ,,cu creionul în mână" şi cu inima bătându-i în ritmul cuvintelor.

Pe autorul Niculae Ionel l-am cunoscut cu nişte ani în urmă când a scris despre cartea mea ,,Poeme din ţara scaunului cu trei picioare". Îmi amintesc că pe lângă lectura cărţii Niculae Ionel m-a întrebat despre copilărie, despre satul în care m-am născut, despre credinţă, despre relaţia mea cu cărţile, dorind să scrie despre mine o poveste-lirică nu numai o referinţă critică, ceea ce a şi reuşit.

Prin dialogul redactorului şef, scriitorul Mihai Stan, în revista ,,Litere" – revistă sub egida Uniunii Scriitorilor din România, ni-l dezvăluie pe autorul Niculae Ionel în cele mai fine detalii :,,A fost trudă, au fost necazuri, momente când m-am considerat pierdut, a fost într-un cuvânt suferinţă. Însă suferinţa, după cum ştim cu toţii, nu înnobilează prin sine, ci numai prin ceea ce produce". Şi într-adevăr autorul are o viaţă de roman, o viaţă în care mama este personajul principal: ,,Mama m-a învăţat credinţa, odată cu limba, şi tot ea, până la şcoală, cititul, arătându-mi literele cu un băţ de chibrit".

Pe lângă familie şi şcoală un rol important l-a avut natura, ,,locurile creative"(fierăria, lemnăria, ţiganii corturari) şi ce ,să mai spun de cărţi, de aparatul de radio cu galenă şi căşti...

Nu pot să trec peste o frază care stă la baza omului-analist literar Niculae Ionel: ,,darul smereniei, al modestiei nu-ţi strică, te scapă de povara propriei personalităţi."

Credinţa izvorăşte din Biserică ne spune Niculae Ionel ,,cultura este extra-confesională".

Criticul şi omul Niculae Ionel este un căutător liniştit de artă; profunzimile cu care judecă o carte se aseamănă cu cele ale apelor adânci; dacă la suprafaţă afişează o linişte deplină, în adâncurile fiinţei sale nu îşi găseşte liniştea decât după ce a intrat în ,,biserica" acelei cărţi.

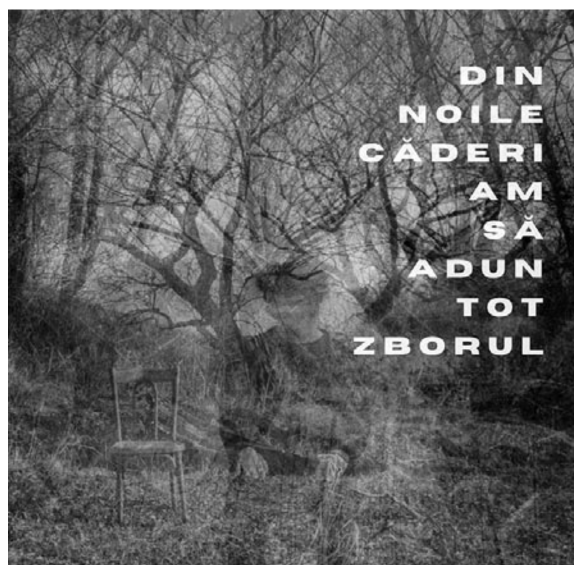
Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

O voce cât toate celelalte

Pentru mulți dintre noi, lumea asta așa cum este ea acum devine din ce în ce mai agitată, și ca să putem să o trăim cu totul, să o înțelegem măcar, trebuie să căutăm un refugiu din când în când în care să lăsăm să treacă puțin timpul pe lângă noi. E important să căutăm un loc de unde să ne uităm în jur și să înțelegem ce-i mai doare pe ceilalți, cum mai sunt ei, cine mai este și cine nu, și prin asta să ne uităm o vreme și la noi, că doar așa ajungem să ne întâlnim noi pe noi. Este o muncă sisifică în toată treaba asta, și de multe ori prea puțini își alocă timp să o facă, și cei care o fac ajung să se înțeleagă într-un fel în care de multe ori ajung să-l și exprime printr-o formă artistică. În linii mari, cam așa

se poate descrie albumul lui Paul Tihan „Din noile căderi am să adun doar zborul", o colecție de opt piese introspective și extrem de bine conturate din punct de vedere muzical, în care artistul încearcă să-și explice sieși lumea în diverse forme, luând ca martor publicul care are răbdarea să pornească în acest marș de penitență.

Paul Tihan este un foarte tânăr artist ieșean care a demonstrat în repetate rânduri că vocea sa este una de referință în muzica românească alternativă. Încă de la primele piese lansate în urmă cu câțiva ani, Paul s-a impus pe o nișă de folk-rock alternativ, dovadă fiind prezența sa în formulă restrânsă sau full-band la diverse festivaluri de anvergură din țară. Albumul „Din noile căderi am să adun doar zborul" este un punct important în dezvoltarea sa artistică fiind o expresie a maturității sale compoziționale.

Albumul se deschide cu piesa „Unul lângă celălalt", și deloc întâmplător primul vers al acestei piese este „Trăiesc înfășurat în propria-mi lume", un vers care ar putea fi motto-ul general al creației sale. Procesul de descoperire și înțelegere al lumii pornește de la a se înțelege pe el în primă fază, iar versurile reflectă acest lucru cu lux de amănunt: „Mi-e visul cutremur/ Și simțul în avânt."

Scanarea continuă a propriei conștiințe îi deschide tânărului ochii către lume într-un fel în care nu a mai văzut-o până acum – o lume în care imperfecțiunile există, o lume în care orice se întâmplă trebuie să fie văzut printr-o lentilă pozitivă, o lume în care și răul care se întâmplă se poate să fie doar un accident: „E aici, e acum, e în noi/ E momentul în care/ Înveți să-ți aduni lucruri noi și ce dor/ Și războii și frustrări și din nou/ împăcare/ Azi simți din nou viața/ Asmuțită într-o clipă/ Și tot ce te afundă/ Într-un final te ridică/ Azi, ești un alt om/ Un alt om, azi ești un alt om." (Alt om)

Schimbarea este greu de acceptat, și prin aceasta includem și maturizarea pe care Paul o simte că îi răpește sinele ludic: „Mai e încă timp/ Să rămâi, să fii tot ce ai vrut/ Vreodată să fii, chiar de la început/ Mai e încă timp să mai schimbi să mai uiti că în jurul tău/ Norii se încruntă/ Și limba ta-i mută/ Și gândul stă în loc/ Și nu e apă e foc." (Alt om)

Descoperirea lumii se întâmplă oarecum treptat, și cu fiecare piesă pare că lumea aceasta se tot deschide și tot pare să aibă mai multe de spus. În piesa „Lună pe piele" începe să se întrevadă și lumina de la orizont, versurile plutind dintr-un vers în altul: „Azi ne ținem de mână/ Ca într-un dans dintr-un vis/ Cu picioarele stângi/ Nu știm să pășim în noi/ Avem fluturi și o lună/ Și un destin de promis/ Dar ne spargem în stânci/ Atunci când iubim înapoi/ Aveai marea în păr/ Iar eu nu știam/ Să strig și să număr/ Cum îți eram/ Lună pe piele în nopți." (Lună pe piele)

O piesă de referință de pe acest album este „Nu spune nimănui", colaborarea lui Paul Tihan cu Andra Andriucă, artistă care a lansat recent un album promițător, și datorită căruia cei doi au mers într-un turneu comun la început de 2024. Piesa este intersecția lumilor celor doi, lumi foarte diferite, dar care au mici puncte de convergență vizibile în această piesă. Versurile merg ca un dialog între cei doi în timp ce își împărtășesc frici și dorințe în cel mai sincer și duios mod posibil: „N-aș vrea să te încurci, să te sperii/ Când tăcerile îmi cresc și în neliniști mi-e firesc/ Aș vrea să mă auzi la marginea tăcerii/ Unde din nou și din cuvânt, crește zbor și dor și avânt." (Nu spune nimănui)

Albumul se încheie ca orice călătorie – cu multe lecții învățate, cu perspective deschise către viitor, și cu luciditatea acumulată din victoriile și eșecurile trăite pe parcurs: „Pentru orice gând de război/ E o pană ce mângâie/ Pentru tot ce a murit în noi/ E o pană ce mângâie/ Doar stai și ascultă." (O pană ce mângâie)

Prin albumul „Din noile căderi am să adun doar zborul", Paul Tihan nu doar că își deschide un drum în muzica alternativă românească, dar își construiește singur podurile, le dărâmă și le face la loc, având puterea să-și tragă toate lumile prin care a trecut după el și să-și asculte cea mai bună voce interioară cu certitudinea că îl călăuzește înspre acolo unde trebuie să ajungă.

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Binecuvântată fie-i chitara

Muzica live are valoare indiferent unde o asculți, cu condiția să ai sunet de calitate și pe cineva valoros pe scenă. Dar există, în lumea asta, niște locuri care, dincolo de aspectele practice ale unui concert, te fac să te simți deosebit doar pentru că ai pus piciorul acolo. Unul dintre acestea este Royal Albert Hall, sală din centrul Londrei unde au cântat cei mai importanți artiști din ultima jumătate de secol. Este un loc cu o acustică deosebită, în care se simte la orice pas că acolo s-a scris și se scrie istorie în muzică. Iar artistul pe care l-am văzut acolo se încadrează la acest capitol, pentru că a pus prima dată mâna pe chitară la 4 ani și la 12 ani deja avea trupa lui cu care deschidea concertele unor anonimi precum B.B. King. Acum are 47 de ani, dintre care mai bine de jumătate i-a petrecut scoțând albume de excepție pentru zona blues și nu numai (are cele mai multe prime poziții în topul Billboard la albume blues din toate timpurile). Și are tot felul de colaborări, cu artiști de excepție, dintre care îi menționez numai pe Beth Hart și Alan Parsons. Așa că nu e deloc surprinzător că, adresându-le spectatorilor din legendara sală, le-a mulțumit pentru că l-au găzduit de 12 ori în două decenii. Și că în recitalul lui londonez era susținut de un clăpar de 76 de ani care tocmai intrase în Rock and Roll Hall of Fame, Reese Wynans pe numele lui. Joe Bonamassa, că despre el este vorba, este un tip elegant, care arată, cântă și vorbește bine. Dar care se exprimă cel mai bine la chitara care-a făcut din el un star absolut al genului. Asta și pentru că nu a rămas cantonat în blues-ul acela clasic, ci se tot mișcă prin împrejurimile mai mult sau mai puțin rock. De aceea, în timpul concertului, ai uneori senzația că pe scenă e ori Eric Clapton, ori Jimmy Page, ori David Gilmour, ori tustrei la un loc. Și scena lui este impresionantă, mai ales când te uiți la dulapul de chitări din care mai scoate câte vreo piesă de colecție dintre cele pentru care este faimos deja. Iar la aceasta se adaugă și atmosfera familială de la fiecare dintre concertele lui. Și glumițele, și prezentările, și micile gesturi contribuie la senzația că omul despre care un prieten spunea "binecuvântată fie-i chitara" (și căruia îi datorez o bere pentru că mi-a dat titlul acestui material), nu este o vedetă căreia nu-i ajungi la nas nici cu prăjina, ci un simplu iubitor de muzică, fix ca tine, cel care-l urmărește din sală. Numai că el are geniu, și de-aia plătești bilet să-l vezi. Eu am făcut-o deja de două ori, și o s-o mai fac, pentru că blues-ul lui cu clare influențe clasice rock, este o muzică la care am descoperit că rezonez.

Număr ilustrat cu imagini de la SIMFONIA LALELELOR, ediția 47, Pitești, aprilie 2024. (Foto: Centrul Cultural Pitești)

Consilier artistic: IOAN MARCHIȘ
Corectură: JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Capitala e pe harta tenisului: avem din nou Open la Bucureşti!

Bucureştiul este un oraş al paradoxului. Cel puţin în plan sportiv, dar nu numai... Nu avem o sală polivalentă demnă de veacul al XXI-lea, nu avem un patinoar demn de acest nume, e singura capitală europeană care nu dispune de hipodrom etc.

Mai mult, pînă în acest an, 2024, Bucureştiul nu (mai) găzduia un turneu de tenis ATP, ultima ediţie a Openului avînd loc în 2016 (poate vă amintiţi de finala cîştigată de veteranul Nando Verdasco în faţa aspirantului francez Lucas Pouille, care între timp avea să progreseze, ajungînd pe locul 10 mondial, dar avea să şi decadă, fiind astăzi pe poziţia a 225-a ATP).

Cum s-a întîmplat ca în ţara care juca de trei ori cu Salatiera de Argint pe masă, pierzînd în faţa americanilor toate cele trei finale, în acea ţară care dădea primul lider ATP din Era Open în varianta computerizată (Ilie Năstase, 1973), plus alţi cîţiva tenismeni de mare clasă, precum Andrei Pavel (numărul 13 ATP), Victor Hănescu (numărul 26 ATP şi Andrei Voinea (numărul 36 ATP), cu toţii sfertfinalişti la Roland Garros şi cîştigători de turnee în circuitul principal, să nu mai existe competiţie masculină profesionistă? Eh, cum subliniam, *paradoxul român* nu se reduce la tîlcul folosit de Sorin Alexandrescu în cartea cu titlul omonim. Această răsucire şi contorsionare a gîndirii, această perversiune logică ajunge să funcţioneze *ne varietur*, aproape indiferent de domeniu. Sportul în general, sportul alb în particular, nu face excepţie de la regulă.

Avem o lege strîmbă, un act juridic avortat de aşa-zisul Parlament, care după aglomeraţia din decembrie 1989 a dat bancarilor drept de (re-)proprietate şi (re-)folosinţă a Parcului Sportiv „Progresul", devenit între timp „Naţional", unul care găzduieşte şi Arenele BNR. Adică Băncii Naţionale a României. Fireşte, o instituţie onorabilă şi venerabilă, chiar redutabilă, care a reuşit (contra-)performanţa (nu de una singură, ce-i drept!) de a duce ţara de la un plus de vreo două miliarde de dolari în credite externe în decembrie 1989 la un minus (citeşte: datoria publică externă) de 80 de miliarde de euro în aprilie 2024.

Geniul tutelar şi de neînlocuit, şef al numitei glorioase instituţii, nimeni altul decît domnul Mugur Isărescu, guvernator al BNR între 1990 şi 2024, cu o pauză de un an, între 1999 şi 2000, cînd a funcţionat ca premier, unul decent. Că nu glumesc cît priveşte „strălucitele" calităţi finanţiste ale personajului citat stă longevitatea spectaculoasă a acestuia, 33 de ani, cu 14 ani peste Alan Greenspan (1987-2006), guvernatorul FED-ului, şi responsabil, între multe altele, de „frumoasa" criză *subprime* din perioada 2007-2009. Cu puţintică răbdare şi ceva mai mult noroc şi sănătate, recordul de longevitate al Regelui Carol I (48 de ani) va fi neîndoielnic periclitat. *Vamos gobernador!*

Acum, dacă mă întrebaţi de ce trebuie ca instituţia bancară publică să posede un complex sportiv fix în inima tîrgului, unul care a găzduit între 1993 şi 2016 un Open cel puţin onorabil, cu campioni de talie mondială, în genul lui Muster, Ivanisevici, Berasategui, El Aynaoui, Ferrer, Acasuso, Melzer, Simon (de trei ori), Chela, Dimitrov şi Verdasco, mulţi din Top 10, zău dacă pot să vă răspund! Statul putea despăgubi BNR fără să afecteze o cel puţin respectabilă tradiţie tenisistică. Şi fără să fiu un fan necondiţionat al lui Ion Ţiriac, proprietarul turneului bucureştean, plecat din 2017 în bejenie ba la Budapesta, ba la Belgrad, ba la Banja-Luka, cred că dreptatea şi raţiunea sînt de partea fostului antrenor al lui Vilas, Becker şi Leconte. Şi uite aşa ne plîngem că nu mai avem performanţe internaţionale în sport. *Ca să vezi!*

În prezent, frumosul „Parc cu Platani" şi Arenele BNR, inclusiv spectaculoasa arenă care a găzduit în 1972 Finala Cupei Davis, au decăzut, paragina fiind una care ar face-o invidioasă pînă şi pe Miss Havisham a lui Dickens. Cine vizitează astăzi Stadionul central, gata să se prăbuşească sub propria-i glorie decăzută şi în mizeria cultivată cu nonşalanţă de proprietarii săi potrivit legii mioritice, nu are cum să nu-şi amintească de „Cimitirul cărţilor uitate" din romanul lui Carlos Ruiz Zafón, *Umbra vîntului*. Dar cine se poate opune zeilor? *Dura lex sed lex*, căci ştim cu toţii cît de sacrosanctă este domnia legii în România post-revoluţionară, nu-i aşa? Pentru unii...

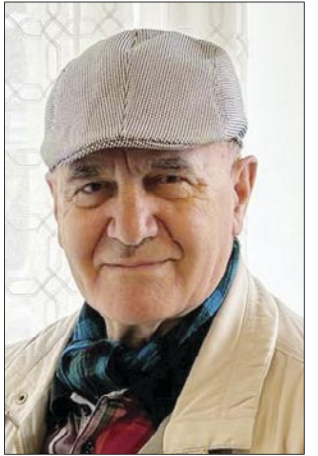
Aşa se face că noul Open bucureştean, revenit în fine acasă, sub denumirea de Ţiriac Open, este organizat în fosta bază sportivă „Voinţa", astăzi „Năstase-Marica", undeva în Floreasca, între case boiereşti de secol XX şi zgîrie-nori corporatişti. Baza este una decentă, modernizată, cu o arenă centrală beneficiind de trei tribune, plus alte două terenuri cu tribune puţine, toate fără instalaţie de nocturnă dar cu un *Players Lounge* foarte generos ca spaţiu şi dotări, cu un restaurant-bar foarte modern, cu un centru de presă funcţional şi beneficiind de o excelentă comunicare între ofiţerii de presă şi jurnalişti (bun venit, Fabienne Benoît şi Gabi Morariu!). Atmosfera a fost una foarte bună, iar publicul bucureştean, mai civilizat ca niciodată (peste cel francez, american sau argentinian!). Organizarea a fost (aproape) impecabilă, cu unele defecte ale zgurei, mai cu seamă în zona de împămîntare a liniilor de plastic. Arbitrii de scaun, în frunte cu francezul Arnaud Gabas, s-au dovedit foarte obiectivi, iar cînd a fost cazul ca zgura să fie „pieptănată" uniform, românul Stănciulescu nu a ezitat să pună chiar el mîna pe perie şi să o facă. Încă din prima zi a calificărilor s-a jucat în regim de sold-out, semn că interesul publicului a fost enorm.

Tabloul a arătat foarte bine, cu argentinienii Cerundolo, Navone şi Coria, cu chilianul Tabilo, cu brazilienii Thiago Seyboth Wild şi Joao Fonseca, cu portughezul Nuno Borges, cu italienii Luca Nardi, Lorenzo Sonego şi Luciano Darderi, cu maghiarul Marton Fucsovics, cu francezii Grégoire Barrère, Hugo Gaston, Arthur Rinderknech şi Corentin Moutet, cu sîrbul Miomir Kecmanovici, cu spaniolii Pedro Martinez şi Carlos Taberner, cu americanul Sebastian Korda, cu olandezul Tallon Griekspoor, dar şi cu foşti tenismeni de Top 10, unii legendari, ca elveţianul Stan Wawrinka, canadianul Denis Shapovalov şi belgianul David Goffin. Pe mine m-au fermecat partidele Joao Fonseca vs Lorenzo Sonego, Nuno Borges vs Stan Wawrinka, Francisco Cerundolo vs Mariano Navone, Corentin Moutet vs Nuno Borges şi Marton Fucsovics vs Corentin Moutet.

Finala a fost o încîntare, duelul dintre Navone şi Fucsovics dovedindu-se o încununare a întregii săptămîni. Scrîşnete şi înflorituri, varietate magnifică de execuţii şi efecte surprinzătoare, suferinţă şi extaz, tactică şi spectacol, finala chiar că a a vut de toate. S-a impus maghiarul, mai solid din spatele terenului, cu ambele servicii foarte sigure, cu lovituri penetrante şi de-a dreptul imperial la fileu, scor 6-4 7-5, meciul durînd puţin peste două ceasuri de spectacol agreabil. Una peste alta, turneul a fost o reuşită, în ciuda reprizelor de ploaie şi a nemulţumirii unor doritori de bilete ghinionişti. Mie deja mi-e dor de ediţia 2025. *Doar să fie pace!*

Alexandru Jurcan

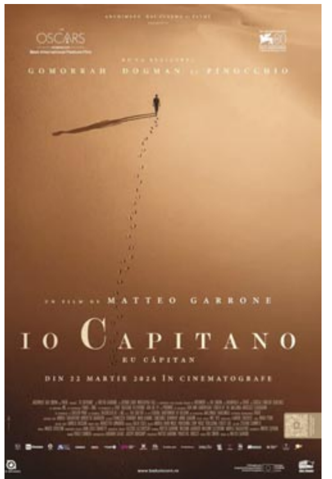
Levitaţia speranţei

Filmul *Eu căpitan/Io capitano*, regizat de Matteo Garrone, a fost prezentat mai întâi la Festivalul Visuali Italiane, iar acum rulează pe ecranele noastre. Cu săli destul de goale. Film premiat cu Leul de Argint la Festivalul de la Veneţia din 2023. Despre emigrarea ilegală sau prăpastia dintre vis şi realitate. Seydou şi Moussa, doi tineri din Senegal, pleacă spre Italia pentru a reuşi pe plan artistic şi financiar. Iată că ei se duc din motive economice, nu politice (un clişeu abolit aici). Normal că odiseea se transformă în coşmar. Din Senegal în Mali, apoi Niger şi mafia din Libia, cu insuportabile torturi. Inimaginabile, şocante. Deşertul Sahara e presărat cu cadavre. Marea Mediterană. Cruzimea traficanţilor. În terifiantul periplu, oamenii sunt trataţi ca animalele. Vânduţi ca sclavi. A căzut un om din maşina aglomerată? Nu, şoferul nu opreşte. În timpul marşului istovitor din deşert, o femeie epuizată cedează. Seydou se întoarce din drum, vrea s-o ajute, în timp ce Moussa îl strigă cu disperare, să nu se piardă de călăuză. Continuând mersul, Seydou o salvează pe femeie în imaginaţie. Avem o scenă onirică incredibilă, ca o metaforă a călătoriei. Adică Seydou o înalţă pe femeie ca pe un stindard, într-o levitaţie a speranţei. Magistrală secvenţă. O să mai fie încă un moment oniric, ca un respiro, cu mesagerul trimis de vrăjitor la mama lui Seydou.

Regizorul a lucrat cu neprofesionişti. A făcut filmul cu cei care au trăit acel coşmar, ghidat de ei, care recreau ceea ce trăiseră, fără să-şi impună punctul de vedere. A rezultat un film născut din interiorul lor, al emigranţilor. Lumea ştie multe despre emigranţi. În general, ne spune regizorul, „vedem ultima parte, când vaporul soseşte la marea destinaţie". Şi că, exact acum când vedem filmul, „sunt unii în deşert sau pe mare". Labirinturile scabroase ale speranţei, extrem de kafkiene.

În rolul lui Seydou, joacă Seydou Sarr. O revelaţie. În timpul castingului pentru film, el juca fotbal, dar sora lui a tras de el să se prezinte în faţa lui Matteo Garrone, care l-a ales din prima clipă. Tânărul a fost distins la Veneţia cu premiul *Marcello Mastroianni*, acordat tinerelor speranţe. Personajul său înseamnă ataşament, umanitate, inocenţă, tandreţe. Şi celelalte personaje sunt credibile, vorbind wolof, franceza şi alte limbi. Filmul e o pledoarie pentru supravieţuire şi dreptul la demnitate, în tuşe extrem de emoţionante, cu un suspans exploziv. Trebuie să spunem că 159 410 migranţi au sosit prin Mediterană, că 26 000 au dispărut din 2015, că 700 000 din 71 de naţionalităţi ar fi acum în Libia. Scriind aceste cifre, mă întreb de ce am fost singur în sala de cinema acum câteva zile???

actualitate

Telegrame din Culturalia

■ **PILAT DIN PONT, UN SINECURIST ŞI-UN CORUPT.** În apropierea Paştelui, am citit pe site-ul contributors.ro o analiză a tinerei Ioana Cuciureanu, privindu-l pe Pilat din Pont, din care am reţinut un fragment. Deci, cine a fost Pilat? "Descris cu relativă bunăvoinţă de către Evanghelii, pare să fie amintit de izvoare ca un funcţionar destul de corupt, care nu se face remarcat printr-o inteligenţă sclipitoare, ce sperase că va găsi în Iudeea o sinecură şi care se vede prins într-un vârtej de evenimente, pe care în primul rând nu e capabil să le înţeleagă. Confruntat cu nişte mentalităţi care îi repugnă, pentru că el, în calitate de cives romanus le consideră de plano barbare, încearcă să facă ce a fost obişnuit să facă toată viaţa – să aleagă soluţia uşoară. Să desituieze problema. Încearcă aşadar o eschivă – luaţi-l voi şi-l judecaţi! Cum s-ar spune în drept, îşi declină competenţa". Autoarea este absolventă a Facultăţii de Drept din Bucureşti, "policy advisor" în mediul privat şi are ca hobby, precum se vede, studiile biblice. ■ **LA MORMÂNTUL LUI MANOLESCU.** Nicolae Manolescu a lăsat cu limbă de moarte ca să fie înmormântat la Râmnicu Vâlcea, cu toate că, sentimental, fusese legat mai mult de Sibiu sau de Bucureşti. Poate şi de aceea, scriitorii vâlceni şi cei argeşeni nu s-au înghesuit să-l conducă pe ultimul drum. Ba, gurile rele au zis că, în cimitirul de la Sf. Ion, au fost atâţi scriitori locali câţi a introdus marele critic în paginile "Istoriei" sale. ■ **SIMPLE ŞI DEPRESIVE.** În perioada 1980-2020, textele cântecelor au devenit mai simple, denotând totodată o tendinţă crescută spre furie şi introspecţie, arată un studiu realizat pe 12.000 de melodii din lumea occidentală. În România, reţeta succesului presupune o voce feminină infantil-miorlăită, care se plânge de una-alta, la care îi răspunde una grobian-masculină, care greşeşte inevitabil accentele. Ascultătorii au nevoie, în medie, de 10 secunde, ca să se dumirească dacă piesa le place sau nu. Asta în ce priveşte muzica pop, pentru că rockerii nu dau doi bani pe noutăţi, preferând albumele unor trupe ajunse, de mult, oale şi ulcele. ■ **ROMÂNIA, DRAGOSTEA MEA!** La Biblioteca Judeţeană Argeş, Mircea Geoană de la NATO şi-a lansat o carte privind viitorul României, în care explică de ce ne-ar fi cel mai potrivit preşedinte. Bine că n-a intitulat-o "România, dragostea mea"! În sală, părerile au fost împărţite - unii au aplaudat, alţii, mai puţin. Cel mai câştigat s-a dovedit un faimos om de afaceri argeşean, care a dormit trei sferturi din conferinţă. # **DE DOAMNE FEREŞTE!** Au revenit la modă filmele de groază cu călugăriţe, gen consacrat de cinematografia italiană, în anii '70 ai secolului trecut. La noi, televiziunile particulare rulează non-stop aceeaşi producţie horror, avându-l ca personaj principal pe IPS Teodosie. ■ **BULGAKOV, PUTINISTUL.** Institutul Memoriei Naţionale din Ucraina l-a declarat „ucrainofob" pe unul dintre cei mai cunoscuţi locuitori ai Kievului, scriitorul Mihail Bulgakov (1891-1940). Institutul a decretat că „în ciuda anilor de viaţă petrecuţi la Kiev, scriitorul i-a dispreţuit pe ucraineni şi cultura lor, a urât aspiraţia ucraineană la independenţă, a vorbit negativ despre formarea statului ucrainean şi despre conducătorii acestuia", relatează presa locală. În concluzie, se recomandă ca străzile care poartă numele acestui putinist "avant la lettre" să fie redenumite, iar monumentele care-l reprezintă să fie demolate. ■ **UN MAESTRU REFUZAT.** Muzeul Pinakothek der Moderne din Munchen a confirmat că a concediat un membru al echipei sale de servicii tehnice, după ce s-a descoperit că omul a expus unul dintre propriile sale tablouri într-o parte a galeriei dedicate artei moderne şi contemporane. Astfel, timp de o zi, tabloul buclucaş a împărţit spaţiul cu lucrări ale pionierului pop art Andy Warhol. Conducerea muzeului a explicat că a aplicat această pedeapsă pentru infracţiunea de distrugere - pictorul amator ar fi bătut două cuie în perete. Mai bine spuneţi adevărul: nimeni nu şi-a dat seama de schimbare! ■ **CUMPLIT MEŞTEŞUG DE TÂMPENIE.** Pe FB, sociologul Mirel Palada deplânge degradarea învăţământului românesc, care obligă minţile tinere să înveţe pentru BAC comentarii ieşite din capetele sterpe ale unor aşa-zişi critici literari. Dincolo de disconfortul de moment, această practică are şi un efect pervers de durată - tinerii se scârbesc pe viaţă de literatura română. Şi ne mai mirăm de ce, în ultimii ani, numărul cititorilor a fost în continuă scădere!

ARGUS